

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Lourenço, Agostinho

Leodii, 1694

Disputatio VII. De Personâ Filii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80131](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80131)

d. 3. sect. 11. per totam, idèd hîc de illis nihil dicendum, ex dictis enim loco citato constat.

119. Primò, Patrem dici posse *Principium*, & *Auctorem* Filii; & Filium posse etiam dici *Principium* Spiritus Sancti; non posse tamen dici *Causas*; præsertim inter Latinos; quidquid sit inter Græcos, quoniam nomine *Causa* significant principium. Secundò, Personas productas posse dici *principiatas*, & habere principium conferens illis esse: non tamen absolute habere *principium*, aut *initium*; siquidem hujusmodi locutiones absolute prolata significant principium, aut initium durationis, quod dici non potest de Personis Divinis; cum omnes sint ab æterno.

120. Tertiò, Patrem posse etiam dici *Principium*, & *Fons* totius Divinitatis, siquidem Pater est principium totius communicationis possibilis divinitatis, nempe Filio, & Spiritui Sancto: & est principium Personarum productarum, quæ totam divinitatem includunt. Non tamen ita potest dici de Filio, licet simul cum Patre communicet divinitatem Spiritui Sancto: tum quia est contra modum loquendi Conciliorum, & Sanctorum Patrum, à quo recedere non licet; solum autem ita loquuntur de Patre: tum etiam, quia esse *Principium*, & *Fons* totius Divinitatis, est esse principium communicandi Divinitatem omnibus Personis, & omni modo possibili communicationis, quod solus habet Pater, & non Filius, qui solum cum Patre communicat divinitatem Spiritui Sancto: tum denique quia solus Pater est simpliciter primum *principium*, & *fons* Deitatis, utpotè qui solus illam non accipit ab alia Persona.

121. Quartò, Patrem posse etiam dici *Principium*, & *Fontem* totius Trinitatis; siquidem omnis multiplicatio Personarum productarum est à Patre. Neque ex hoc sequitur, Patrem dicendum etiam esse principium sui ipsius, quatenus etiam ipse in Trinitate includitur; nam Adamus dicitur principium totius generis humani, in quo includitur, non tamen sui ipsius. Unde dici *Principium* totius Trinitatis significat, Patrem esse principium omnium divinarum Personarum producibilium, quod est verum: sicut quando dicitur principium totius Deitatis, significatur, esse principium totius communicabilitatis possibilis Naturæ Divinæ. Vide de his P. Soar, lib. 8. de Trinit. cap. 3. P. Amicum d. 25. sect. 1. & P. Ruiz, de Trinit. d. 48. 49. & 50. ubi latius de hac re,

DISPUTATIO VII.

De Persona Filii.

SECTIO I.

Virum secundam Personam propriè sit Filius?

DIFFICULTAS I. Utrum processio Verbi Divini sit propriè generatio? Affirmative. Est de Fide. Ita omnes Doctores Catholici. Probatur primò auctoritate Sacre Scripturæ Psal. 109. ibi: *Ex utero ante Lucife-*

rum genui te. Et ad Hebr. 1. *Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Et Isai. 53. ibi: *Generationem ejus quis enarrabit.* Et Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus; gloriam quasi Unigeniti à Patre.* Et Proverb. 8. ubi Sapientia Increata se ipsam ita manifestat: *Non dum erant abyssi, & ego jam concepta eram.* Et Ecclesiast. 24. *Ego ex ore Altissimi prodixi primogenita ante omnem creaturam.* Et sæpè alibi.

Probatur secundò auctoritate Conciliorum, & Sanctorum Patrum. Concil. Nicæn. in Symbol. ibi: *Genitum non factum.* Idem definitur in Concil. Constant. 1. Ephesin. 1. Toletan. 1. & 11. In Symbol. D. Athan. *Filius à Patre solo est non factus, nec creatus, sed genitus.* Et D. Fulgent. ad 2. object. Arianor. *Quis, inquit, Filium dicat, & genitum nesciat? Quis Patrem valeat credere, quem non confiteretur genuisse?* Et D. Basil. homil. 28. contra Sabelian. *Ex Patre Filius, ait, non mandato factus, sed ex illius naturæ genitus est.* Et D. Epiphanius hær. 62. ibi: *Perfectus existens Pater in substantia, & Filius perfectus existens semper in substantia, ex Patre in veritate genitus, Filius genuinus.* Idem habent omnes alii Patres, quorum plures adducit P. Ruiz, d. 4. de Trinit. sect. 1. & 2.

Probatur tertiò ratione, quia secunda Persona procedit per originem, & est vivens à vivente juxta illud Joan. 5. 26. *Sicut Pater habet vitam in semet ipso, ita dedit Filio habere vitam:* Est etiam à principio conjuncto, quia Pater communicat Verbo, non partem suæ substantiæ à se divisæ, ut finit creatis, sed totam & indistinctam suam substantiam: deinde est in similitudinem, imò in identitatem Naturæ; sed hæc constituunt veram, & propriam generationem, ut ex dicendis constabit; ergo &c.

Objicies 1. Ex D. Basil. lib. 2. contr. Eunom. 4. Verbum Dei non debet dici *genitus*; ergo neque *genitum*. Respondeo negando consequentiam; nam *genitura* dicit rem imperfectam, qualis est fœtus abortivus: Undè nihil mirum, quod non dicatur de Verbo; de quo tamen propriè dicitur *genitum*, non solum de præterito, sed etiam de præsentem, ut infra dicemus.

Objicies 2. Ex eodem D. Basil. lib. 5. contr. Eunom. 6. generatio ex humanis transfertur in Deum; ergo generatio Verbi non est propria generatio. Antecedens patet ex cit. loco D. Basil. *Nec Filius, inquit, nec generatio Deitatis proprium est, sed ex humana generatione adductum;* ergo &c. Respondeo ex his solum sequi, generationem non esse solius Verbi, sed dari etiam in humanis; non autem sequi, generationem Verbi non esse propriam, & veram generationem, ut facitur idem D. Basil. loco cit. qui post pauca subdit: *Generat Deus, ait, non ut homo: generat autem verè, & edit Verbum verè.*

Objicies 3. Si datur verus Filius Dei à Deo verè genitus; aut hic antecessit suam generationem; aut non: Si primum; aut illam antecessit actu; & hoc non; alioqui prius esset Filius, quam genitus: aut illam antecessit potentia; & hoc etiam non; siquidem in Deo admittitur non potest dari potentia reducibilis ad actum: Si secundum, erit quid creatum, & factum ex nihilo, quod neque est Deus, neque Filius Dei, ut intendebant Ariani; ergo &c. Respondeo Arianos in hoc esse delatos, quod nomine antecessionis intelligebant prioritatem durationis, cum tamen in Mysterio Trinitatis nulla sit prioritas, aut posterioritas durationis, sed solius originis, quæ solum importat processionem unius ab alio, & stare potest cum coeternitate,

stentiâ, & necessitate in omni priori. Unde Filius secundum ordinem originis antecedit suam generationem actu quoad Naturam; potentiâ verò quoad Personalitatem, quæ neque unquam excludit actum, neque est per receptionem, sed per identitatem Naturæ.

7. Obijcies 4. Aut illa generatio est præsens; & hoc non, alioqui Filius esset in fieri, seu generari, & non in esse perfectio: aut est præterita; & hoc etiam non, alioqui daretur mutatio in Deo; siquidem aliter se haberet nunc, atque se antea habuit: aut est futura; & hoc etiam non, alioqui Filius nunc non est Filius, sed erit; ergo &c. Respondeo supponi fallum in Aternitate intrinseca Dei dari præteritum, & futurum; hæc enim sunt differentia nostri temporis; Aternitas autem est tota simul, & quantum est ex se est intrinsece præsens omnibus differentiis temporis imaginarii, & extrinseci.

8. Obijcies 5. Generatio propriè dicta importat imperfectionem; idè enim non reperitur in Angelis, sed in solis substantiis corruptibilibus; & ex multorum Patrum locutione non admittitur in Deo propriè Generatio, & Filiatio; ergo &c. Respondeo negando antecedens: Generatio enim, prout præcinit à creatura, & Increata, dicit perfectionem, & ut aliqui volunt simpliciter; siquidem prout sic solum importat communicationem Naturæ; communicari autem est proprietas boni, & perfecti. Unde sola generatio creata habet admixtam imperfectionem, quæ dedecet substantias incorruptibiles, quales sunt Angeli, quæ alioqui non possunt generare alias incorruptibiles, cum hoc earum virtutem excedat. Quando autem Patres dicunt non dari in Deo generationem, & Filiationem, loquuntur de illis, prout reperiuntur in creatis.

9. Difficultas 2. Utrum secunda Trinitatis Persona, nempe Verbum Divinum sit verè, ac propriè Filius? Affirmativè. Est etiam de Fide. Probatur primò authoritate Sacre Scripturæ, Psalm. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Matt. 3. *Hic est Filius meus dilectus.* Matt. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Luc. 1. *Et Filius Altissimi vocabitur.* Rom. 8. *Proprio Filio suo non pepercit.* Et 1. Joan. 5. *Sinus in vero Filio ejus.* Proverb. 30. *Quod est nomen ejus, & quod nomen Filii ejus, si nosti?* Et Joan. 3. *Filium suum Unigenitum daret.* Et sæpè alibi.

10. Probatur secundò ex Concil. Nicæn. §. Quomodo, lib. 2. *Naturâ Filii æterni Dei.* Et §. Sæpè numero. *Ex substantiâ Patris genitus Unigenitus ejus Filius.* D. Athan. dialog. 1. de Trinit. cont. Anomæum. *Filius est, inquit, ex hypostasi ut generatus.* Et in Symbol. *Unus Pater, non tres Patres, unus Filius, non tres Filii, &c.* Et D. Basil. lib. 5. contr. Eunom. cap. 12. *Unus Filius æterna generatione natus.* Et D. Nazian. orat. 50. ex verbis Concil. Nicæn. dicit: *Patrem verum, qui genuit Filium verum.* Idem habent D. Epiphani. hæres. 62. D. Cyril. Alexan. lib. 1. Theaur. cap. 9. & lib. 3. cap. 1. D. Hilar. lib. 3. de Trinit. & alii.

11. Probatur tertio ratione, quia secunda Persona, nempe Verbum, præcedit per veram, ac propriam generationem, ut diximus, & infra dicemus; sed id est esse verum, & naturalem Filium; ergo secunda Persona est verus, & naturalis Filius Dei.

12. Oppones: Secunda Persona dicitur *Primogenitus*, ut patet Rom. 8. *Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Idem dicitur Hebr. 1. Coloss. 1. Apocal. 1. Ecclesiast. 24. Sed *Primogenitus* dicit habitudinem ad alios fratres secundogenitos, qui ta-

men non sint Deus; ergo neque talis erit secunda Persona. Confirmatur primò, quia Filius quâ Filius constituitur hæres univerforum juxta illud ad Heb. 1. *Quem constituit heredem univerforum;* sed non constituitur hæres, nisi quâ homo; ergo solum quâ homo est Filius; consequenterque non datur Filius ab æterno. Secundò, quia Christus quâ homo dicitur Filius naturalis; ergo non est cur dicamus secundam Personam esse Filium. Ita Ariani, Aëtiani, & Eunomiani. Respondeo tamen primò, secundam Personam dici *Primogenitum*, non positivè, sed negativè; de hoc tamen infra.

13. Respondeo secundò, *Primogenitum* includere relationem realem, & æternam Geniti ad Patrem, & relationem rationis, atque temporariam prioritatis ad fratres adoptivos, quæ prioritas, aut est durationis; aut perfectionis, & dignitatis; aut principii, & causæ, non solum efficientis, sed etiam exemplaris, & finalis. Neque tamen ex hoc sequitur, eos fratres debere esse ejusdem ordinis; siquidem Sol habet hanc prioritatem ad Stellas, imò ad sublunaria; cum tamen sint diversi ordinis. Ad primam confirmationem dicimus, non constitui heredem quâ Filium; sic enim est Deus æqualis, & Dominus omnium; sed solum constitui heredem hominem, qui est Deus, & Filius Dei; idque secundum quod homo est, id est secundum naturam humanam. Ad secundam negamus consequentiam; ex eo enim Christus Dominus dicitur Filius naturalis Dei, quia involvit Personalitatem Filii Dei, nempe Verbi, quæ est Filiatio naturalis, & æterna.

14. Difficultas 3. Utrum Verbum Divinum, & Filius Dei idem sint, & quoad Personam, & quoad Naturam? Affirmativè. Est de Fide. Ita Magist. in 1. dist. 27. D. Thom. 1. p. q. 34. a. 2. ad 3. Alexand. 1. p. q. 62. memb. 1. a. 4. ad Argum. Albert. 1. p. q. 30. memb. 1. D. Bonav. in 1. dist. 31. a. 1. q. 1. Henric. quodlib. 6. q. 1. Ricard. in 1. dist. 27. a. 2. q. 4. ibide. Gabr. Aureol. Capreol. De 2. a. quos citat, & sequitur P. Ruiz d. 58. de Trinit. sect. 3. n. 3. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 1. n. 7. P. Arrub. d. 123. cap. 2. n. 3. Probatur primò ex illo Joan. 1. ubi loquens de Verbo Divino, quod erat in principio, addit: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre.* Et ne putaretur esse Filium secundum solam humanitatem, subjungit infra: *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit.*

15. Probatur secundò authoritate Sanctorum Patrum. D. Ignatius epist. ad Magnesian. *Filius, inquit, est ipsius Patris Verbum, non prolatum, sed substantiale.* Et D. Aug. lib. 7. de Trinit. cap. 2. *Eo Filius, ait, quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius.* Et D. Athan. orat. 2. contr. Arian. *Eo ipso, inquit, quo Verbum Patris sui est Filius, & Filius est Verbum Patris.* Et D. Hilar. lib. 7. de Trinit. *Verbi appellatio in Dei Filio de Sacramento nativitatis est, sicut & sapientia, & virtutis.* Idem habent D. Nazian. orat. 36. D. Basil. hom. 16. in Joan. 1. D. Greg. Nyssen. epist. contr. Apollinar. D. Cyril. lib. 1. Theaur. cap. 5. & alii.

16. Probatur tertio ratione: Prima ratio est, quia si Verbum, & Filius non sunt una, & eadem Persona; aut aliquis non erit Persona; & hoc non, quia tam Verbum, quàm Filius vendicant sibi necessaria ad rationem Personæ; siquidem Natura Divina terminatur incommunicabiliter Relatione Verbi, & Filii: aut erunt duæ Personæ distinctæ; & hoc etiam non; siquidem jam darentur plures Personæ, quàm tres, quod est contra fidem; ergo &c.

Secunda

17. Secunda ratio est, quia secunda Persona ideò procedit, ut Filius per propriam generationem, quia ex vi suæ processiois formaliter procedit ut vivens à vivente in similitudinem Naturæ, ut patet ex dicendis; sed hanc similitudinem continet Filius potius, quam Spiritus Sanctus, quia Filius procedit per Intellectum, ut Verbum illius, & imago perfectissima principii producentis; ergo ratio formalissima Verbi, & Filii est eadem; consequenterque non habent à quo inter se propriè distinguantur.
18. Dixi non habent à quo inter se propriè distinguantur, quia si sermo sit de distinctione secundum diversas expressiones, non est dubium, posse nos distinguere illas duas rationes; ita ut, licet eadè sit formalitas, quæ secunda Persona est Verbum, & quæ est Filius, eadem tamen formalitas, prout exprimit ordinem viventis procedentis à vivente in similitudinem Naturæ, sit Relatio Filii, & prout exprimit ordinem procedentis similis quoad repræsentationem objectivam, id est intentionalem, sit Relatio Verbi: quæ tamen duæ rationes, cum inter se non habeant oppositionem, non sunt distinctæ propriâ distinctione, quæ solum distinguuntur in Deo, quæ opponuntur, sed distinguuntur tantum secundum majorem expressionem, ut supra diximus de ratione Hypostasis, & Relationis. Ita P. Ruiz. cit. n. 6.
19. Obijcies 1. Plura sunt Scripturæ loca in quibus videtur significari, Verbum, & Filium distinguere inter se, ut Actor. 10. Verbum misit Filius Israël Evangelizans per Jesum Christum. Et Hebr. 1. dicitur de Filio: Portans omnia Verbo virtutis suæ. Et Apoc. 1. Testimonium perhibuit Verbo Dei, & testimonium Jesu Christi; ergo sunt distincta Verbum, & Christus, qui est Filius Dei. Respondeo primò, citata loca posse intelligi de Christo Domino, qui licet quoad Personam non distinguatur à Verbo, sive Filio Dei, distinguitur tamen, quatenus addit naturam humanam.
20. Respondeo secundò, primum illum locum non procedere de Verbo Divino, sed de verbo Evangelico, id est de annunciatis per Christum. Secundus locus etiam non procedit de Verbo Divino, sed de imperio, quo Deus omnia fecit. Tertius facit hunc sensum, testimonium, quod de Divino Verbo præbuit Joannes, est testimonium Jesu Christi, quia Verbum, & Christus idem sunt, Ita P. Soar. cit.
21. Obijcies 2. Sequeretur, hæc nomina Verbum, & Filius esse synonyma; hoc autem non admittitur; ergo &c. Resp. negando sequelam; licet enim propriè non distinguantur, distinguuntur tamen per majorem expressionem, ut diximus, quatenus scilicet Verbum exprimit rationem Imaginis intentionalis; Filius autem rationem Imaginis naturalis, quod satis est, ne voces simpliciter sint synonymæ, licet aliandè eandem Relationem significant.
22. Difficultas 4. Utrum processio Spiritus Sancti sit propria generatio, dicaturque Spiritus Sanctus genitus, & Filius? Negativè. Est de fide. Ita P. Soar. lib. 11. de Trinit. cap. 5. num. 1. P. Ruiz. d. 4. de Trinit. sect. 5. n. 4. P. Amicus d. 18. num. 98. & alii supra cit. Probatur primò ex Symbol. D. Athan. Spiritus Sanctus à Patre, & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Quod idem profitentur Concil. Toletan. 1. sub Leone I. & Toletan. 11. in profess. fidei.
23. Probatur secundò, quia si processio Spiritus Sancti esset generatio, Spiritus Sanctus diceretur

genitus, & Filius; consequenterque Verbum Dei non esset Filius Dei unigenitus, & unicus; hoc autem est contra illud Joan. 1. Unigenitus, qui est in sinu Patris. Joan. 3. Ut Filium suum unigenitum daret. 1. Joan. 4. Filium suum Unigenitum misit Deus in mundum. Et in Symbol. Apostol. Filium ejus unicum. In Symbol. Nicæn. Filium Dei unigenitum. In Concil. Nicæn. lib. 2. §. Sæpè numero. Unus, inquit, ex eo genitus Unigenitus Filius Dei Verbum; ergo &c.

Probatur tertio ex Sanctis Patribus D. Basil. lib. 3. contr. Eunom. ibi: Spiritus Sanctus nec ingenuus, nec genitus, quia unus unigenitus. Et lib. de Spiritu Sancto cap. 18. Spiritus Sanctus non per generationem, ut Filius à Patre veniens, sed tanquam Spiritus oris ejus. Et D. Nazianz. orat. 37. n. 21. Nec Spiritus, ait, est Filius, quia ex Deo est; unus enim unigenitus, sed quod Filius. Et D. Damascen. lib. 1. Fidei cap. 9. Unigenitus, inquit, quod solus ex solo Patre singulariter est genitus. Et D. Athan. Dialog. 3. de Trinit. Nec enim scriptum est: Spiritus ex me genitus est, sed, ex me procedit, & sæpè alibi. Et D. Epiphani. heresi. 69. Filium Unigenitum, & Spiritum Sanctum non genitum. Idem habent D. Justini in exposit. fidei. D. Ambrosii. Symbol. Apost. cap. 3. D. Hilari. lib. 12. de Trinit. D. Augustini. lib. 12. de Trinit. cap. 5. & serm. 38. de Tempor. D. Isidori. lib. 7. etymolog. cap. 3. & 4. D. Ansel. epist. de process. Spirit. Sancti. cap. 2. 3. & 4. D. Fulgentii. de fide ad Petri. cap. 1. & alii.

Probatur quartò ratione à priori ex eo, quod processio Spiritus Sancti non sit generatio, licet evadat similis in Natura, ut constabit ex infra dicendis. Confirmatur, quia duæ processiones ejusdem rationis sunt impossibiles in Deo; siquidem unica processio propter suam infinitatem exhaustit totam potentiam generativam Dei; nam Intellectio Divina, cum sit infinita, sicut exhaustit omne objectum intelligibile, ita prorumpit in Verbum repræsentans adæquatè omne intelligibile; sicque non ei restat Verbum aliud producendum, præter illud unicum adæquatum ipsi Intellectioni, & toti collectioni omnium objectorum intelligibilium; ergo &c.

Dices: Verbum aliquando vocatur etiam Primogenitus ut ad Colos. 1. Primogenitus omnis creaturæ, & aliis locis, de quibus supra n. 12. Et interdum, qui fratres habet, si primogenitus sit, vocatur in Scriptura unigenitus, ut legimus de Salomone Prov. 4. ibi: Ego filius sui patris mei, cænellus, & unigenitus coram matre mea; ergo &c. Respondeo cum P. Soar. lib. 11. de Trinit. cap. 5. num. 2. in primo loco, Christum Dominum vocari unigenitum ut Deum, & primogenitum ut hominem in ordine ad alios filios Dei adoptivos. In secundo autem loco vocavit Salomon se ipsum unigenitum aut quia, cum esset primogenitus, aliquo tempore fuit unigenitus; aut per metaphoram ad exaggerandum eximium amorem parentum erga illum. Ex dictis.

Colliges primò contra Sabellianos, secundam Personam, qui est Filius, esse realiter distinctam à prima. Patet, quia Filius naturalis realiter procedit à Patre; alioqui non dabitur propria ratio Filii, nec Patris; sed non intelligitur realis productio absque reali distinctione inter producents, & productum; ergo &c.

Secundò contra Arianos, secundam Personam verè, & propriè esse Deum. Patet, quia Filius naturalis necessariò debet esse ejusdem Naturæ cum Patre; siquidè ex vi suæ formalis processiois debet procedere

procedere similis in natura; sed Pater Naturâ, quam includit, est verus Deus; ergo etiam secunda Persona per eandem individuum Naturam à Patre acceptam erit verus Deus.

29. Tertiò, secundam Personam ita esse propriè Filium, ut illius Filiatio nulli alteri sit communis; sic enim dicitur *Unigenitus*. Pro qua unitate notandum, quod Joan. *Epist.* 1. cap. 3. commendans charitatem Patris, qui dedit nobis, ut Filii Dei nominemur, & simus, cap. 4. addit, *Filium suum unigenitum misit Deus in mundum*; indicans diversitatem esse inter nos, qui Filii nominamur, & secundam Personam, quæ est *Unigenitus*; sicque in longè diverso ordine contineri. Ex quo etiam patet rationem Filii ita esse propriam solius secundæ Personæ, ut nulli alteri ex divinis Personis conveniat; siquidem sola illa procedit per veram generationem, ut infra dicemus.

30. Quartò, secundam Personam rectè dici à Sanctis Patribus *Homoionon*, id est, ejusdem essentiae cum Patre, quod quidem nomen maximè cavillabant hæretici negantes consubstantialitatem Personarum divinarum, ut ait P. Bellarm. tom. 1. lib. 2. de *Christo* cap. 3. qui etiam cap. 19. docet, secundam Personam posse dici *Antotheos*, id est, ipsemet Deus, & verissimè Deus cum Patre; à quo tamen nomine abstinuerunt aliqui Sancti Patres, quia illud detorquebant hæretici, ut significarent secundam Personam esse Deum à se ipso, & non à Patre per generationem, ut ait idem P. Bellarm. loco citato.

31. Quintò, secundam Personam nō rectè appellari hoc voce; *genitura*; siquidem non solet significare rem genitam, sed generationis actionem. Similiter nō licet significare Filium Dei nominibus, quæ aliis viventibus etiam insensibilibus cōceduntur, qualia sunt *genimen*, *germen*, *sæcus*, *fructus*, *progenies*, & similia. Primò, quia Scriptura sacra talia nomina non tribuit Filio Dei. Secundò, quia nullus pater, aut mater filium suum talibus nominibus vocare consuevit. Tertiò, quia etiam rebus inanimatis accommodantur. Undè si aliquando Sancti Patres Filium Dei appellant *prolem*, *sobolem*, *germinationem*, *genimen* Patris, *ætum*, & *partum*, *germen*, *progeniem*, *fructum* Dei Patris, id tantum fecerunt ad ornatum, & varietatem orationis, usurpando prædicta nomina generalia, quæ etiam insensibilibus tribuuntur, ita tamen, ut in eodem sermone, & scripto disertis verbis professi fuerint veram, propriissimam, & perfectissimam quidditatem generationis, & Filii Dei. Vide P. Ruiz cit. d. 4. sect. 4. qui etiam addit sect. 5. n. 15. nomina consanguinitatis, aut cognationis, nempe *mater*, *frater*, *compater*, *avus*, aut *nepos*, longè distare à perfectione generationis divinæ, sicque Personis Divinis, nisi per blasphemiam tribui non posse.

SECTIO II.

Quānam ratione ostendatur processionem Verbi, non autem Spiritus sancti esse generationem?

32. UM de fide certum sit, ut patet ex supra dictis, solam secundam, & non ita tertiam Personam esse Filium; & hujus, non verò Spiritus Sancti processionem esse veram generationem, hujuscè tamen asser-

Tom. 1.

tionis de fide rationem assignare, non est ita faciendum, ut ad id declarandum sibi satis videatur D. Aug. lib. 3. contr. *Maximin.* cap. 14. dūm dicit: *Quid autem inter nasci, & procedere intersit, de illa excellentissimâ Naturâ loquens, explicare quis potest?* Et infra: *distinguere inter illam generationem, & hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio.* Et tract. 99. in Joan. *Quid illic intersit, inquit, inter procedere, & agere, longum est querendo differere; & temerarium, cum differueris, definire.* Undè temerariam appellat P. Ruiz d. 5. sect. 1. n. 6. sententiam Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. art. 4. §. 2. dicentis demonstrativè probari generationem; cō quod Deus se ipsum verè, & realiter generavit, si se ipsum verè, & realiter intellexit. Hanc eandem difficultatem in explicanda generatione divina fatetur D. Chrysost. Hebr. 1. hom. 2. *Dico, inquit, quoniam Filium genuit ex se ipso; sed nescio, qualiter intellectu hoc percipiam.*

Hanc etiam difficultatem fassus est D. Amb. lib. 1. de fide ad Gratian. cap. 5. *Si Paulus ait, ea, quæ audit raptus in tertium celum, ineffabilia dicit, quomodo nos exprimere possumus paternæ generationis arcana, quod nec sentire possumus, nec audire?* Quia tamen major hujuscè quæstionis difficultas pendet ab eo, quidnam sit propria generatio prius apponenda est generationis definitio, ejusque explicatio, & postea rationes, in quibus fundantur Doctores, ut dicant processionem Verbi, & non ita processionem Spiritus Sancti esse propriè, & verè generationem: Igitur.

Supponendum est, generationem dupliciter considerari posse: primò magis latè, & prout ex Philosopho lib. 5. *Phys.* dicitur: *Productio ex præsupposito subjecto; sive Mutatio de non esse ad esse*; in quo sensu hic non habet locum; siquidem prout sic est communis substantiis, & accidentibus; viventibus, & non viventibus. Secundò strictius, & prout est tantum propria viventium, in quo sensu potest hic habere, & habere locum, definiturque à D. Thom. 1. p. q. 27. art. 2. *Processio viventis à vivente à principio vitæ conjuncto in similitudinem naturæ.* Quæ definitio, præterquam quod desumatur ex Philosopho lib. 7. *Met.* cap. 8. communiter recipitur ab omnibus tam Philosophis, quam Theologis.

Particula *processio* ponitur loco generis; reliquæ verò loco differentie. Per particulam *vivens à vivente* excluditur: primò processio non viventium, ut ignis ab igne; secundò processio viventis non cognoscitivi, ut arboris ab arbore, quæ solum metaphoricè, & improprie dicitur genita, & filia; siquidem nomine *vivens* hic intelligitur vivēs perfectum, nempe operans per cognitionem, & amorem. Imò etiam excluditur productio partium ipsius viventis; siquidem solum suppositum dicitur vivens.

Particula *à principio vitæ conjuncto* denotat principium activum; undè generatio Hevæ ex costa Adami non fuit propria generatio; & à generante debere conferri genito aliquid de sua substantia, quod in substantia geniti includatur: Undè neque creatio Adami, neque Angelorum fuit generatio, quia licet processerint viventes à Deo vivente, non tamen Deus illis communicavit substantiam suam, aut ejus partem. Particula *in similitudinem naturæ* significat: primò genitum debere procedere à generante similem in eadem natura, saltem specifica; ideoque processio vermīs ab homine non est generatio filii. Secundò, ut advertit P. Granad. tract. 2. d. 5. n. 2. genitum debere procedere prout sic similem ex vi suæ processionis formaliter,

X x x

maliter, & primariâ intentione naturæ. Unde neque Hevæ productio fuit generatio, neque Hevæ Adami filia, quia non accepit naturam humanam ex vi processionis à costa, sed ab Omnipotentia Divina: neque homo, licet alium produceret per transubstantiationem, illum generaret, quia licet evaderet similis in natura suo principio, id non haberet formaliter ex vi suæ processionis, quæ prout sic erat æquæ indifferens ad producendum leonem. Unde in definitione generationis addi solet explicationis gratiâ particula illa *ex vi suæ processionis formaliter*.

37. Dices: Leopardus, & mulus non sunt specifice similes leoni, & pardo; equo, & asinæ; & tamen sunt eorum filii ergo &c. Respondeo primò cum aliquibus non esse similes per accidens, & ex impedimento. Sed contra est primò, quia ex vi illius generationis non poterat per se alius effectus oriri. Secundò, quia etiam per accidens non erunt filii; si autem non obstante dissimilitudine in natura specifica, sunt filii; ergo stat vera generatio filii sine similitudine specifica. Igitur.

38. Respondeo secundò, generationes illas esse monstrosas, & imperfectas, quo sensu mulus, & leopardus dici possunt filii monstri, & imperfecti, re tamen dicuntur filii, quia uterque parens ex se, & intentione naturæ intendebat suam speciem, quam saltem imperfectè, & partialiter referunt mulus, & leopardus; definitio autem procedit de generatione habitâ secundum rectum naturæ ordinem.

39. Ex hac igitur generationis definitione sic explicata, & ab omnibus recepta oritur præsens difficultas, cur scilicet sola processio Verbi, non autem Spiritus Sancti sit generatio; siquidem generationis definitio non minùs videtur competere processioni Spiritus Sancti, quam processioni Verbi Divini. Patet, quia utraque est processio *vivens à vivente cognoscitivo*, ut per se patet; est *à principio vite conjuncto*; siquidem non minùs Spiritus Sanctus est de substantia Patris, & Filii, quam Filius est de substantia Patris: procedit *similis in natura*, non solum specifice, sed etiam numerice; siquidem eadem numero Natura est incommunicata in Patre, & communicata in Filio à Patre, & communicata in Spiritu Sancto à Patre, & Filio, idque ex vi processionis utriusque in Filio per viam Intellectus, & in Spiritu Sancto per viam Voluntatis, quæ sunt veluti potentia ejusdem Naturæ, per quas eadem substantia, seu Natura æqualiter communicatur; ergo uterque videtur procedere viâ generationis. Unde arguebant Hæretici: Aut Spiritus Sanctus procedit à solo Patre; aut à solo Filio; aut ab utroque: Si primum; ergo erit Filius, & Frater Verbi: Si secundum; ergo erit Filius Filii, & nepos Patris: Si tertium; ergo uterque erit ejus Parens, alter Pater, & mater alter; quod si neges, sequitur non esse consubstantialiæ Patri, & Filio, quod intendebant.

40. Hæc est præsentis quæstionis difficultas, ad cuius etiam intelligentiam notandum est, totum discrimen inter processionem Verbi, & Spiritus Sancti in eo esse, quod processio Verbi sit per viam Intellectus; processio autem Spiritus Sancti sit per viam Voluntatis, & in hoc discrimine omnes fundare rationem, cur una sit generatio, altera verò non. Tota igitur difficultas est in assignanda ratione, cur processio per viam Intellectus sit generatio; & non ita sit generatio processio per viam Voluntatis, cum tamen utrique processioni videatur competere definitio generationis, ut patet ex

dictis. Relictis multis Antiquorum dictis, quæ nihil, aut ferè nihil faciunt ad præsentem difficultatem, & videri possunt apud P. Ruiz d. 8. de Trinit. sect. 2. solas aliquorum Recentiorum rationes precipuas apponemus. Sit igitur.

SECTIO III.

Apponuntur, & refutantur aliquæ rationes minùs probabiles.

PRIMA ratio est Scot. in 1. dist. 12. §. Ad quæstionem, & Aureol. in 1. dist. §. art. 2. proposit. 4. affirmantium, processionem per Intellectum distinguere ipsa formaliter à processione per voluntatem, & illam ex natura sua esse generationem, non verò istam; nec oportere ulterius rationem querere, cur distinguantur, nisi quia tota ratio formalis unius, non est tota ratio formalis alterius. Sed contra est primò, quia hanc rationem querimus, quia una constituatur ut generatio, & non ita constituitur altera. Secundò, quia hæc ratio nihil prorsus declarat, nisi quid habendum sit de fide, nempe processionem Verbi esse generationem, & non ita processionem Spiritus Sancti; nos autem querimus rationem theologicam, quæ videamus, quid nam habeat altera ut sit generatio, & non habeat illa, cum tamen non obstante diversitate, utraque sit processio *vivens à vivente à principio vite conjuncto in similitudinem naturæ*. In idem videtur incidere qui dicunt, distinguere propter terminos productos, ut docere videtur Egid. in 1. dist. 13. a. 2. & Argentin. ibid. q. 1. a. 2. neque enim assignant quid reperitur in uno termino, per quod formaliter distinguatur ab alio.

Secunda ratio est Durand. in 1. dist. 4. q. 1. n. 6. & 17. & aliorum dicentium, rationem, ob quam processio Verbi Divini est generatio, non ita verò processio Spiritus Sancti, esse, quia Verbum procedit ab uno; processio autem ab uno est per modum naturæ, ideoque generatio: at verò processio Spiritus Sancti est à duobus; processio autem à duobus est per modum Voluntatis quodammodo moderantis virtutem, ideoque non est generatio. Quæ ratio videtur desumpta ex D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 27. Ubi docet, generationem, quæ est à duobus, necessariò esse ab uno ut patre, & ab alio ut matre, quod cum in Divinis sit absolutum, & Spiritus Sancti processio sit à duobus, non ideo est generatio.

Sed contra est: Primò, quia non obstante quod Spiritus Sanctus procedat à duobus, procedit ut *vivens à vivente à principio vite conjuncto in similitudinem naturæ*; ergo &c. Secundò, quia licet Spiritus Sanctus procedat à duobus suppositis, procedit ab illis ut ab uno principio proximè determinato ad unum; procedere autem ab uno principio sic determinato ad unum, non est procedere per modum voluntatis, sed per modum naturæ. Tertiò, quia licet plura supposita concurrant ad unam productionem, si tamen sunt per se requisita, & necessariò, ac sine præcedente deliberatione conveniunt ad talem productionem, agunt ut natura, & per modum naturæ, non verò per modum voluntatis; sed ita se habent duo supposita Patris, & Filii ad productionem Spiritus Sancti; ergo &c. Neque obstat ratio D. Aug. nam sicut Filius procedit à Patre sine matre, ita Spiritus Sanctus dicitur procedere à duobus ut ab uno principio Spiritivo

Spirativo sine matre; sicut enim in utroque supposito est eadem virtus Spirativa, ita etiam in utroque esset eadem virtus generativa, ut illum generarent.

44. Tertia ratio est *D. Bonavent.* in 1. dist. 13. q. 2. & aliorum, qui sentiunt, processionem Verbi esse generationem, quia est per modum naturæ; processionem autem Spiritus Sancti non esse per modum naturæ, idcirco non esse generationem; quid verò sit procedere per modum naturæ, quid autem non? Non satis explicant hi Doctores.

45. Sed contra, quia procedere per modum naturæ, non est idem, atque procedere necessariò; alioqui cum tam Spiritus Sanctus, quam Verbum procedant necessariò, utriusque processio esset per modum naturæ; consequenterque generatio. Item non est idem, atque procedere ex fecunditate Naturæ, ut innuit *D. Bonav.* siquidem tam Spiritus Sanctus, quam Verbum procedunt ex fecunditate Naturæ Divinæ, quæ utrique communicatur æqualiter. Non item est idem, atque procedere immediatè à Naturæ; siquidem in sententia horum Doctorum, ut supra diximus, neutra processio est immediatè à Naturæ, sed una est immediatè ab Intellectu, & alia est immediatè à Voluntate, utraque verò remotè à Naturæ.

46. Dicent, procedere per modum naturæ, esse procedere per primam operationem; quia autem Verbum procedit per Intellectum, qui naturâ suâ est prior, procedit per modum naturæ; & non ita Spiritus Sanctus, utpotè qui procedit per secundam operationem, nempe per viam Voluntatis. Sed contra, quia ut bene *P. Arriaga* 1. p. d. 47. sect. 2. esse primam, aut secundam operationem est quid accidentarium respectu generationis, ut patet ex illius definitione: tum quia in creatis generatio non est prima naturæ operatio. Deindè secundo, & tertio loco genitus, non est minus filius, neque minus genitus, quam primò genitus; sicque Spiritus Sanctus, si alioqui ejus processionem competit tota generationis definitio, ut videtur competere, erit secundò genitus; consequenterque Verbum non erit Unigenitus Filius.

47. Quarta ratio est *Richard. Victor. lib. 6. de Trinit. cap. 18. Alens. 1. p. q. 42. memb. 2. & 3. & quest. 43. memb. 2. Major. in 1. dist. 13. q. 1. P. Zuniga d. 2. dub. 2. memb. 9.* dicentes idcirco Verbum generari, quia accipit Naturam cum fecunditate ad illam alteri communicandam, nempe Spiritui Sancto; & idcirco Spiritum Sanctum non generari, quia Naturam non accipit cum tali fecunditate, quod probant: Primò ex Concil. Florent. in litter. unionis ad Græcos, ubi dicitur eos, qui negant Spiritum Sanctum procedere à Filio, consequenter negare eum esse Filium, ac si ex fecunditate, quâ Spiritui Sancto communicat cum Patre Naturam, probet Filium esse Filium. Secundò, quia nomine Naturæ in definitione generationis, intelligitur fecunda; siquidem natura definitur principium operationum; unde qui non accipit naturam ut fecundam, non exit perfectè similis in natura, quia illam non accipit ad operandum; ac proindè non procedit ut Filius per generationem.

48. Rejicitur communiter, & meritò, gratis enim additur definitioni generationis particula illa fecunda, seu communicanda: Primò, quia ad generationem solum requiritur, quod sit processio viventis à principio vitæ conjuncto in similitudinem naturæ, quin addatur fecundæ; ut supra diximus. Secundò, quia si nomine naturæ intelligitur fecunda, & communicanda, non æquè Spiritus

Tom. 1.

Sanctus acciperet Naturam, ac Verbum; siquidem non illam acciperet secundum adæquatum conceptum Naturæ, quia illam non accipit communicandam alteri; quod tamen est falsum. Tertio, quia nullus est verè filius, licet naturâ suâ sit infecundus, ut communiter supponitur. Quarto, quia licet Verbum Divinum non esset productivum Spiritus Sancti, adhuc esset verè Filius; siquidem Filius non constituitur Filius per virtutem spirativam, sed formaliter constituitur per processionem passivam per Intellectum; licet autem non esset spirativus, adhuc intelligeretur procedere formaliter per Intellectum, ac proindè Filius. Quintò, quia Filius non accipit Naturam, ut est fecunda in Patre, id est ad generandum, cum non generet, sed spiret; & tamen est Filius; ergo licet Spiritus Sanctus non accipiat Naturam, ut est fecunda in Patre, & Filio, id est absolute ad producendum, adhuc tamen erit Filius, quod ipsi negant.

Neque obstant in contrarium adducta: Non primum ex Concil. Florent. Hoc enim solum probat, quod si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non daretur hic Filius Dei: tum quia non distingueretur ab Spiritu Sancto, ut infra dicemus: tum etiam, quia non haberet proximam virtutem spirandi, quâ sublatâ, tolleretur hic Filius Dei. Non secundum, tum quia nomine naturæ in definitione generationis intelligitur eadem essentia saltem specifica; eadem autem Natura, non specifica, sed numero est, quæ communicatur Spiritui Sancto, ac Verbo: tum etiam, quia Natura communicata Spiritui Sancto est idem principium operationum, quod est in Patre, & Filio, licet in Patre generet, & in Filio spiret ratione proprietatum, quæ non communicantur. Præsertim quia in Spiritu Sancto non est minus intelligens, & volens, quàm in Patre, & Filio, quæ sunt quasi operationes essentielles ad intra; neque minus creans, quæ est realis operatio ad extra.

Quinta ratio desumitur ex *D. Thom. 1. p. q. 27. a. 4. quem sequuntur Capreol. in 1. dist. 9. a. 1. ad 2. Cajet. & Banez 1. p. q. 24. a. 4. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 11. & 19. & alii Thomistæ, quibus accedunt Deza, P. Ruiz d. 6. sect. 1. & sequent. P. Granad. tr. 2. d. 5. sect. 5. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 8. n. 11. P. Valent. q. 1. sua punct. 4. P. Molin. 1. part. q. 27. a. 4. P. Præposit. 1. p. q. 27. a. 5. dub. 3. P. Rhodrez tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 3. §. 5. & alii dicentes processionem Verbi esse generationem, quia cum procedat per intellectum, ex vi suæ processionis formaliter procedit simile principio generanti; siquidem de ratione intellectus est tendere in terminum, qui sit expressa similitudo objecti; constituitur enim quis intelligens per id, quod habet rei intellectæ similitudinem; generatio autem, ut diximus, est in similitudinem naturæ: processionem verò Spiritus Sancti non esse generationem, quia cum procedat per voluntatem, ex vi suæ processionis formaliter non procedit similis producenti; siquidem de ratione voluntatis est tendere in terminum, qui sit, non similitudo, sed impulsio in objectum; constituitur enim quis volens per id, quod habet inclinationem in rem volitam, non autem per id, quod in se habet similitudinem rei amatæ.*

Hæc ratio in his terminis sic absolutis efficaciter refutatur; siquidem confundit similitudinem realem cum similitudine intentionali; nam similitudo, quæ requiritur ad generationem, & constituit verum Filium, est realis in natura, & non intentionalis

X x x 2

ionalis

tionalis, qualis datur inter cognitionem, & objectum, ut per se patet in generatione creata; sed in eorum opinione, cum Spiritus Sanctus ex vi suae processionis formaliter æquè procedat realiter similis in eadem Natura, tam procedit vivens à vivente à principio vitæ conjuncto in similitudinem Naturæ, quàm Verbum; ergo etiam sic procedet per generationem. Confirmatur, quia ex eo, quod Verbum Divinum procedat formaliter simile intentionaliter Personis Divinis, & possibilibus, ex quorum cognitione procedit, ut infra dicemus, non procedit simile similitudine Filii generati; & tamen ea similitudo est intentionalis respectu objecti; ergo etiam ex eo, quod procedat simile Naturæ Patris in ratione objecti, non idè procedet ut Filius, sed quia procedit realiter simile in Natura; sed etiam Spiritus Sanctus procedit realiter similis in Natura, ut potè quæ ei realiter communicatur; ergo &c. Propter hoc variè varii conantur explicare hanc generationem D. Thom. Undè:

52. Sexta ratio est, ad generationem, & rationem Filii requiri non solum quod procedat similis in Natura, sed etiam ut imago generantis, id est ad illud ex vi suae processionis representandum expressa; cum autem Verbum Divinum, non solum exeat simile in natura, sed etiam ut imago Patris, ut potè ad illum representandum tanquam illius Verbum; non ita verò Spiritus Sanctus, idè illud, non autem hic est Filius. Confirmatur primò, quia in creatis, qui perfectiùs patrem representat facie, moribus &c. dicitur verè filius; qui autem non ita benè eum representat, non videtur ejus filius. Secundò, quia unus ignis v. g. non dicitur filius, neque imago alterius, à quo procedit, quia non procedit ad eum representandum, quamvis accipiat eandem naturam. Tertio, quia Sancti Patres docent, idè esse Filium, quia est Verbum; est autem Verbum, quia procedit ut imago ad representandum. Ita *Torres. l. p. q. 27. a. 2. Canav. & P. Valq. ibid. d. 113. cap. 7.*

53. Rejicitur tamen evidenter, quia aut P. Valquez loquitur de imagine intentionalis, aut de naturali reali: Si primum, id ad generationem, & rationem Filii non requiritur, ut proximè ostendimus: Si secundum; ergo id sufficit; sed eo admisso, non minùs videtur Spiritus Sanctus imago realis naturalis Patris, quàm Verbum: Patet primò, quia procedere ut imago naturalis realis ad representandum expressa, nihil aliud est, quàm procedere simile in Natura ex vi, & intentione processionis; sed non minùs Spiritus Sanctus, quàm Verbum ex vi suae processionis procedit similis in eadem Natura, ut concedit ipse P. Valq. ergo &c.

54. Secundò, quia ad realem imaginem solum requiritur similitudo, seu representatio, & processio; idè enim Pater, licet representet Filium propter similitudinem in Natura, non est ejus imago, quia ab illo non procedit; sed Spiritus Sanctus realiter representat in eadem Natura alias Personas, & ab eis realiter procedit; ergo erit imago realis. Tertio, quia ut Spiritus Sanctus sit imago realis producentis, opus non est quod sit Verbum; siquidem proprius conceptus imaginis, qui communis est Filio Divino, & creato, reperitur in creato absque ratione Verbi, solum quia accepit per productionem naturam similem; sed hoc idem reperitur perfectiùs in Spiritu Sancto; ergo &c.

55. Ex his patet prædictam explicationem P. Valq. non subsistere. Unde ad primam confirmationem

etiam patet, non ob stare illum communem modum loquendi, & moralem ex estimationem de representatione filii respectu patris facie, moribus, &c. siquidem etiam si genitus eam representationem non habeat, adhuc tamen est verè filius, si à patre accipit physicè naturam. Ad secundam dicimus unum ignem esse imaginem alterius ignis, à quo procedit, ut omnes concedunt; non tamen esse ejus filium, quia non procedit vivens à vivente. Ad tertiam patebit Sanctorum Patrum intelligentia, cum infra ostenderimus, solum Verbum ex vi suae processionis esse imaginem realem; idè enim Sancti Patres dicunt esse Filium, quia est imago realis.

SECTIO IV.

Refutantur alie aliorum Doctorum rationes.

SEPTIMA ratio rationem D. Thomæ aliter explicans est P. Ruiz *supra cit. d. 6. de Trinit. à sect. 1. usque ad sect. 8.* ubi asserit idè Verbum Divinum generari, & non ita Spiritum Sanctum, quia Verbum Divinum ex vi suae processionis procedit simile substantialiter suo principio infinità, & omnimodà similitudine intra lineam similitudinis; non ita verò Spiritus Sanctus. Itaque duplicem lineam distinguit P. Ruiz, *cit. sect. 8.* alteram viâ Intellectus, & alteram viâ Voluntatis: linea Intellectus, inquit, ex suo conceptu habet esse ad expressionem similitudinis, etiam prout abstrahit ab Intellectione divinà, & creatà: at verò linea Voluntatis ex suo conceptu non vendicat similitudinem; siquidem prout abstrahit à creatà, & Increata solum importat impulsum in objectum, non autem similitudinem. Unde quia Verbum procedit ex vi suae processionis, quæ quidem ex suo conceptu est in linea similitudinis, & secundum conceptum specificum divinæ similitudinis est substantialis, & infinita, procedit ut imago, & Filius: at verò Spiritus Sanctus, quia ex vi suae processionis est in linea Voluntatis, quæ ex suo conceptu non dicit similitudinem, licet alioqui ut contracta in Deo sit Natura, idè non exit in sua linea ut imago, ac proinde neque ut Filius.

Rejicitur etiam facilè hæc explicatio P. Ruiz ex definitione ipsius generationis, quam ipse admittit *sect. 6. n. 3.* nam ad generationem solum requiritur, quod sit *processio viventis à vivente à principio vitæ conjuncto in similitudinem naturæ* ex vi talis processionis; sed hoc totum competit Spiritui Sancto; ergo parum juvat illa distinctio, seu fictio linearum.

Dicent, definitionem hanc generationis non competere Spiritui Sancto, quia ex vi suae processionis non est in linea, quæ ex suo conceptu importat similitudinem, sed solum impulsum. Sed contra est: Primò, quia linea similitudinis computata ad generationem non incipit à similitudine abstracta; nam prout sic indifferens est ad similitudinem intentionalem, & realem, sed à similitudine reali in Natura; atqui in hoc sensu non minùs Spiritus Sanctus, quàm Verbum, videtur esse in linea similitudinis realis; siquidem Spiritus Sanctus non minùs accipit cum Voluntate Naturam Divinam, quàm illam accipit Verbum cum Intellectu; ergo &c.

Secundò, quia in creatis (unde sumitur tota generationis

generationis intelligentia) processio, quæ est generatio non est in linea similitudinis, prout abstrahit ab intentionali, & reali, sed prout est in determinata linea similitudinis realis, propter quam est vera generatio; ergo similiter in Divinis; sed processio Spiritus Sancti, licet non sit in linea, quæ ex abstracto conceptu sit similitudo, est tamen in linea, quæ in contracto, & determinato conceptu est similitudo realis; ergo erit etiam vera generatio.

60. Tertiò, quia processio Verbi, licet ex conceptu abstracto processionis divinæ non habeat, quod sit in similitudinem, quia tamen ex conceptu specifico processionis Verbi est in similitudinem, est vera generatio; ergo similiter licet processio Spiritus Sancti ex conceptu abstracto impulsus non habeat, quod sit similitudo, quia tamen ex conceptu specifico processionis Personæ Divinæ est similitudo realis Naturæ, erit vera generatio.

61. Quartò, quia quidquid speciale similitudinis habet Verbum præ Spiritu Sancto, est similitudo intentionalis; sed Verbum non generatur propter similitudinem intentionalem, ut supra diximus, sed propter realem; siquidem similitudo intentionalis impertinens est ad generationem; datur enim generatio sine similitudine intentionali, & è contra, ut patet in creatis; ergo cum Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis habeat similitudinem realem, erit genitus, & ratio impulsus erit impertinens ad generationem, quatenus datur impulsus sine generatione, & è contra.

62. Octava ratio est, idèd Verbum Divinum generari, non verò Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit adæquatè simile principio producenti, & non ita Spiritus Sanctus. Hæc est explicatio, quam pro D. Thom. cit. adducit *P. Amicus d. 18. sect. 7. n. 158.* ubi pro se citat *S. Thom. 1. p. q. 27. a. 2. & lib. 4. contr. gent. cap. 11. Sylviu 1. p. q. 27. art. 4. & Gabr. in 1. dist. 13. a. 1.* Requiritur igitur, inquirunt, ad generationem, quod genitus procedat similis adæquatè, id est secundum totam naturam, saltem specificè; idèd enim vermes ab homine producti non dicuntur ejus filii, quia solum exeunt ei similes inadæquatè, id est in natura generica, non autem specifica; cum autem solum Verbum, & non Spiritus Sanctus, procedat adæquatè simile, solum Verbum, & non Spiritus Sanctus, dicitur generari.

63. Hoc igitur, ut probent, distinguunt in Deo quandam rationem Naturæ remotam, & veluti genericam, quæ est per modum potentia; & quandam rationem proximam, ac veluti specificam, per quam scilicet Natura proximè completur in ratione Naturæ, & est veluti complementum potentia; productiva; hæc autem, dicunt, solum communicatur Verbo ex vi suæ processionis; siquidem cum Verbum procedat per Naturam, prout est Intellectus; & Spiritus Sanctus per Naturam, prout est Voluntas; Intellectus verò completur per objectum in ratione principii intelligentis, & non ita per objectum completur Voluntas in ratione amantis, principium specificum Verbi non est sola illa ratio Naturæ remota communis Verbo, & Spiritui Sancto ex vi suæ, & illius processionis, sed etiam ratio objecti intelligibilis, quæ ipsa Natura proximè est productiva Verbi, & non Spiritus Sancti; idèdque solum Verbum procedit adæquatè simile, diciturque generari, & non ita procedere, neque generari dicitur Spiritus Sanctus.

64. Non nobis placet hæc explicatio, etiam si

P. Amicus loco cit. dicat Doctissimis Viris sapientius in disputationibus agitata vehementer placere: Primò, quia falsum est, Naturam Divinam, quocunque modo communicetur Spiritui Sancto ex vi suæ processionis, non communicari adæquatè, etiam secundum rationem specificam; ex hoc enim sequitur Spiritum Sanctum ex vi suæ processionis non esse adæquatè Deum; imò neque esse Deum; siquidem absque illa ratione specifica non consisteret Deitas; sicut non consistit humanitas v. g. absque sua specifica ratione; omnes autem docent Spiritum Sanctum ex vi suæ processionis procedere ut Deum.

65. Secundò, quia licet verum sit, potentiam intellectivam compleri per objectum, aut ejus speciem; & Essentiam divinam per se præstare cōcursum objectivum tam sui, quam omnium objectorū; concursus tamen in ratione objecti est tantum intentionalis, ad imaginem scilicet intentionalem; non verò realis naturalis ad imaginem realem naturalem: tum quia objectum, nec per se, nec per speciem vitaliter concurrat; tum etiam quia quodcunque complementum ex parte objecti supponit naturam subjecti completam in ratione naturæ; hæc autem prout sic completa non minùs communicatur Spiritui Sancto, quam Verbo, similitudo verò intentionalis est impertinens ad rationem generationis, ut sæpè jam diximus; ergo non minùs Spiritus Sanctus dicitur generari, quam Verbum.

66. Tertiò, quia leopardus v. g. est verè filius leonis, & pardi; & tamen non exit adæquatè similis formaliter principio generanti; ego &c. Dicent sufficere, quod exeat similis in multis, & in ratione specificà æquipollenter, quatenus species leonis, & species pardi conjunguntur in unam tertiam speciem, quæ æquipollenter est leo, & pardus. Sed contra; ergo Spiritus Sanctus erit Filius, ut potè qui in multo pluribus exit similis suo principio, & æquipollenter, saltem ex vi suæ processionis, tantum accipit à suo principio per voluntatem, quantum accipit Verbum Divinum per Intellectum.

67. Quartò, quia Verbum non procedit simile suo principio in fecunditate generandi; ergo hac ratione non procedit adæquatè simile suo principio; & tamen est verè Filius; ergo &c. Dicent, prædicatum fecunditatis involvere aliquid Notionale; sicque non oportere, quod in hoc non exeat simile. Sed contra, quia, excepto Notionali, quidquid essentiale communicatur Filio, communicatur etiam Spiritui Sancto; ergo procedunt æquè similes in Natura; consequenterque tam Verbum, quam Spiritus Sanctus dicitur generari.

68. Nona ratio est *P. Arrub. d. 98. cap. 4.* asserentis Verbum generari, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit simile in Naturā divinā, non solum ex vi processionis Divinæ, quod etiam competit Spiritui Sancto, sed etiam ex vi talis processionis Divinæ, nempe per Intellectum, quod non habet Spiritus Sanctus. Sed contra, quia procedere simile ex vi processionis Divinæ, est procedere formaliter ut Deus realiter, quod habet tam Verbum, quam Spiritus Sanctus; procedere autem ex vi talis processionis, nempe per Intellectum, est procedere simile intentionaliter, quod impertinens est ad rationem generationis, ut supra diximus; ergo cum tam Verbum, quam Spiritus Sanctus illud primum habeant, tam hic, quam Verbum procedunt per generationem.

69. Decima ratio asserit, Verbum generari, quia non solum procedit simile in Natura, sed etiam in
X x 3
supposito

supposito; siquidem ejus principium constituitur per subsistentiam, cui responderet subsistentia Verbi: at verò principium Spiritus Sancti completur per spirationem activam, quæ non est subsistentia, cum tamen ei correspondeat spiratio passiva, quæ est subsistentia. Ita *P. Alarcon. tract. 5. d. 8. cap. 17.* Sed contra est: Primò, quia falsum est ad generationem requiri similitudinem in supposito; siquidem Christus Dominus est verè Filius genitus à Beata Virgine; & tamen non est ei similis in supposito.

70. Secundò, quia Verbum non est simile Patri in supposito realiter, sed solum intentionaliter, quæ similitudo impertinens est ad rationem generationis; & similitudo in ratione subsistentiæ est veluti generica, non verò specifica, quæ ad rationem generationis requiritur, ut diximus. Tertiò, quia Spiritus Sanctus, licet procedat à Patre, & à Filio, ut ab uno Spiratore, ab illis tamen procedit ut à duobus suppositis; ac proinde etiam exit similis in supposito, sicque procedet per generationem.

71. Undecima ratio est, idè Verbum Divinum generari, non autem Spiritum Sanctum, quia licet utrique communicetur Natura ex vi suæ processionis; Verbo tamen communicatur vià Intellectus, nempe ut est radix intelligendi; & Spiritui Sancto vià Voluntatis, nempe ut est radix amandi. Undè distinguit in Natura Divina principium veluti remotum intelligendi, & principium veluti remotum amandi; & quia illud suapte naturæ est prius, communicatur vià Intellectus ut prima ratio Naturæ; sicque per generationem formaliter, quod tamen non habet sub conceptu formali principii remoti amandi. Ita aliqui Recentiores, & videtur hanc esse explicationem *P. Compton. tom. 1. d. 65. sect. 6. d. n. 2.*

72. Sed contra est: Primò, quia aut Natura Divina consistit formaliter adæquatè in solo conceptu principii intelligendi; aut etiam inadæquatè in conceptu principii amandi: Non dicent primum: tum quia non solum Intellectus, sed etiam Voluntas est proprietas Naturæ Divinæ; quælibet autem proprietas in ipso conceptu naturæ radicitur, & non in aliquo extra naturam: tum etiam, qui alioquin solum Verbum ex vi suæ processionis acciperet Naturam etiam remotè, seu radicaliter sumptam, & non ita illam reciperet Spiritus Sanctus, quod non dicent: si dicant secundum, sequitur: Primò Verbum non procedere adæquatè Deum ex vi suæ processionis; siquidem non accipit adæquatam rationem formalem Naturæ, quod dici non potest: Secundò, etiam Spiritum Sanctum generari; siquidem ex vi suæ processionis non minùs accipit Naturam secundum partialem conceptum Naturæ, quam illam accipit Verbum secundum suum conceptum etiam partialem.

73. Contra est secundo, quia licet in Natura prior sit conceptus principii intelligendi remoti, quam principii remoti amandi, unus tamen est veluti radix alterius; ergo Spiritui Sancto ex vi suæ processionis communicatur idem principium, licet remotius sit uno gradu respectu Spiritus Sancti, quam Verbi, & uterque procedet per generationem, ratione cujus accidentarium est, quod principium intelligendi sit, aut non sit ita remotius.

74. Duodecima ratio est quorundam Recentiorum docentium, idè Verbum generari, quia procedit per dictionem; nam *dictio* supponit pro re dicta, & Patrem dicere se Verbo, idem est, atque communicare se ipsi: at verò *spiratio*, cum

non supponat pro re spirata, licet secum deferat etiam Naturam, id tamen non habet ex sua formali ratione, idèque processio Spiritus Sancti non est generatio.

Sed contra est: Primò, quia *dictio* supponit pro re dicta intentionaliter; cum sit ad communicandam rei cognitionem, non autem realiter: at verò communicatio intentionalis non facit ad generationem, ut diximus, cum possit stare generatio sine communicatione intentionalis, & contra. Secundò, quia Pater non solum dicit Verbo Naturam, sed etiam Personas, imò & omnia possibilia, sicque *dictio* supponit non solum pro Natura Divina, sed etiam pro Personalitatibus, & possibilibus; & tamen non idè Verbum accipit realiter Personalitates per generationem; ergo idem dicendum de Natura dicta.

Decima-tertia ratio docet, processionem Verbi esse generationem, quia est per Intellectum, qui est potentia operans uniendo sibi objectum, aut immediatè, aut mediante specie, quæ velut semine ipsa potentia fit fecunda ad generandum, veluti parturiendo notitiam, quæ idè dicitur partus, sive conceptus: cum autem id non reperiatur in processione Spiritus Sancti, qui procedit per voluntatem, quæ non ita operatur, neque ejus actus dicitur partus, sive conceptus, idè Spiritus Sanctus non dicitur generari. Ita aliqui Recentiores cum *Lexana* *tom. 1. in 2. p. d. 1. q. 3. §. Præmissus autem.*

Sed contra est: Primò, quia Intellectus prout sic solum fit fecundus intentionaliter ad generandum partum intentionalem, nempe cognitionem; non autem realiter, & naturaliter ad partum realem, & naturalem, quale est Verbum. Dicent, hoc solum fieri in intellectu creato, non autè in increato, qui fecundatur objecto increato ad generationem substantialem, & naturalem. Sed contra est secundò, quia fecunditas, quam Intellectus Divinus accipit ab objecto etiam increato, quocunque modo sumatur, formaliter, & primario solum est ad producendam cognitionem, quæ est partus, & conceptus intentionalis, sicque solum est ad generationem intentionalem; & si etiam est naturalis, est tantum secundariò, quatenus producit terminus, nempe Verbum ejusdem Naturæ cum producente; quod cum etiam prout sic possit convenire Spiritui Sancto, posset etiam dici generari.

Tertiò, quia Intellectus Divinus etiam fecundatur objecto creato ad cognitionem, seu conceptum illius; & tamen ejus productio non dicitur generatio realis naturalis, sed tantum intentionalis; ergo similiter productio Verbi, ex eo tantum, quod sit ab Intellectu fecundato objecto increato, solum erit generatio intentionalis, non verò realis naturalis. Quartò, quia sicut Intellectus Divinus fecundatur objecto increato ad producendam ejus cognitionem; ita etiam Voluntas Divina fecundatur eodem objecto increato ad producendum ejus amorem; & tamen hæc fecunditas non sufficit ad generationem; ergo neque illa.

SECTIO V.

Proponitur, & stabilitur Sententia tenenda.

79. LTIMA, & mihi verior sententia est, idèd Verbum Divinum generari, non ita verò Spiritum Sanctum, quia Verbū ex vi suæ processionis formaliter, immediate, & primariò accipit Naturam Divinam, prout hæc consistit in Intellectione Divina; quam tamen ex vi suæ processionis non accipit Spiritus Sanctus formaliter, immediate, & primariò, sed solum concomitanter, identicè, & consequenter. Ita P. Soar. lib. II. de Trinit. cap. 5. & 6. à quo aliquo modo discrepabimus quoad modum explicandi cum P. Arriaga 1. p. d. 47. sect. 8. ut ex dicendis constabit. Supponit igitur hæc nostra sententia, Naturam Divinam consistere formaliter in Intellectione Divina, ad cuius intelligentiam.

80. Advertes primò, Essentiam, seu Naturam Divinam, prout alibi jam diximus, dupliciter posse accipi; aut realiter; aut virtualiter: realiter prout includit adequatè quidquid realiter est Deus: virtualiter prout virtute distinguitur tanquam Natura à suis proprietatibus. Et in hac ratione virtuali adhuc dupliciter considerari potest; aut virtualiter intrinsecè, prout independentè ab omni distinctione rationis Natura distinguitur à proprietatibus sic virtualiter distinctis, sive proprietates sint quid absolutum, sive quid relativum: aut virtualiter extrinsecè, prout scilicet metaphysicè, & quoad nos consistit in aliquo prædicato per rationem distincto ab aliis prædicatis sic metaphysicè consideratis.

81. Advertes secundò, Essentiam, seu Naturam Divinam physicè realiter sumptam consistere in existentia à se in omni genere perfectionis, tam absolutæ, quam relativæ: physicè virtualiter, seu virtualiter intrinsecè sumptam consistere in Intellectione divina: metaphysicè, seu virtualiter extrinsecè consideratà consistere in Aleitate, quæ omnia latè tradidimus in Met. tr. I. d. 3. sect. 17. & 18. idèd; hic non sunt repetenda, cum ibi videri possint.

82. Advertes tertio nomine Naturæ, prout per generationem est communicabilis, non posse intelligi Naturam physicè realiter sumptam, id est secundum omnem suam realitatem. Patet, quia cum Natura prout sic includat etiam perfectiones relativæ, secundum has non est natura communicabilis; siquidem Verbo communicatur Natura, non verò Paternitas; & Spiritui Sancto communicatur eadem Natura, non tamen Paternitas, & Filiatio. Non item potest intelligi Natura solum metaphysicè, & quoad nos sumpta. Patet, quia communicatio Naturæ formaliter, prout distincta est ab iis, quæ formaliter non communicantur, datur à parte rei independentè ab omni conceptione nostri intellectus; siquidem, sublata omnino omni consideratione extrinsecà rationis, à parte rei Verbum generatur, non verò Spiritus Sanctus; Natura communicatur, non verò Paternitas; Verbum procedit formaliter per Intellectum, non verò per Voluntatem; Spiritus Sanctus formaliter per Voluntatem, non verò per Intellectum, &c. Unde nomine Naturæ prout sic communicabilis intelligenda est Natura virtualiter intrinsecè sumpta juxta ea, quæ diximus loco supra citato in Metaphysica. His positis,

83. Conclusio sit: Verbum Divinum idèd dicitur

generari, & esse Filium, & non ita dicitur generari Spiritus Sanctus, neque esse Filium, quia Verbum ex vi processionis suæ formaliter, & primariò procedit simile in eadem Naturâ Divinâ, id est in Intellectione divina: at verò Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis formaliter, & primariò non procedit similis in Natura Divina, nempe in Intellectione, sed in amore, qui est veluti proprietas consequens Naturam, nempe Intellectionem.

Probat ex definitione generationis supra appositâ, quia generatio, ut diximus, est *Processio viventis à vivente à principio vitæ conjuncto in similitudinem naturæ*, saltem in specie infima, idque formaliter ex vi suæ processionis; sed hoc solum competit processionis Verbi, non autem Spiritus Sancti; ergo &c. Probat minor, in qua est tota difficultas, idque faciliè, quia procedere ex vi suæ processionis in similitudinem Naturæ, nihil aliud est, quam quod formale principium talis processionis sit ipsa Natura producentis; sed formale principium processionis Verbi est Intellectio, in qua consistit Natura virtualiter intrinsecè sumpta; & formale principium processionis Spiritus Sancti est Volitio, quæ ut virtualiter intrinsecè distincta ab Intellectione non est Natura, sed proprietas; ergo &c.

Confirmatur à priori, quia omne agens naturaliter intendit assimilare sibi terminum in ea forma, quâ agit, ut cum D. Thom. 1. p. q. 41. a. 5. tenet communis tam Philosophorum, tum Theologorum doctrina; ideoque si forma, quâ agens agit est ipsa natura, intendit per se primò assimilare sibi terminum in natura ut sit in homine, in quo quia potentia generandi est illius forma, homo per generationem hominis intendit in forma hominis assimilare sibi filium: si autem forma, quâ agit non est natura, sed veluti proprietas, intendit per se primò assimilare sibi terminum in tali forma, nempe proprietate, ut sit in igne, in quo quia potentia calefaciendi est illius calor, ignis per calefactionem intendit per se primò assimilare sibi passum in calore, qui est ejus proprietas, non autem in forma, quæ est ejus natura; sed potentia productiva Verbi est Intellectio, & potentia productiva Spiritus Sancti est Volitio, ut supra diximus d. 3. a. num. 95. Intellectio autem est Natura, & non ita Volitio; ergo Verbum ex vi suæ processionis formaliter ex primariâ intentione procedit simile in Natura; consequenterque generatur ut Filius; & non ita procedit, neque generatur Spiritus Sanctus.

Hæc quidem videtur esse sententia D. Thomæ loco proximè citato, ubi post rationem proximè adductam concludit: *Illud ergo, inquit, est potentia generativa in aliquo generante, in quo genitum similitur generanti; Filius autem Dei similitur Patri gignenti in Natura Divina: Unde Natura Divina in Patre est potentia generandi in ipso.* Ex quo patet secundum mentem D. Thom. aliter communicari Naturam Divinam Verbo, & aliter Spiritui Sancto, nam Verbo communicatur ex vi suæ processionis formaliter, & primariò, & sic communicatur Intellectio, cum qua etiam identicè, & secundariò communicatur Volitio: at verò Spiritui Sancto ex vi suæ processionis formaliter, & primariò communicatur Volitio, cum quâ etiam identicè, & concomitanter communicatur Natura, sive Intellectio; alioqui discursus D. Thomæ nihil concluderet, si Natura eodem modo utrique communicaretur, quod quidem fieret, si tam Intellectio, quam Volitio esset formaliter Natura.

Contra hanc nostram conclusionem adduci possunt

possunt ea omnia argumenta, quæ contendunt probare, Naturam Divinam virtualiter physice, seu intrinsicè sumptam non consistere in Intellectione. Item omnia illa, quæ probare intendunt, Intellectionem Divinam non distingui virtualiter intrinsicè à Volitione Divinâ; sed cum hæc omnia soluta jam sint in loco supra à nobis citato in *Met. tract. 1. d. 3. sect. 17. & sect. 20.* ibi videri poterunt. Adhuc tamen.

88. Argues 1. D. Thom. proximè cit. quærens: An potentia generativa, & spirativa sit Essentia? Responder affirmativè; ergo videtur sentire, Essentiam, sive Naturam esse principium Spiritus Sancti, sicut est Verbi. Confirmatur ex Concil. Florent. sess. 58. ubi Joannes Theologus docet, Naturam Divinam, concurrere ad productionem Spiritus Sancti, ut principium communicativum. Respondeo D. Thom. & Joannem Theologum nomine Essentiæ, seu Naturæ ibi intelligere idem, atque absolutum, ita ut sit sensus, potètiâ productivam ad intra consistere in aliquo essentiali, prout essentialia distinguuntur à Notionalibus, ut supra diximus; non autem prout inter absoluta comparatur principium Verbi ad principium Spiritus Sancti, ut patet ex discursu ejusdem D. Thomæ supra adducto.

89. Argues 2. In Deo potest distingui conceptus Naturæ à conceptu potètiæ intellectivæ; & conceptus potètiæ intellectivæ à conceptu Intellectionis: similiter distingui potest cōceptus Naturæ à conceptu potètiæ volitivæ; & cōceptus potètiæ volitivæ à conceptu volitionis; sed hoc posito, tam Intellectus, & Voluntas, quam Intellectio, & Volitio sunt veluti proprietates Naturæ, quarum ipsa Natura est radix, licque Natura in ipsa radice, non autem in Intellectione consistit; ergo cum eadem sit radix Intellectionis, & Volitionis, non minùs communicatur Natura per Volitionem, quàm per Intellectionem; consequenterque tam Verbum, quàm Spiritus Sanctus dicentur procedere similes in Natura, ac proinde generari; aut si hoc negat ut de Spiritu Sancto, etiam poterit de Verbo negari. Hoc argumento valdè premittitur P. Soar. & omnes illi, qui cum eo affirmant, solam dari distinctionem rationis inter Intellectum, & Voluntatem Divinam, quam etiam admittunt inter Naturam, & Intellectum; inter Intellectum, & Intellectionem. Sed juxta nostra principia supra, & jam alibi apposita loco supra citato.

90. Respondeo concessa majori, si sermo sit de sola distinctione rationis, seu virtuali extrinseca; non autem si sermo sit de distinctione virtuali intrinseca: nam distinctio virtualis intrinseca in absolutis solum reperitur inter Intellectum, & Voluntatem, seu quod idem est, inter Intellectionem, & Volitionem. Et hujus ratio est, quia solum de his cogimur verificare à parte rei duo contradictoria, qualia sunt: Intellectio est formaliter principium Verbi, & non Spiritus Sancti: Volitio est formaliter principium Spiritus Sancti, & non Verbi: Verbum procedit formaliter per Intellectionem, & non ita procedit Spiritus Sanctus: Spiritus Sanctus procedit formaliter per Volitionem, & non ita procedit Verbum; hæc autem stare non possunt à parte rei sine aliqua distinctione à parte rei; non reali, neque formali; ergo virtuali intrinseca, prout alibi diximus. Unde:

91. Advertes in Deo, cum sit agens rationale, duos tantum ordines operationum ad intra reperiri, nempe ordinem intelligendi, & ordinem volendi; processio igitur Verbi pertinet ad ordinem intelli-

ligendi; processio verò Spiritus Sancti pertinet ad ordinem volendi; cum tamen Deus sit agens perfectissimum, in ordine intelligendi non distinguitur intrinsicè radix, & potentia ab actu intelligendi, sive ab intellectione actuali, sed simul ac semel per eandem virtutem formaliter intrinsicè est essentialiter potens intelligere, & actu intelligens; sicut essentialiter est potens existere, & actu existens. Similiter in ordine volendi ratio potètiæ non distinguitur ab actu amandi; siquidem nulla contradictoria assignari possunt, quæ à parte rei debeant verificari de potentia, & actu, & quorum ratione cogamur talem distinctionem admittere inter illos; sicut cogimur admittere inter ordinem intelligendi, & ordinem amandi, de quibus à parte rei verificantur contradictoria, qualia sunt, quod Verbum procedat formaliter ordine intelligendi, & non ordine volendi; & Spiritus Sanctus è contra. Cum igitur ordo intelligendi sit ex sua ratione prior, inde est quod in eo consistat Natura virtualiter intrinsicè; non autem in ordine volendi, qui cum sit posterior, est veluti illius proprietates; & quod Verbum procedens ordine intellectionis, procedat simile in Natura, & generetur ut Filius. Hæc ad intelligentiam conclusionis, hic enim supponimus potius, quàm probamus, Naturam Divinam virtualiter intrinsicè consistere in Intellectione.

Argues 3. Generatio communiter ab omnibus definitur: *Processio viventis à vivente à principio vita conjuncto in similitudinem naturæ*, quin addatur particula illa *ex vi sue processions formaliter*; ergo gravis additur talis particula; sed, illa sublatâ, definitio competit etiam processioni Spiritus Sancti; ergo &c. Respondeo particulam istam involvi implicitè in illa alia *in similitudinem naturæ*; siquidem processio debet esse talis, quæ tendat in eam similitudinem ex sua speciali ratione. Unde negatur illa minor; neque enim Spiritui Sancto competit procedere ex vi sue processions formaliter in similitudinem Naturæ, sed Amoris.

Argues 4. Quod agens intendat per se primariò assimilare sibi terminum in ea forma, quæ est ratio agendi, est falsum; siquidè homo est v. g. non solum sibi assimilare filium in formâ, quæ agit, sed etiam in materia, quæ non est ratio agendis; ergo corrumpit explicationis fundamentum. Respondeo negando antecedens, ad cujus probationem dicimus, hominem solum materialiter assimilare sibi filium in materia; hæc enim tanquam subiectum præsupponitur ad generationem: Intentio tamen agentis est introducere formam, quæ est potior pars, & distinctiva compositi, quod ipsa constituit in propria specie hominis.

Instabis: Ratio agendi in homine generante est potentia generativa; & tamen homo non intendit assimilare sibi filium in potentia generativa, cum hæc sit distincta à natura, sed in ipsa natura, & forma substantiali; ergo agens non intendit assimilare sibi terminum in ea forma, quæ agit. Resp. (dato cum aliquibus, quod potètiâ proximè generativa sit accidens distinctum à substantia, ut est sententia communior,) potètiâ generativam solum esse rationem agendi instrumentali, agit enim nomine substantiæ, cum non possit esse causa principalis, qualis est ipsa forma substantialis: at verò generans intendit assimilare sibi terminum in ea forma, quæ agit principaliter, & nomine proprio, nempe in forma ipsius generantis, quæ est causa principalis, & principium generans remotum.

Urgebis:

95. Urgebis: Volitio Divina est veluti proprietas Intellectionis, sive Naturæ Divinæ; ergo sicut potentia generativa operatur nomine formæ, ita etiam volitio operabitur nomine Intellectionis, seu Naturæ; sed illa processio à potentia generativa operante nomine formæ est generatio; ergo etiam erit generatio processio Spiritus Sancti à volitione operante nomine Intellectionis, seu Naturæ. Respondeo negando utramque consequentiam; falsum enim supponitur, principium proximum semper operari nomine remoti; nam solum sic operatur, quando per se non est sufficiens ad productionem termini per se intenti à natura.

96. Patet in igne, cujus calor est principium proximum, tum ad producendum calorem, tum ad producendum alium ignem; & tamen calor operatur nomine proprio alium calorem, quia sufficiens est ad illum producendum, & in hoc terminus assimilatur producenti ratione caloris; operatur verò alium ignem nomine ignis, cujus est virtus operativa, quia ad hunc terminum producendum non sufficit solus calor, sed requiritur forma ignis, in qua ignis produciens sibi assimilatur alium ignem: cum igitur volitio Divina sit principium Spiritus Sancti nomine proprio, siquidem Spiritus Sanctus ex intentione primaria suæ processions procedit ut Amor, potest Amor ex vi suæ processions sibi vendicare ut principale principium ipsum Amorem, sicut calor calorem, sicque cum non sit processio Amoris ab Amore, seu volitione nomine Intellectionis, seu naturæ, non est generatio.

97. Argues. Spiritus Sanctus ex vi suæ processions formaliter, & primario procedit ut Deus; ergo ex vi suæ processions formaliter, & primario procedit similis in forma Deitatis, nempe in Natura, sicut Verbum; consequenterque per generationem. Probatur antecedens, quia Spiritus Sanctus est formaliter Deus; sed est formaliter Deus per processionem ab alio, & non à se; ergo ex vi suæ processions procedit ut Deus; siquidem quidquid competit Spiritui Sancto in facto esse, ei competit in fieri suæ processions, sicque si in facto esse est formaliter Deus, in ipso fieri processionis procedit formaliter ut Deus.

98. Respondeo negando antecedens, ad cujus probationem, concessa majori, & minori, negamus consequentiam, & ad illius probationem dicimus, quidquid competit Spiritui Sancto in facto esse, ei quidem competere in ipso veluti fieri, non tamen ex primaria intentione producentis; aliud enim est esse formaliter Deum, idque per processionem, & aliud id habere ex primaria intentione producentis; nam etiam homo in facto esse includit formaliter materiam; & tamen eam non habet ex primaria intentione generantis; sicque licet per generationem habeat tam materiā, quam formam, solum tamen formam, non autem materiam habet ex primaria intentione generantis. Unde.

99. Notandum est illud ex vi suæ processions dupliciter intelligi posse: Primo latè, quatenus quidquid communicatur, communicatur per processionem, seu ratione processionis: Secundo strictius, quatenus processio ex primaria intentione agentis in illud tendit: primo modo competit Spiritui Sancto esse formaliter Deum, quia non aliter, quam per processionem Deitatem habet: secundo modo solum ei competit esse Amorem; solum enim Verbo competit ex primaria intentione procedere ut Deum, sicque simile in Natura.

Toni. l.

Instabis 1. Spiritus Sanctus procedit formaliter ut Persona Divina; siquidem procedit ut Persona; non ut creata; ergo Divina; ergo procedit formaliter ut Deus; siquidem Hypostasis prius ordinatur ad Naturam, quam ad ejus proprietatem; prius enim intelligitur subsistens divinitas, quæ est Natura, quam volens per volitionem, quæ est proprietas. Respondeo Spiritum Sanctum ex primaria intentione non procedere neque ut Personam Divinam, neque ut Personam; sic enim solum procedit ut Amor subsistens, qui conceptus præcindit à ratione Personæ, quæ est *Rationalis natura individua substantia*. Dixi ex primaria intentione, quia concomitanter, identicè, & ex secundaria intentione sicut procedit etiam ut Deus, ita & ut Persona Divina.

Instabis 2. Spiritus Sanctus procedit formaliter ut amans; ergo à fortiori ut intelligens: *Nihil enim volitum, quin præcognitum*; sed procedere formaliter ut intelligens, si Natura consistit in Intellectione, est procedere formaliter ut Deus; ergo &c. Respondeo negando antecedens; neque enim procedit formaliter, & primario ut amans, sicque neque ut intelligens, sed ut Amor subsistens, ut diximus.

Instabis 3. Natura Divina per se, & immediate petit Personalitatem Spiritus Sancti; sed illam non potest habere, nisi per processionem; ergo formaliter illi conjungitur immediate ex vi ipsius processionis; consequenterque Spiritus Sanctus procedit formaliter, & immediate ut Deus. Resp. ex dictis, Naturam Divinam per se, & immediate postulare Personalitatem Spiritus Sancti habendam quidem per processionem, sed non ex primaria intentione producentis.

Instabis 4. Processio Spiritus Sancti est ipsa formalis communicatio eorum, quæ ei communicantur, ut supra diximus; sed ei communicatur Natura; ergo est formalis communicatio Naturæ; sed ex vi communicationis competit forma communicata ei, cui communicatur; ergo ex vi suæ processionis ei competit Natura; consequenterque procedit ut Deus. Respondeo processionem Spiritus Sancti esse quidem ipsam formalem communicationem eorum, quæ ei communicantur, diverso tamen modo comparari ad terminos communicatos; nam ad amorem comparatur ut ad suum terminum formalem, & primarium; ad intellectionem verò ut ad terminum concomitantem, & secundarium: sicut etiam processio Verbi, prout est communicatio, comparatur primario & formaliter ad intellectionem, secundario autem, & concomitanter ad Volitionem: sic enim in sententia asserente, naturam, & proprietates in creatis produci eadem actione, talis actio per se primo tendit ad naturam, secundario autem, & concomitanter ad proprietates.

Urgebis: Illud primario intenditur in termino, quod est prius in tali termino; sed in Spiritu Sancto prius est intellectio, quam volitio; ergo ei primario intenditur communicari intellectio. Respondeo primo negando majorem: nam in homine prior est materia, quam forma; & tamen prius intenditur forma, quam materia: & prius existunt media, quam finis; & tamen prius, & per se intenditur finis, quam media. Respondeo secundò, data majori, negando minorem: Intellectio enim solum intelligitur prior in Patre, & in Filio, quam in Spiritu Sancto, in quo prior intelligitur volitio, quam intellectio; licet enim concomitanter simul, ac semel ei communicetur Intellectio,

Y y

intellectio, illud tamen communicatur per se primò, quod per se primò intenditur; hoc autem est volitio.

105. Inferes 1. Ergo Personæ Divinæ ex vi suarum processionum nō sunt æqualiter Deus; ipsæq; processionem non sunt æquales; hoc autem dici non potest; ergo &c. Respondeo negando illationem, nam Personæ Divinæ ut tales sunt, & earum processionem ut reales processionem sunt, non solum important terminos formales, sed etiam quidquid in Deo est absolutum, & identicè communicatur; ut sic autem sunt omnino æquales: quod necessariò dicendum est in omnium sententia; siquidem in omni sententia verum est, quod Verbo ex vi suæ processionis formaliter communicetur intellectio, & non ita volitio; & Spiritui Sancto ex vi suæ processionis formaliter communicetur volitio, & non ita intellectio, cum tamen diversa perfectio sit formaliter intellectio, atque est volitio formaliter.

106. Inferes 2. Ergo Spiritus Sanctus, saltem realiter procedet per generationem, & erit Filius; siquidem realiter procedit in similitudinem naturæ ex vi suæ processionis; licet enim intellectio, & volitio distinguantur virtualiter, realiter tamen sunt omnino idem, sicq; realiter competet Spiritui Sancto definitio generationis, & erit Filius. Respondeo primò, argumentum, si aliquid valeret, probare utique Spiritum Sanctum esse etiam realiter Verbum, & Verbum esse realiter Spiritum Sanctum; siquidem intellectio, & volitio realiter sunt idem; ergo si ex hoc non sequitur Spiritum Sanctum esse realiter Verbum, neque sequetur esse realiter Filium.

107. Respondeo secundò negando illationem, & antecedens probationis illius; nam procedere realiter in similitudinem Naturæ ex vi suæ processionis semper innuit sensum formalem. Et ratio est, quia intellectio, & volitio, licet realiter sint idem, tamen ut comparantur ad processionem distinguuntur virtualiter intrinsecè per æquipollentiam realem, hoc est, ita se habent, ac si realiter distinguerentur. Unde sicut non valet: *Natura est idem realiter cum Paternitate: Natura communicatur realiter: ergo Paternitas realiter communicatur*; idque propter mirabilem illam æquipollentiam, seu distinctionem, ita etiam non valet: *Intellectio est idem realiter cum volitione; volitio communicatur realiter Spiritui Sancto ex vi suæ processionis; ergo eodem modo Intellectio communicatur realiter*; siquidem propter eandem æquipollentiam distinctionis, licet utraque communicetur absolute, alia, nempe volitio communicatur primariò, & formaliter; alia verò, nempe intellectio solum identicè, & secundariò. Et hæc sufficiant pro quæstione hac difficillima, in qua usurpandum semper est illud Isai. 53. 8. *Generationem ejus quis enarrabit; & dicere cum D. Damascen. lib. 1. fidei cap. 2. Quoniam quidem est differentia generationis, & processionis didicimus: Quis verò sit modus hujus differentie nequaquam. Quamvis autem ista intelligere non possumus, tamen ita esse veraciter confitemur, & credimus: addere quæ cum D. Athan. serm. 3. contr. Arian. Neque propterea sacris Scripturis distendum est, quia hujusmodi questionem satis explicare non possumus.*

SECTIO VI.

An, & quâ ratione secunda Trinitatis Persona sit, & dicatur Verbum?

UM ex hæcenus dictis constat, secundam Trinitatis Personam esse verè, & propriè Filium Dei, ejusque processionem à prima Persona esse verè & propriè generationem, nunc inquirendum nobis est: An, & qualiter hic Filius Dei sit, & dicatur Verbum Dei? Pro quo sit?

Difficultas 1. Quid, & quotuplex sit Verbum? Dico 1. licet Verbum frequenter in Scriptura sumatur pro re mentis, aut oris verbo significata juxta illud Exod. 9. *Cras faciet Dominus verbum istud*: non tamen in hac acceptione hic à nobis usurpatur, utpotè quæ figurata est, quatenus nomen signi ad rem significatā transfertur: sed solum hic sumitur verbum in propria acceptione, sub qua est quid analogum ad verbum mentis, oris, & imaginationis, sive phantasiæ, licet hoc ultimum ab aliis quibus non dicatur verbum; siquidem verbum, cum sit terminus locutionis, solum conceditur agentibus rationalibus, quæ sola propriè loquuntur; cum autem phantasia in bruto, & in homine sit ejusdem rationis, & in bruto non subeat hanc denominationem, non est cur illam subeat in homine, & illius terminus dicatur verbum.

Dices: Terminus locutionis oris dicitur verbum; ergo etiam sic dicitur terminus phantasiæ. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia os externum, quatenus magis subditur, & obedit rationi, quàm phantasia, magis participat dignitatem rationis; idè terminus locutionis externæ dicitur verbum; & non ita dicitur terminus locutionis internæ, sive phantasiæ.

Dico 2. Verbum definitur: *Est quid ore prolatum tanquam rei alicujus signum*. Ita P. Molin. 1. p. 9. 27. a. 1. d. 7. quæ definitio competit omni voci aliquid significanti, quæ prout est quid voce prolatum dicitur *verbum proferentis*; siquidem proferens appellatur loquens, seu dicens tale verbum; ipsa verò prolatio vocatur generatio, seu productio verbi; ut autem est signum rei aliquam significans, dicitur *verbum illius*. Undè:

Colliges primò, omne verbum duorum dici verbum, unius nempe ut *dicentis* id verbum; & alterius, ut rei per idem verbum dictæ, seu significatæ. Patet in hac voce *lapis*, quæ vox dicitur verbum meum, id est à me prolatum, & dicitur verbum lapidis tali verbo dicti, sive significati.

Colliges secundò, in solis agentibus rationalibus reperiri verbum; siquidem sola rationalia, ut diximus, propriè loquuntur, utpotè quæ sola proferunt signa animo manifestandi, in quo propriè consistit locutio. Unde nec voces brutorum, neque termini producti per eorum cognitiones dicuntur verbum.

Colliges teriò, speciem impressam, licet sit quid productum ad representandum objectum, non tamen esse verbum; cum non sit producta per locutionem, neque ab intellectu, sed emanet ab objecto. Idem etiam dicendum de speciebus memorativis, quæ etiam non producuntur animo manifestandi, neque possunt habere rationem manifestatam in facto esse, qualem habet verbum, sed ad plurimum

plurimum in fieri, & veluti remotam, qualem etiam habent species impressæ.

115. Colliges quartò, *verbum* importare duos respectus, sive habitudines, alterum ad proferentem, qui est respectus effectus ad causam; alterum ad rem significatam, qui est respectus signi ad significatum. Unde Philosophus conceptus, qui propriè sunt verba, appellat signa.
116. Colliges quintò, *loqui*, seu *dicere* idem esse, atque manifestare; hanc verò manifestationem, si sumatur *in fieri*, dici, & esse prolationem, seu productionem verbi, & esse illam actionem, quâ producit conceptus, sive quâ formatur verbum oris: si autem sumatur *in facto esse*, esse ipsum verbum productum, sive formatum; quod proinde verbum est locutio formalis; ejus verò productio est locutio effectivè, seu causaliter; siquidem cum *loqui* sit manifestare; solus autem conceptus, sive vox significativa sint formaliter representativa, sicque formaliter manifestativa; sola illa sunt formales locutiones, quibus manifestamus audientibus res significatas, sive locutas. Sed cum hoc diffinitione inter verbum mentale, & vocale, quod per vocale non percipimus res dictas, nisi prius audito ipso verbo: per mentale autem, ipso inaudito, res ab eo dictas percipimus. Ex dictis oritur.
117. Difficultas 2. Utrum respectus illi, quos *verbum* formaliter importat, sint prædicamentales: an transcendentales? Dico 1. Respectus verbi ad loquentem est transcendentalis, tam in verbo creato, quam increato. Ita P. Molin. 1. p. q. 27. a. 1. d. 7. licet solum quoad primam partem. Probat, quia hujusmodi respectus in verbo ad loquentem, nihil aliud est, quam productio passiva; sed hæc tam in verbo creato, quam in increato est respectus transcendentalis, & non prædicamentalis ad suum principium productivum; ergo &c.
118. Quod autem hæc ratio probet etiam in Verbo increato, quod P. Molin non admittit. Patet, quia licet ibi non reperiatur actio, sive fieri propriè dictum, ut reperitur in creatis; reperitur tamen propria, & vera productio activa, & passiva, quæ licet includat rationem relationis, ab ea tamen distinguuntur secundum majorem, aut minorem expressionem, ut supra diximus; sed actio, & passio sunt respectus transcendentales ad sua principia; ergo etiam sic erunt productio activa, & passiva; sed *Verbum* increatum dicit de formali hunc respectum producti; ergo illum dicit transcendentelem, licet præscindendo à quavis imperfectione creata. Confirmatur, quia ratio dicti, prolati, & producti, quæ est respectus verbi ad principium dicens, proferens, & produciens, non dicit relationem formaliter, sed solum fundamentum relationis; hoc autem est respectus transcendens; ergo &c.
119. Dico 2. Respectus verbi ad rem significatam, tam in verbo creato, quam increato, non est prædicamentalis, etiam rationis; sed est transcendentalis. Probat, quia respectus verbi ad res significatas coincidit cum respectu signi; sed hic, prout alibi diximus in *Log. tract. 3. d. 1. à n. 43.* non est prædicamentalis; siquidem sublatâ quavis relatione, sive reali, sive rationis, adhuc signum ducit in cognitionem rei significatæ ob illam proportionem, & habitudinem, quam cum illa habet; ergo neque sic erit in Verbo ad res significatas, sed dicit respectum transcendentelem, qualis est respectus signi ad significatum.
120. Advertes primò, me hic non velle, neque dicere, *verbum* secundum se, & secundum omnia, quæ

dicit, esse relatum transcendens, sed solum dicere, respectus illos, quos *verbum* dicit de formali, esse transcendentales, & non prædicamentales; siquidem cum sint habitudines ad suos terminos, non est, cur non dicamus esse transcendentales.

Advertes secundò P. Molin. cit. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 2. n. 19. P. Præposit. 1. p. q. 34. a. 3. P. Amicum d. 26. sect. 1. n. 16. & Theologos communiter dicere, respectum Verbi increati ad creaturas representatas, imò & ad Essentiam divinam, esse respectum rationis, sicq; prædicamentalem; quibus ego etiâ subscribo, dummodo intelligantur de respectu superaddito, qui quidem est prædicamentalis rationis, non tamen si loquantur de respectu constitutivo verbi. Patet, quia *verbum*, ut tale sit, minime pendet ab intellectu fingente, & efformante relationem illam rationis; ergo non potest per illam constitui in ratione verbi, licet illam fundet, quatenus in Deo, cum sit diversi ordinis à creaturis, non potest fundari relatio prædicamentalis realis; imò neque ad se ipsum, cum in Deo non admittatur distinctio realis inter Essentiam, & Relationes.

Difficultas 3. Utrum secunda Persona propriè dicatur *Verbum*? Varii in hac re fuerunt hæreticorum errores, ut videre est apud P. Ruiz d. 55. de Trinit. sect. 2. quia tamen de Verbo, ut *Verbum* est, non solum errarunt hæretici, sed etiam ab aliquo catholico in dubium fuit revocatum, an secunda Trinitatis Persona dicenda sit verè, & propriè *Verbum*; aliqua indiget explicatione præfens difficultas, pro qua:

Advertendum est cum Cajet. 1. p. q. 34. art. 2. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 2. num. 1. hanc vocem propriè dupliciter accipi posse: Primò prout opponitur termino *Metaphoricè*, in quo sensu hæc disputandum à nobis est: Secundò prout opponitur termino *commune*, in quo sensu disputabimus Sectione sequenti. Hoc posito:

Dico 1. Secunda Trinitatis Persona est, & dicitur *Verbum*. Est de Fide. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. a. 1. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 2. n. 6. & alii infra citandi. Probat, primò ex Sacra Scriptura, Psalm. 32. ibi: *Verbo Domini Cæli firmati sunt.* Et Psalm. 44. *Eructavit cor meum verbum bonum.* Et Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et infra. *Et Verbum Caro factum est.* Et 1. Joan. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.* Et Apoc. 19. *Et vocatur nomen ejus Verbum Dei.* Et Ecclesiast. 1. *Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis;* ergo &c.

Probat, secundo autoritate Sanctorum Patrum. D. Ignat. epist. ad Magnesian. *Per JESUM Christum, inquit, Filium suum, qui est Verbum ipsius, non pronuntiatur, sed substantiale.* D. Clem. Roman. epist. 1. ad Jacobum. *Deus ergo Pater, ait, secreti Sacramenti vocabulum est, cujus verè Filius est Verbum.* Et D. Cyril. lib. 7. Thesaur. cap. 1. *Patris Verbum, inquit, Filius est, neque est aliud verum Patris Verbum, quam Filius.* Et D. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 13. *Dicitur, ait, relativè Filius, relativè dicitur & Verbum.* Et lib. 6. cap. 2. *Verbum quidem solus Filius accipitur.* Et D. Athan. orat. 2. contra Arian. dicit *Verbum verum, & unicum Dei.* Et D. Anselm. in Monolog. cap. 45. *Liquet, inquit, Filium esse verum Verbum.* Ex quibus locis tam Sacre Scripturæ, quam Sanctorum Patrum satis constat errorem contrarium esse expressam hæresim Alogianorum, quia à D. Epiphani. hæres. 51. dicti sunt

Alogiani, id est, sine verbo, quia scilicet Verbum Divinum negabant.

126. Dico 2. Secunda Trinitatis Persona est, & dicitur verè, & propriè Verbum Patris, prout terminus propriè opponitur metaphoricè. Ita *D. Thom.* 1. p. d. 34. a. 1. ubi retracta sententiâ quam tradiderat in 1. dist. 27. q. 2. a. 2. & q. 4. de veritat. art. 2. absolute definit, Verbum non nisi personaliter, idque de solo Filio propriè dici. *Magist.* in 1. dist. 27. & cum illis omnis Theologorum Schola, uno excepto *Durand.* in 1. dist. 2. q. 3. qui negat secundam Personam esse propriè Verbum, quatenus alibi existimavit, Filium in Divinis procedere per Naturam, & non per Intellectum, quod est de ratione Verbi, cujus sententiâ ut erroneam supra rejecimus d. 3. n. 94. & hanc etiam ut erroneam hic rejicimus cum *P. Soar.* lib. 9. de Trinit. cap. 2. num. 6. *P. Montoya* d. 55. sect. 4. *P. Amico* dub. 26. n. 12. & 16. *P. Tanner.* d. 4. q. 4. dub. 2. num. 3. *P. Arrub.* 1. p. d. 123. cap. 4. *P. Vâsq.* *P. Comp.* 108. *P. Præposit.* *P. Ariaga* d. 52. sect. 2. num. 9. *P. Becan.* cap. 5. quest. 1. *P. Marin.* d. 29. sect. 1. & alii.

127. Probatur primò ex locis Sacrae Scripturae supra citatis num. 124. & Sanctorum Patrum, ex quibus cum eisdem Sanctis Patribus sic conficitur argumentum, quia verba Scripturae, Concil. & Patrum frequenter, & absolute prolata debent accipi in proprio, & rigoro sensu, nisi aliundè aut Fides, aut inconveniens aliquod evidens oppositum convincat; sed illud habet ratio Verbi in divinis respectu Filii, & nullum est inconveniens, quod oppositum convincat; ergo &c.

128. Probatur secundò, quia ad propriam rationem Verbi interni requiritur: Primò, quod sit naturaliter repræsentativum rei, ut potè quod est signum naturale: Secundò, quod maneat intra loquentem: Tertiò, quod sit realiter expressum, seu productum ab intelligente: Quartò, quod sit ad communicandam autenticam cognitionem, quam loquens de rebus in se habet; sed hæc omnia competunt Verbo Divino; ergo &c. Confirmatur ex definitione Verbi supra tradita, quia verbum, ut patet ex illius definitione, constituitur formaliter, cum sit signum, duobus respectibus, altero per ordinem ad loquentem, & altero per ordinem ad rem, quam loquens intendit manifestare; sed id habet secunda Persona; siquidem cum sit terminus locutionis mentalis, sive dictionis, per se primò ex vi suæ productionis formalis respicit principium intelligens, à quo producit; & cum sit imago expressa perfectissima, repræsentat ipsum objectum intellectus; ergo &c.

129. Obijciat 1. De ratione verbi est reddere loquentem formaliter intelligentem, ut patet in verbo creato; sed Pater in divinis non ita redditur intelligens per Filium; alioqui non ex fecunditate, sed ex necessitate intelligendi illum produceret; ergo &c. Resp. negando majorem; neque enim de ratione verbi absolute, etiam creati, est reddere loquentem intelligentem; nam in creatis verbum vocale est verè, & propriè verbum; & tamen non reddit, imò supponit loquentem intelligentem, & est ad generandam cognitionem in audiente.

130. Instabis: Saltem de ratione verbi interni, & mentalis est reddere loquentem formaliter intelligentem, ut patet in verbo mentali creato; sed non ita Pater redditur intelligens per Filium in divinis ob rationem factam; ergo &c. Respondeo majorem esse veram in creatis, non autem in divinis, idque ob eandem rationem assignatam, quia

scilicet productio verbi creati, cum sit ex indigentia intelligendi, non supponit, sed reddit potentiam formaliter intelligentem; at verò productio Verbi Increati, cum sit ex fecunditate, & non ex necessitate intelligendi, non reddit, sed supponit producentem jam intelligentem.

Obijciat 2. Quod procedit ab intellectu constituto in actu secundo, id est, jam formaliter intelligente, procedit per modum speciei memorativæ, aut habitus, non verò per modum verbi; sed ita procedit Filius à Patre in divinis, ut ex dictis constat; ergo &c. Respondeo primò majorem esse veram in creatis, non autem in divinis; diversa ratio est: Primò, quia Intellectus Divinus, ut constitutus in actu secundo intelligendi, est maximè fecundus; non ita verò creatus; idè ille, non tamen iste potest adhuc prout sic constitutus producere Verbum. Secundò, quia intelligens creatum per verbum internum solum sibi loquitur intelligendo, ad quod non est necessaria nova productio verbi; at verò Pater Æternus intelligens loquitur Filio Verbum producendo, sicque etiam si supponatur intelligens, Verbum ex fecunditate producit.

Respondeo secundò negando absolute majorem, nam etiam in creatis reperitur verbum internum productum ab intellectu constituto in actu secundo intelligendi; tum quia ut diximus in Logica *tract. 3. d. 3. à num. 662.* Angeli loquuntur per conceptus directivos in audientem, qui tamen procedunt ab Intellectu Angelico jam intelligente: tum etiam quia in homine intellectus factus intelligens per unum judicium potest aliud in se producere.

Obijciat 3. Verbum est medium inter loquentem, & audientem; sed Filius non est aliquid medianter Patrem, & se ipsum; siquidem à se ipso non distinguitur; medium autem distinguitur ab extremis; ergo &c. Respondeo negando majorem, si sermo sit de verbo interno; neque enim opus est, quod sit medium inter loquentem, & audientem; nam etiam in creatis loquens, & audiens est idem intellectus producens, & recipiens in se verbum creatum; inter idem verò, & se ipsum non datur medium. Undè in divinis potest idem esse verbum, & audiens; siquidem Pater non aliter loquitur, quam producendo Filium, sive Verbum, cui Scientiam suam communicat per illam productionem.

Obijciat 4. Filius in Divinis eadem ratione dicitur Verbum, quâ dicitur sermo, ratio, cogitatio, vox, & lingua Patris; sed hæc dicuntur de illo solum metaphoricè, non autem propriè; ergo &c. Respondeo negando majorem; neque enim illa dicuntur de Filio tam propriè, sicut de eo dicitur verbum; siquidem sermo, & ratio dicuntur intellectum complexam: Verbum autem in divinis dicit terminum intellectus simplicis. Deinde Cogitatio dicit cognitionem cum inquisitione veritatis; lingua, & vox sunt instrumenta oris externi, quæ omnia arguunt imperfectionem non admittendam in Deo, sicque solum metaphoricè de illo dicuntur, quando à Patribus de Deo affirmatur: at verò verbum internum dicit perfectissimam rationem imaginis, qualis est Filius Dei, sicque de illo verè, & propriè affirmatur Verbum.

Difficultas 4. In quonam convenient, & differant Verbum Increatum, & creatum? Dico 1. Verbum Increatum, & creatum mentale conveniunt: Primò, quia utrumque est spirituale, & permanens, non autem transitorium, ut est verbum vocale. Secundò, quia utrumque est immanens in

in ipso, & intra ipsum intelligentem. Tertio, quia utrumque repræsentat naturaliter, & non ad placitum, neque ex accidenti, seu concomitanter, sed per se, & ex vi suæ processionis; siquidem utrumque est ipsummet intelligere ejus, à quo procedit, ex quo omnia hæc subsequuntur.

136. Dico 2. Verbum Increatum, & creatum in multis differunt: Primo, quia verbum creatum est accidentale: Increatum autem substantiale, & per se subsistens, quod non minuit, imò perficit rationem Verbi, ut à simili patet in Sapientia Divina subsistente, & accidentali creata. Secundo, quia verbum creatum est forma constituens intelligens in actu secundo principium à quo producit; non ita tamen Verbum Increatum, ut patet ex supra dictis. Tertio, (quod ex precedenti sequitur,) quia creatum producit ex indigentia intelligendi: non ita verò Increatum, sed ex infinita perfectione, & fecunditate, ut patet ex supra dictis.

S E C T I O VII.

An Verbum in Divinis sit tantum personale: aut etiam essentialiter?

137. **H**æc præsens quaestio spectat ad aliam significationem vocis propriè, de qua supra, prout scilicet propriè opponitur termino commune, & idem hic valet, ac querere: An Verbum ita propriè dicatur de Filio, ut de illo dicatur personaliter, non autem essentialiter? seu, quod idem valet: An dici Verbum sit proprium solius secundæ Personæ? seu: An præter Verbum Notionale, quod est proprium solius secundæ Personæ, detur etiam Verbum essentialiter propriè dictum, quod sit commune omnibus tribus Personis?

138. Conclusio sit: In Divinis Verbum non dicitur de Deo propriè, nisi personaliter, idque de solo Filio. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ubi priorem suam sententiam retractat, quâ in 1. dist. 27. quest. 2. art. 2. & q. 4. de Verit. art. 2. asseruerat Verbum tam essentialiter, quam personaliter dici de Deo. Magist. in 1. dist. 27. Alex. 1. p. q. 62. memb. 2. Albert. 1. p. q. 30. memb. 2. ad 3. & ad 6. Henricus 2. p. sum. art. 40. q. 7. & quodlib. 5. q. 26. ad 2. D. Bonav. in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 1. & 2. Scot. ibid. q. 2. & 3. Richard. art. 2. q. 2. Aureol. art. 3. dub. 2. Gabr. q. 3. art. 2. Egid. q. 2. art. 3. Carthus. q. 3. Argent. q. unica art. 4. Capreol. q. 2. art. 1. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 13. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 3. n. 2. P. Vass. 1. p. d. 141. cap. 3. P. Ruiz d. 57. sect. 2. P. Amicus d. 26. n. 17. P. Molin. 1. p. q. 34. art. 1. d. unica. P. Valent. 1. p. q. sua. 8. punct. 1. P. Arrub. d. 123. cap. 6. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 2. n. 6. P. Prapost. 1. p. q. 34. art. 1. & 2. n. 2. P. Arriaga d. 52. sect. n. 9. P. Compton. tom. 1. d. 64. sect. 1. n. 3. P. Alarcon. tract. 5. d. 8. cap. 3. n. 3. & alii.

139. Probatur primò ex sacra Scriptura, & Sanctis Patribus locis supra citatis, præsertim Apoc. 19. ubi loquens de Christo Domino Filio Dei: Et vocabatur nomen ejus Verbum Dei; particula autem nomen ejus proprietatem designat. D. Cyril. Alex. lib. 7. Theaur. cap. 1. Verbum, ait, Joannes Filium appellat, ut hoc nomen quasi proprium, & ipsius esse Filii maxime significativum, elegisse videatur. Et infra: Nec est aliud verum Verbum Patris, quam Filius. Et D. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 2. Verbum, inquit, solus Filius accipitur, non simul Pater, & Filius tanquam

ambo unum verbum. Et lib. 7. de Trinit. cap. 2. Pater, inquit, & Filius simul una Essentia, & una Sapientia; sed non Pater, & Filius simul ambo unum Verbum, quia non simul ambo unus Filius. Eo quippe Filius, quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius. Ex quibus, aliisque Sanctorum Patrum locis satis constat, Verbum dici propriè de Deo personaliter, solumque competere secundæ Trinitatis Personæ, cui solum tum Scriptura, tum Sancti Patres hoc nomen accommodant.

Probatur secundò rationibus: Prima ratio est, quia Verbum propriè acceptum dicit respectum ad loquentem, & productionem realem; siquidem est verè dictionis terminus; sed nullum essentialiter in Deo producit, aut habet respectum realem productionis ad Deum, sive ad aliquam Personam; ergo &c.

Secunda ratio est, quia Essentia, prout alibi diximus, consistit in ipsa cognitione divina; sed repugnat, Essentiam consistere in Verbo propriè dicto; siquidem cum hoc debeat esse terminus dictionis, eo ipso debet supponere Essentiam ipsius dicentis, cujus est Verbum; ergo &c.

Tertia ratio est, quia inaudium est in Ecclesia, propriè loquendo, esse in Deo duplex Verbum, seu duo verba, unum personale, & alterum essentialiter; alioqui Filius posset dici Verbum de Verbo, & dari in Divinis Verbum Verbi; hoc tamen à Sanctis Patribus, præsertim D. Aug. valde alienum est; ergo &c. Confirmatur, quia in Deo unum est Intelligere, à quo realiter procedit Verbum, ut supra diximus; ergo unum tantum in Deo est Verbum; siquidem unius Intelligere, non duo, sed unum debet esse Verbum.

Oppositum tenet Durand. in 1. dist. 27. q. 3. ubi asserit, Verbum in Divinis propriè dici essentialiter tantum, de secunda autem Persona dici, non propriè sed sola appropriatione, eo quod formaliter per Intellectum non procedat. Quæ sententia merito ab omnibus censetur erronea, ut supra ostendimus. Alii verò dixerunt, Verbum & essentialiter, & personaliter dici posse. Ita D. Thom. in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & q. 4. de Verit. art. 2. quem sequuntur Capreol. in 1. dist. 27. art. 1. q. 2. conclus. 4. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 13. §. Considerandum secundò: pro quibus.

Argues 1. Ad Hebr. 1. 3. Portans, inquit, omnia verbo virtutis sue: ubi nomen Verbum sumitur essentialiter, sicut sumitur nomen virtus. Idem facit illud Psal. 32. Verbo Domini celi firmati sunt. Accedit auctoritas aliquorum Patrum, quatenus Verbum essentialiter accipiunt aliquando, ut videtur accipere D. Ambr. lib. unico de Filii Divinit. ibi: Sive lumen de lumine dicas, sive Verbum de Verbo, quodcumque de eo dixeris, unius tamen essentie Patrem, & Filium credas. Et idem habent D. Damascen. lib. 1. Fidei cap. 6. & D. Basil. lib. 5. contra Eunomeum cap. 11. ubi Spiritum Sanctum appellat verbum: Dei quidem Verbum, inquit, Filius est; Filii autem Verbum Spiritus; sed non illum dicit Verbum ratione Personæ; ergo ratione Essentie; consequenterque in Deo est Verbum essentialiter.

Respondeo dato, quod in illis Scripturæ locis, & aliis similibus Verbum sumatur essentialiter, prout essentialiter denotat aliquid commune toti Trinitati, ibi sermonem esse de locutione, sive verbo ad extra, quo Deus manifestat se ipsum creaturis imperando, producendo, &c. at verò nos hic loquimur de Verbo ad intra, qui est solus Filius, sicque solum de Deo dicitur personaliter. Ad illud D. Amb. dicimus, ibi non asserere, Filium esse

esse *Verbum de Verbo*; id enim affirmare temerarium est, ut dicit *P. Ruiz. cit. sect. 5. n. 11.* sed supponens quod aliquis id dixisset, præcipit servari fidem consubstantialitatis, ita ut quamvis aliquis appellaret *Verbum de Verbo*, credat tamen identitatem Essentiarum. Ad locum *D. Basil. dicimus, Spiritum Sanctum appellare Verbum Filii* improprie, & metaphoricè, ut ait *D. Thom. 1. p. q. 34. art. 2.* metaphora autem consistit in eo, quod sicut proprium verbi est procedere ab aliqua persona, & emitti ad manifestandos ejus sensus, & voluntatem, sic Spiritus sanctus procedit, & emittitur à Filio, ut fidelibus manifestet sensus, & voluntatem Patris, & Filii juxta illud *Joan. 15. Quem ego mittam vobis à Patre, ille vos docebit.*

146. Argues 2. In divinis *Amor* non solum dicitur Notionaliter de Spiritu sancto, sed etiam essentialiter; ergo similiter *Verbum* non solum Notionaliter, sed etiam essentialiter dicitur de Filio. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia *Amor* ex usu Philosophorum, ac Theologorum sumitur, tum pro ratione formali amandi; tum pro termino realiter producto; primum datur in Deo essentialiter: secundum Notionaliter: at verò *Verbum* propriè sumitur solum pro termino locutionis formalis, qui est solus Filius sumptus notionaliter.

147. Argues 3. In divinis *Sapientia* tum essentialiter, tum notionaliter dicitur; siquidem non solus Filius dicitur sapientia Patris, sed etiam cuilibet Personæ convenit propriè *Sapientia*; ergo etiam *Verbum*. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est jam assignata, quia *Sapientia*, live *Scientia* sumitur, tum pro formali ratione cognoscendi, & sic datur in Deo essentialiter: tum pro termino producto, in quo illa includitur, & sic datur in Filio notionaliter: at verò *Verbum*, ut diximus, propriè sumitur pro solo termino locutionis formalis, sicque solum notionaliter. Undè *Sapientia* essentialiter accepta non est *Verbum*, quia prout sic non dicit respectum realem ad loquentem: *Verbum* autem est ipsa *Sapientia*, quia illam includit.

148. Argues 4. In divinis *dicere* non solum notionaliter, sed etiam essentialiter prædicatur; siquidem dicitur de omnibus Personis juxta illud *D. Ansel. in Monolog. cap. 6. ibi: Qualibet Persona Trinitatis se ipsam, & alias dicit*; ergo etiam *Verbum* & notionaliter, & essentialiter prædicabitur; cum sit terminus *distinctionis*, quæ se habet ad *Verbum* ut productio; productio autem, & terminus productus sibi mutuò proportionantur. Respondeo negando antecedens quoad secundam partem; neque enim *dicere* propriè sumptum prædicatur in Deo essentialiter, sed est tantum prædicatum Notionale. Undè *D. Ansel. locutus est de dicere* improprio, prout est idem, atque cognoscere, quælibet enim Persona & se, & alias cognoscit.

149. Argues 5. Omnis cognitio est *Verbum*; sed cognitio in Deo dicitur essentialiter; ergo etiam *Verbum*. Respondeo distinguendo majorem: omnis cognitio est *Verbum* aut propriè, aut improprie; concedo majorem: propriè semper; nego majorem: neque enim omnis cognitio est *Verbum* propriè dictum, nisi solum in creatis, ubi omnis cognitio est producta ex indigentia cognoscendi: nõ ita tamen in Deo, cujus Essentia est cognoscere.

150. Argues 6. In divinis *loqui*, seu *dicere* non est generare; siquidem Pater dicit se ipsum, non tamen se ipsum generat; ergo *dicere*, prout præcinitur à generatione, est prædicatum essentialiter; ergo etiam sic erit *Verbum*. Respondeo *dicere* absolute

non esse idem, atque *generare*; siquidem in creatis *dicere* non est *generare*; est tamen idem, atque realiter producere verbum; hæc autem productio in Deo est generatio. Præterea sicut in creatis productio verbi non est productio rei dictæ per verbum, sed solius verbi; ita in Divinis productio Verbi non est generatio rei manifestæ per Verbum, sed solius Verbi: Undè licet Pater dicat se, & omnia Verbo, non tamen se, & omnia generat, quia non dicit se, & omnia ut Verbum, sed Verbo se, & omnia dicit.

Argues 7. *Verbum* creatum non consistit in relativo, sed in absoluto; ergo etiam divinum; sed omne absolutum in Deo est essentialiter; ergo &c. Resp. quid sit de verbo creato; In creatum enim necessariò importat Relationem; siquidem importat distinctionem à proferente; in divinis autem sola relatio distinguit; cum tamen verbum creatum per solam qualitatem absolutam, & relatione transcendentali ad proferentem sufficienter ab illo distinguatur.

Argues 8. Licet *Verbum* ex universali consuetudine approprietur soli Filio, tamen ex vi nominis solum importat actum intelligendi, qui est essentialis, ut patet ex illo *D. Ansel. in Monolog. cap. 60. ibi: Nihil aliud est summo Spiritui dicere, quam quasi cogitando intruere*: ubi illud *dicere* idem valet, atque intelligere per actum essentialem omnibus Personis communem; ergo &c. Respondeo negando antecedens: & ad illud *D. Anselm. dicimus cum D. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. locutum fuisse de verbo improprie, accipiendo ibi dicere* pro intelligere: qui tamen eodem *lib. cap. 37. expresse docet, Verbum* relativè dici ad eum, cujus est *Verbum*: *Verbum*, inquit, hoc ipsum, quod verbum est, aut imago, ad alterum est, quia non nisi aliquis *Verbum* est, aut imago.

Argues 9. Sublatà omni productione intra Deum, Deus æquè perfectè se ipsum, & omnia diceret, atque nunc; siquidem *Verbum* non ponitur in Deo ex indigentia, ut per illud simpliciter, aut melius intelligat, ita ut sine illo neque simpliciter, neque æquè benè intelligat; sed implicat esse in Deo *dicere* sine verbo; ergo *Verbum* importat aliquid essentialiter, & non personale. Respondeo negando majorem: neque enim in Deo præcisè omni productione ad intra, maneret proprium *dicere*, utpotè quod præter respectum ad objecta dicta, importat etiam respectum ad terminum productum, quo mediante objecta dicuntur, & representantur; cum autem sublatà omni productione, nullus daretur terminus productus, consequenter neque proprium *dicere*, sed tantum remaneret intelligere, quo Deus & se & reliqua à se cognoscet.

Argues 10. Si Deus esset una tantum Persona, adhuc haberet *Verbum*, quo intelligeret; sed non haberet illud productum; siquidem tunc nulla esset productio in Deo, quia nulla daretur Persona producta; omnis autem productio ad intra terminatur ad aliquam Personam; ergo haberet illud identificatum cum Essentia; consequenterque *Verbum* est essentialiter, & non personale. Respondeo juxta proximè dicta, Deum in facta suppositione non intellecturum *Verbo* à se producto, sed solo actu absoluto intelligendi, qui non est propriè *Verbum*, ut patet ex supra dictis: *Verbum* enim in Deo non est necessarium ad intelligentiam, sed tantum ad loquendum; & ad fecunditatem Naturæ; sicque Deus in eo casu esset intelligens, non tamen loquens, neque fecundus.

Argues

155. Argues II. *Verbum* est actus vitalis immanens, quo ipsum intelligens constituitur vitaliter immanenter tale; sed omnes Personæ Divinæ ita sunt intelligentes; ergo per *Verbum* essentiale, utpotè quod solum est vitaliter immanens in omnibus; personale enim solum manet in Persona, cujus est. Respondeo distinguendo majorem: est actus vitalis immanens terminatus relatione producti ad dicentem; concedo majorem: non ita terminatus; nego majorem: Unde Personæ Divinæ sunt vitaliter immanenter intelligentes, non per aliquod *Verbum* essentiale, quod nullum est in Deo, sed per ipsum actum essentialem intelligendi, qui propriè *Verbum* non est.

156. Argues II. Omne intelligens intelligendo concipit *Verbum*; siquidem *Verbum* ideò ponitur, ut intelligenti sit ratio intelligendi; sed omnes Personæ Divinæ sunt intelligentes; ergo omnes concipiunt *Verbum*; non personale; ergo essentiale. Respondeo majorem esse veram, quando *Verbum* non supponitur adequatè productum, ut supponitur adequatè productum à Patre, ideòque reliquæ Personæ intelligentes illud non producant, sed solum intelligunt *Verbo* à Patre producto. Unde ad probationem majoris dicimus, *Verbum* quidem in nobis poni ex necessitate intelligendi, non ita tamen in Deo, sed tunc propter necessitatem loquendi; siquidem salvari nequit locutio absque reali distinctione loquentis, & audientis: tunc propter fecunditatem Naturæ, quæ essentialiter postulat adequatam communicationem sui non solum per actum volendi, sed etiam intelligendi.

157. Argues III. Nullus vocaliter dicit verbo ab alio, sed à se vocaliter prolato; ergo etiam nullus dicit verbo mentaliter ab alio, sed à se mentaliter prolato; atqui si in Divinis solus Filius esset *Verbum*, solus Pater se ipsum verbo diceret, quia solus Pater tale *Verbum* profert, quod tamen non videtur dicendum; siquidem quævis Persona se ipsam, & reliqua omnia dicit; non verbo personali; ergo essentiali; consequenterque datur *Verbum* essentialē.

158. Respondeo argumentum licet verum probet de verbo creato, fallum tamen esse de Verbo Increato; diversa ratio est, quia *Verbum* Increatum ratione Notitiæ absolutæ, quam includit, identificatur cum omnibus Personis, atque adeò potest aliqua Persona intelligere verbo ab alio producto: at verò *verbum* creatum non potest uniri, nisi cum eo, à quo producit; cum autem intelligens, ut intelligat, debeat informari ipso actu intelligendi, ideò nequit unus intelligere verbo ab alio producto.

SECTIO VIII.

Verbum solus Pater soli Filio propriè loquatur?

159. **D**ico I. Pater *Verbo*, non sibi, sed Filio loquitur. Ita *P. Amicus* d. 26. num. 37. Probatur, quia illi loquens dicit, & loquitur, cui suam cognitionem sui, & aliarum rerum communicat; sed Pater non sibi, sed Filio communicat hujusmodi cognitionem; siquidem non producit *Verbum* ex necessitate, sed ex fecunditate intelligendi; ergo Pater non sibi, sed Filio dicit, & loquitur.

160. Neque obstat, ut ait *P. Alarcon* d. 8. cap. 5. n. 12. quod Filius ut audiens non distinguatur à Verbo;

siquidem audiens in divinis nihil aliud est, quam recipiens notitiam à loquente, ad quod opus non est, quod audiens distinguatur à notitia, seu à verbo, sed satis est, quod distinguatur à loquente, à quo per productionem ipsam cognitionem accipit communicatam; & sic distinguitur Filius à Patre.

Hinc sequitur primò, in eo maximè distingui *Verbum* creatum, & Increatum, quod loquens per *verbum* creatum sibi ipsi ad intra loquitur juxta illud Matth. 9. 3. *Quidam de Scribis dixerunt intra se: id est cogitaverunt. Et infra 21. Dicebat enim intra se. Et Matt. 16. 7. At illi cogitabant intra se dicentes; siquidem sibi ipsis producendo verbum mentis objectum manifestabant: at verò Pater loquens per *Verbum* Increatum non sibi, sed Filio se, & omnia manifestat. Secundò sequitur, quod sicut solus Pater est loquens, ita solus Filius est audiens, ut ex dicendis constabit. Unde:*

Dico 2. Solus Pater soli Filio ad intra propriè dicit, & loquitur. Ita *P. Amicus* d. 26. n. 34. & videntur tenere *Egid.* d. 10. n. 32. & 33. *P. Arriaga* d. 52. n. 11. quatenus dicunt, Patrem per *Verbum*, non sibi, sed ipsi *Verbo* loqui. Probatur prima pars, quod solus Pater propriè dicat, & loquatur, quia dicere, & loqui idem est, atque producendo *Verbum* aliquid manifestare; sed solus Pater *Verbum* producit, & omnia, quæ novit, *Verbo* manifestat; ergo solus Pater propriè dicit, & loquitur.

Probatur secunda pars, quod Pater soli Filio dicat, & loquatur, quia Pater soli Filio per productionem Verbi communicat formaliter mentem, seu cognitionem sui, & omnium, quæ novit; ergo soli Filio propriè dicit, & loquitur.

Hinc colliges primò contra *P. Ruiz* d. 60. sect. 4. 5. & 6. neque Filium loqui ad Patrem, quia Patri nihil communicat: neque Patrem, & Filium loqui ad Spiritum Sanctum, quia illi non communicant formaliter cognitionem, sed amorem: neque Spiritum Sanctum loqui ad Patrem, & ad Filium, quia illis nihil communicat. Unde si aliqui Patres apud *P. Ruiz* cit. aliter quandoque videntur docere, intelligendi sunt de dicere, seu loqui minùs propriè, quatenus solum volunt, quamlibet Personam, & se, & alias cognoscere.

Colliges secundò, omnes Personas Divinas, prout sunt unus Deus, loqui ad extra creaturis rationalibus, se ipsum illis per communicationem suæ notitiæ manifestando: primò Beatis per claram visionem, ut sit in patria. Secundò per cognitiones internas, tunc evidentes, seu cum *evidentiâ in attestante*, ut dicitur à Theologis, ut sæpè sit in via Prophetis: tunc inevidentes, ut per fidem, aut per aliqua signa sensibilia, ut accidit reliquis viatoribus, juxta illud D. Paul. ad Heb. 1. 1. *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio.* Tertiò dicitur etiam Deus loqui creaturis irrationalibus, quatenus eas producit, aut aliter disponit, sed impropiè, cum non sint propriæ auditionis capaces.

Advertes tamen hic in his omnibus proportionaliter distinguendas esse, & locutionem in Deo loquente, & auditionem in creatura auscultante. Unde locutio Dei est, actus ipse Divini Intellectus, quatenus per externum signum ordinatur ad manifestandum se ipsum creaturæ: auditio autem est, actus ipse intellectus creati, quo creatura formaliter percipit locutionem Dei per tale signum sibi manifestatam.

Colliges tertio, solum *verbum* propriè dici ut *verbum*; non tamen solum propriè dici ut *objectum*; seu

seu quod idem est, solum *verbum* esse terminum productum dictionis; non tamen solum esse terminum representatum, seu manifestatum. Patet, quia omnia, quae representantur in *Verbo*, verbo proprie dicuntur, & sic omnes Personae Divinae, imò & creaturae proprie dicuntur, prout representantur; nihil tamen proprie dicitur productivè, nisi solum *verbum*. Unde oportet distinguere dici *verbum*, & dici *verbo*: Primum enim soli Filio competit: Secundum autem omnibus, quae verbo representantur; sicque Filius dupliciter dicitur: primò productivè ut *Verbum*; secundò objectivè se ipso ut verbo.

168. Colliges quartò, dari differentiam inter hosterminos intelligere, generare, dicere, & loqui activè ex parte Patris; nam intelligere dicitur essentialiter, & non importat aliquid notionaliter, sed solum conceptum essentialem connotando objectum: generare exprimit respectum generantis ad terminum productum secundum Naturam, in qua est similis praescindendo à ratione Verbi: dicere importat respectum ad *Verbum* productum ut *Verbum*: loqui, praeter respectum ad *Verbum*, importat etiam respectum ad audientem, qui respectus nihil aliud est, quam ipsa relatio Patris sub diversa expressione concepta.

169. Colliges quintò ex opposito dari etiam differentiam inter eosdem terminos passivè sumptos, nempe intelligi, generari, dici, & audire ex parte termini; nam intelligi dicit terminationem intelligentiae essentialis, quae terminatio competit omni objecto, tam ad intra, quam ad extra, videturque importare formaliter respectum rationis: generari competit soli secundae Personae, & importat realem respectum ad generantem praescindendo ab expressione Verbi: dici productivè importat respectum Verbi ut Verbi ad dicentem; dici autem objectivè importat terminationem, seu respectum rei dictae ad *verbum* dicentis: primo modo *verbum* dicitur solius Patris ut dicentis *verbum*, quia *verbum* à solo Patre producit: secundo modo dicitur *verbum*, non solum Patris, ut dicti, sed etiam Spiritus Sancti, & omnium, quae Verbo dicuntur, seu representantur: audire importat respectum audientis ad loquentem, ex quo fit, ut locutio, & auditio realiter distinguantur, quatenus locutio importat notitiam simul, & relationem dicentis; auditio verò importat eandem notitiam ut communicatam simul cum relatione verbi dicti.

SECTIO IX.

An, & quà ratione *Verbum*
Divinum dicatur *Verbum*
creaturarum?

170. NRE resolutionem quaestionis advertendum est primò, omne *verbum* importare duplicem respectum, unum ad dicentem, & alterum ad rem ipso verbo dictam; siquidem cum *verbum* sit prolatum, sive expressum ad representandum aliquid, necessariò dicitur respectum ad proferentem, tum ad rem representatam. Secundò, *Verbum* Divinum, cum sit propriissimè *verbum*, importare utrumque hunc respectum necessariò; quia tamen representat, non solum omnia, quae sunt formaliter in Deo, sed etiam creaturas, saltem secundariò, etiam ad creaturas dicit respectum, qui for-

maliter est relatio rationis, fundamentaliter verò est ipsa fecundissima Verbi representatio. His positis.

Difficultas. Qualiter *Verbum* dicat huiusmodi respectus? Dico 1. *Verbum* Divinum formaliter, & in recto importat relationem realem ad dicentem. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. a. 1. Sylvius ibid. P. Amicus d. 26. s. 1. n. 29. & alii. Probatur primò ex D. Aug. lib. 7. de Trinit. cap. 2. ibi: *Ed Filius, quòd Verbum*, & *ed Verbum, quòd Filius*; sed quia Filius importat formaliter, & in recto relationem realem Filii ad Patrem; ergo etiam quia *Verbum* illam importabit ad dicentem.

Probatur secundò ratione, quia *Verbum* Divinum importat relationem integram, & complementationem Filii intellectualis; sed *Verbum* Divinum in ratione Filii importat formaliter, & in recto relationem realem ad genitorem; ergo etiam sic illam importabit in ratione Verbi ad dicentem. Confirmatur, quia relatio Verbi est eadem cum relatione Filii, ut patet tum ex D. Aug. proximè: tum ex D. Damasc. epist. de Triflagio ubi docet, Filium, & *Verbum unius hypostases esse essentialia*; sed relatio Filii ad Patrem est realis, & à Filio dicitur formaliter, & in recto; ergo idem dicendum est de relatione Verbi ad dicentem.

Dico 2. *Verbum* Divinum importat etiam formaliter, & in recto respectum, sive expressionem objecti. Ita D. Thom. q. 4. de verit. a. 5. P. Amicus cir. n. 30. Probatur primò ex D. Aug. lib. 7. de Trinit. cap. 2. ubi docet in conceptu Verbi includi Sapientiam. Quoniam verò inquit, & *Verbum Sapientia est*; sed Sapientia dicit de formali, & in recto respectum, & expressionem objecti; ergo & *Verbum*.

Probatur secundò ratione, quia *Verbum* est intellectualis imago omnium objectorum, ex quorum notitia, sive habituali, utin nobis, sive actuali, ut in Deo procedit; siquidem *Verbum* est quaedam intellectualis manifestatio; haec autem fit per expressionem, seu imaginem objecti, cuius est manifestatio; sed imago intellectualis dicit de formali, & in recto expressionem objecti, cuius est imago; ergo etiam *Verbum*.

Dico 3. *Verbum* Divinum principaliter dicit respectum, sive expressionem objecti, quam respectum ad dicentem. Ita D. Thom. proximè. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 13. §. Ad secundum dub. P. Amicus cir. num. 31. Probatur, quia *Verbum* in Deo sumitur per analogiam ad *verbum* creatum; sed sicut *verbum* creatum vocale ex hominum placito; ita mentale ex naturà suà principaliter ordinatur ad significandam manifestationem loquentis, minùs verò principaliter respectum ipsius ad dicentem; ergo idem dicendum de *Verbo* Increato.

Advertes tamen, expressionem objecti, quae in *Verbo* Increato principaliter importatur, non esse expressionem objecti creati, sed Increati, hanc enim primariò, illam autem secundariò, & materialiter importat. Patet, quia Aeternus Pater Aeterno suo *Verbo* primariò intendit manifestare se ipsum, & omnia, quae ipsum essentialiter constituunt, secundariò autem, & consequenter creaturas, ut terminos extrinsecos suae potentiae; ergo expressio objecti, quae principaliter importatur in *Verbo* Increato, non est expressio objecti creati, sed Increati.

Objicies 1. contra proximè appositam conclusionem: *Verbum* importat proprietatem personalem; sed haec principaliter dicit respectum, quale

qualis est respectus ad dicentem, & non absolutum, qualis est expressio objecti; ergo &c. Confirmatur, quia Verbum importat respectum formaliter complementem relationem Filii intellectualis; sed hæc relatio principaliter dicit respectum ad dicentem; ergo &c. Respondeo Verbum importare quidem proprietatem personalem, sed non æquè primò, ac proprietatem absolutam. Eodem modo dicimus ad confirmationem, verbum quidem importare respectum complementem filiationem intellectualem, non tamen æquè principaliter, atque ipsam representationem objecti.

178. Obijcies 2. Eo modo Verbum includit respectum ad dicentem, quo Filius ad generantem; sed Filius principaliter importat respectum ad generantem, & minus principaliter respectum ad naturam; ergo etiam Verbum principaliter importabit respectum ad dicentem, & minus principaliter expressionem objecti. Respondeo negando majorem: aliquid enim explicitè dicit Verbum, nempe expressionem objecti, quam explicitè non dicit Filius. Et ratio est, quia Verbum est in Deo per analogiam ad verbum creatum; hoc autem principaliter dicit manifestationem objecti, ut potè ad id impositum; ergo sic etiam dicit Verbum In-creatum.

179. Obijcies 3. Verbum est nomen Personæ; sed Persona in Divinis principaliter significat relationem, & minus principaliter Naturam; siquidem illam formaliter, hanc verò materialiter importat; ergo &c. Respondeo minorem esse veram de Persona significata sub expressione Personæ; non autem sub expressione Verbi; sic enim principaliter dicit manifestationem, sive expressionem objecti.

180. Difficultas 2. Utrum Verbum Divinum propriè dicatur esse Verbum creaturarum? Affirmativè. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. a. 3. ad ult. & q. 4. de veritat. a. 5. ad 2. & 4. Ferrar. ibid. §. Nec obstat. Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. a. 3. Major. q. 4. Torref. 1. p. q. 27. a. 1. d. 6. q. 3. proposit. 5. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 9. n. 12. P. Vāq. 1. p. d. 143. cap. 3. n. 12. P. Amicus d. 26. n. 49. P. Arrub. 1. p. q. 34. a. 3. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 2. n. 18. P. Proposit. 1. p. q. 34. a. 3. n. 6. & alii. Probatur, primò quia Verbum propriè dici solet, non solum illius, à quo est, sed etiam illius de quo est expressivum; sed Verbum Divinum, non solum est à Patre per productionem, sed etiam est expressivum creaturarum, quas repræsentat; siquidem cum sit comprehensivum, & adæquetur Cognitioni Divinæ, quidquid hæc cognoscit, necessariò debet illud repræsentare; cognoscit autem creaturas, sicque Verbum debet illas repræsentare; ergo &c.

181. Probatur secundò, quia Scientia Divina, non solum dicitur Scientia Dei, à quo est, & veluti producit, sed etiam creaturarum, quas repræsentat; ergo etiam Verbum, non solum dicitur Patris à quo producit, sed etiam creaturarum, quarum est expressivum, & repræsentativum. Probatur tertio, quia Verbum Divinum, non solum dicitur Verbum Patris ut dicentis, sed etiam ut dicti, quia ratione dicitur etiam Verbum Spiritus Sancti, totius Trinitatis, & omnium, quæ sunt formaliter in Deo; siquidem ea omnia Verbo dicuntur; sed etiam creaturæ Verbo dicuntur; ergo &c. Confirmatur, quia Spiritus Sanctus dicitur Amor, non solum Patris, & Filii, à quibus producit, sed etiam Essentiæ, totius Trinitatis, & creaturarum, quæ omnia habet pro objecto; ergo

Tom. 1.

etiam Verbum Divinum dicitur Verbum, non solum Patris, à quo producit, sed etiam Essentiæ, totius Trinitatis, & creaturarum, quæ omnia habet pro objecto suæ representationis.

Oppositum tenent D. Bonav. in 1. dist. 27. p. 2. a. 1. q. 2. ad penult. Alens. 1. p. q. 62. memb. 1. a. 4. Richard. a. 2. q. 3. ad 3. P. Ruz. d. 62. sect. 3. num. 7. Pro quibus Argues 1. autoritate D. Anselm. in Monolog. cap. 32. ibi: Verbum, inquit, quo creaturæ dicit, nequaquam similiter est verbum creaturæ, quia non est ejus similitudo, sed principalis essentia; ergo &c. Respondeo D. Anselm. non negare, Verbum Divinum dici posse Verbum creaturarum absolute, sed solum velle, non esse Verbum creaturarum ea ratione, quæ est Verbum Patris, ut patet ex termino similiter; siquidem Patris est Verbum, ut dicentis, & dicti per realem similitudinem Naturæ; creaturarum verò ut dictarum, & similitudine intentionali.

Argues 2. Ideò Verbum est Patris Verbum, quia & Patrem primariò repræsentat, & ab eo procedit; sed non procedit à creaturis, nec eas primariò repræsentat; ergo &c. Respondeo Verbum dupliciter dici Patris Verbum, ut patet ex supra dictis: primò, ut dicentis, & sic solius Patris est Verbum, ut diximus; secundò, ut dicti, & sic tum Patris, tum omnium, quæ dicuntur objectivè, est Verbum, licet primariò dicat objectum Increatum; secundariò autem creatum, ut diximus; hoc enim non tollit quominus utrumque absolute dicat, & utriusque sit Verbum.

Argues 3. Spiritus Sanctus non est propriè donum creaturarum, quarum est amor; ergo neque Verbum erit Verbum creaturarum, quarum est cognitio. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia donum est actualis communicatio; Spiritus Sanctus autem, licet sit Amor creaturarum, non est actualis communicatio secundum suum esse intrinsecum, & necessarium; ideoque non est donum creaturarum: at verò verbum est actualis repræsentatio à loquente expressa; cum autem Verbum Divinum sit actualis repræsentatio creaturarum, est earum Verbum. Imò retorqueri potest argumentum: Spiritus Sanctus, quia est capax communicationis, dicitur donabilis creaturis; ergo Verbum Divinum, quia est creaturarum expressio, dicitur earum Verbum.

Difficultas 3. An Verbum Divinum dicatur verbum creaturarum ratione notitiæ absolute: an potius ratione proprietatis personalis? Prima sententia asserit, esse verbum creaturarum convenire Verbo Divino ratione solius notitiæ absolute. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. a. 3. ad 1. & q. 4. de veritat. art. 5. ad 4. Scot. quodlib. 8. art. 3. & in 2. dist. 1. q. 1. Richard. in 1. dist. 27. art. 2. q. 3. ad 1. Major. q. 4. Capreol. q. 2. a. 1. conclus. 5. P. Molin. 1. p. quæst. 27. art. 1. d. 7. P. Soar. lib. 9. cap. 6. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 13. Cayer. 1. p. q. 34. a. 3. & alii.

Non placent; quia quod convenit verbo ratione solius notitiæ essentialis, convenit omnibus Personis; siquidem essentialia omnibus sunt communia; sed dicere respectum ad creaturas ut dictas, & manifestatas, non convenit omnibus Personis; alioqui creaturæ dicerentur æquè benè Patri, & Spiritu Sancto, ac dicuntur verbo, quod tamen est falsum; ergo dicere respectum ad creaturas ut manifestatas, non convenit omnibus Personis, sed soli Verbo; consequenterque non ratione solius notitiæ essentialis.

Dices: Si Verbum Divinum non repræsentet creaturas, non esset earum Verbum; ergo ideò est earum

Z z z

earum

earum Verbum, quia illas repræsentat; sed eas repræsentat ratione solius notitiæ essentialis, utpotè quæ sola est repræsentativa; ergo &c. Respondeo argumentum solum probare, notitiam essentialem repræsentativam creaturarum requiri ad rationem Verbi earum, non tamen sufficere, quod intendimus.

188. Instabis: Si ad rationem Verbi creaturarum non sufficeret sola notitia essentialis, & absoluta, Deus connecteretur cum creaturis, non solum ratione absoluti, sed etiam alienius relativi; atqui hoc non videtur dicendum; siquidem omnis respectus Dei ad intra communis est, & indivisibilis toti Trinitati, quod non habent relativa; ergo &c. Respondeo concedendo maiorem de connexionione cum creaturis ut dictis per Verbum; non autem ut producibilibus absolute per potentiam, ut amabilibus per amorem, aut cognoscibilibus per cognitionem; licet enim tota Trinitas cognoscat, amet, aut producat creaturas indivisibiliter, ut unus Deus; non tamen tota Trinitas illas dicit ut Verbum, ut patet ex dictis.

189. Secunda sententia tenet, hunc respectum verbi ad creaturas, seu esse Verbum creaturarum, convenire Verbo ratione solius proprietatis personalis. Ita D. Bonav. in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 2. sine. Henricus 2. p. sum. art. 59. q. 5. Aureol. in 1. dist. 27. art. 3. dub. 4. Non placent, quia dicere respectum ad creaturas, ut dictis, & manifestatas, includit essentialiter respectum ad creaturas, ut repræsentatas; siquidem dicere respectum ad aliquid, ut manifestatum, est connotare illud, ut ab aliquo alicui locutione manifestandum; hoc autem essentialiter involvit notitiam expressivam, & declarativam objecti manifestandi; cum loquens non manifestet alteri objectum, nisi mediâ notitiâ expressivâ illius; sed Verbum Divinum nequit dicere respectum ad creaturas, ut repræsentatas ratione solius proprietatis personalis; siquidem hæc est sola ratio producti ad producentem; nulla autem relatio divina est repræsentativa objecti; alioqui aliquod objectum cognosceret una Persona, quod alia non cognosceret; ergo &c.

190. Dices: Esse verbum creaturarum est prædicatum notionale; alioqui conveniret etiam aliis Personis, quibus omnia sunt communia præter notionalia; sed nullum prædicatum notionale competit Deo ratione alienius absoluti; ergo esse Verbum creaturarum ei competit ratione solius relativi, seu proprietatis personalis. Respondeo esse Verbum creaturarum, prædicatum quidem esse notionale ratione tamen significati inadæquati, non verò adæquati: Unde argumentum solum probat, quod non dicatur Verbum creaturarum ratione solius absoluti, sed etiam relativi, ut infra dicemus.

191. Tertia sententia, quam ut probabiliorē sequimur, docet, Verbum Divinum respicere creaturas, ut dictas, & manifestatas, seu esse Verbum creaturarum ratione utriusque perfectionis, & notitiæ essentialis, quam quidditative includit, & proprietatis, sive relationis personalis, quâ constituitur in ratione Verbi ut sic. Ita P. Vasq. 1. p. d. 144. cap. 2. P. Ruiz d. 62. sect. 2. n. 4. P. Zuniga d. 9. dub. ult. P. Amicus d. 26. sect. 2. n. 72. Probatur primò, quia ad rationem verbi duo sunt necessaria: Primum, quod repræsentet objectum dictum; Secundum, quod ut repræsentatio procedat ab Intellectu; alioqui non erit Verbum, sed pura cognitio; atqui primum convenit Verbo Divino ratione notitiæ absolutæ; ut-

potè quæ sola est repræsentativa: Secundum autem ratione proprietatis, sive relationis personalis; utpotè quæ sola est processio realis; ergo &c.

Probatur secundò, quia si Deus se, & creaturas cognosceret, non tamen produceret Verbum, solum daretur cognitio Dei, & creaturarum, non tamen Verbum; ergo Verbum dicit, & cognitionem absolutam repræsentantem, & proprietatem personalem productam; consequenter quæ verbum ratione utriusque simul dicitur verbum. Confirmatur, quia si ratio Verbi creaturarum consisteret in sola ratione notitiæ absolutæ, cum hæc sit communis toti Trinitati, ut sunt omnia absoluta, quælibet Persona esset Verbum creaturarum, sicut est cognitio; sed hoc est falsum; siquidem denominatio Verbi, ut diximus, non est essentialis, sed notionalis; ergo &c.

Probatur terciò, quia in divinis locutionibus activa dicentis, passiva verbi, & res verbo dicta sibi correspondens; sed locutio activa præter notitiam essentialē, includit etiam proprietatem personalem Personæ proferentis; & locutio passiva præter eandem notitiam essentialē, includit etiam proprietatem personalem verbi prolatis; ergo etiam res dicta ipso verbo, præter respectum, quem dicunt ut cognita ad notitiam essentialē cognoscentem, & repræsentantem, dicunt etiam rationem dicti, seu manifestati, provenientem quidem remotè à dictione activa loquentis, proximè autem à dictione passiva verbi producti; consequenter quæ Verbum creaturarum includit & notitiam essentialē expressivam earum, & proprietatem notionalem productam.

Dices: Ex hoc solum sequitur, hunc respectum convenire verbo ex peculiari modo, quo ei ex vi suæ processionis debetur notitia essentialis communis manifestativa rerum; non autem ex vi suæ propriæ proprietatis notionalis; ergo &c. Respondeo negando sequelam; idè enim verbo debetur illa notitia essentialis communis ex vi suæ processionis, quia ex vi suæ Personalitatis illam exigit, ut complementum dictionis passivæ, quâ constituitur personalitas verbi, mediante quâ, ipsum verbum peculiarem respectum dicit ad res, se ipso dicendas, & manifestandas.

Ex dictis patet ratio, cur Joan. 1. dicatur specialiter de Verbo Divino: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: siquidem in agente intellectuali, qualis est Deus, verbum internum est initium totius operis iuxta illud Ecclesiast. 7. Initium omnis operis verbum: quia autem in verbo interno Divino, tanquam in exemplari continentur, & repræsentantur omnia agibilia, & Verbum Divinum ex vi suæ processionis habet repræsentare creaturas, idè ei tribuuntur omnia opera ad extra specialiter; non quod non procedant indivisibiliter à tota Trinitate, & Scientia Divina ut exemplar, non sit aliquid essentialē omnibus Personis commune, sed quia modus habendi hanc scientiam ex vi suæ processionis, est specialis in verbo. Ex quo etiam deducitur, Verbum Divinum respectu creaturarum esse, non solum expressivum, sed etiam factivum; respectu autem Essentialis Divinæ, & Personarum solum esse expressivum.

S E C T I O X.

Virum, & qualiter Verbum dica-
tur Sapientia Patris: & Pa-
ter intelligere Verbo?

196. Non Verbum Divinum dicatur Sapientia Patris, est communis Sancti Patrum locutio. Ita loquitur D. Athan. orat. contra Gregales Sabellii. D. Nazian. orat. 1. apologet. D. Amb. 1. de fide cap. 2. D. Aug. lib. 7. de Trinit. à princip. D. Ansel. in Monolog. cap. 46. habentque fundamentum in D. Paul. 1. Cor. 1. ubi Christum Dominum appellat Dei Virrute, & Sapientiam; quod in libris sapientialibus frequenter dicitur de Filio Dei. Dubium igitur solum est: Qualiter Verbum Divinum dicatur Sapientia Patris? pro quo:

197. Notandum est primò, hanc vocem Sapientia dupliciter sumi posse in hac locutione: Verbum est Sapientia Patris: Primò pro sapientia essentiali: Secundò pro Sapientia Notionali, five genita. In prima acceptione videntur loqui Sancti Patres locis supra citatis; siquidem cum Sapientia essentialis in Patre, & in Filio sit eadem; & Filius sit illa Sapientia, idè verè dici potest Sapientia Patris; facit enim hunc sensum: Verbum est illa Sapientia, quæ est Pater: quod est verum. In secunda acceptione (quæ etiam est usitata, ut notat D. August.) sumitur sæpè in libris sapientialibus, potestque verè dici: Verbum est Sapientia Patris: quatenus efficit hunc sensum: Verbum est Sapientia à Patre per generationem communicata, quod etiam est verum.

198. Notandum est secundò, hunc secundum sensum accipiendi Sapientiam pro Notionali, esse usitatorem, juxta quem tunc frequentius dicitur Verbum Sapientia genita, quando ex contextu sermonis particula Patris denotat processionem Verbi; ideoque absolute solum Verbum dicitur Sapientia Patris, quia solum ex vi suæ processionis habet Sapientiam à Patre per generationem communicatam: & non ita dicitur Spiritus Sanctus, nisi oppositum exprimitur: sicut è converso, solum Spiritus Sanctus dicitur ob eandem rationem Amor Patris, & Filii, & non ita dicitur Verbum; sic enim utrumque ex communi usu, & acceptione dependet.

199. Difficultas major est: Utrum Pater dici possit sapiens sapientia genita? seu quod idem est: Intelligere Verbo? Suppono primò, ut certum, Patrem cognoscere se, & omnes alias res, tam creatas, quam increatas in Verbo. Patet, quia cum Verbum ex vi suæ processionis accipiat Intellectionem, in qua omnia perfectissimè representantur, illa cognitâ in Verbo, est ratio cognoscendi omnia, quæ representat; cum autem representet omnia tam creata, quam increata, omnia Pater in Verbo cognoscit.

200. Suppono secundò, non posse rectè dici, Patrem intelligere formaliter Verbo, aut sapientia genita. Patet, quia nihil formaliter intelligit, nisi per id, quod est forma, & ratio formalis intelligendi; sicut nihil fit album nisi per id, quod est ratio faciens formaliter album; sed Verbum non est ratio formalis intelligendi; alioqui ejus productio esset ex necessitate ad intelligendum, & non ex fecunditate potentie intellectivæ; ergo &c.

Tom. 1.

Suppono tertio, rectè dici posse, Patrem intelligere Verbo cum addito, id est, notionaliter, seu effectivè. Patet, quia hoc idem est, atque dicere, Patrem producere effectivè, seu veluti effectivè Verbum, quod formaliter intelligit, quod est verum. Unde tota difficultas est: an absolute, & sine addito dici possit, Pater intelligit, vel cognoscit, vel sapit Verbo, aut sapientia genita?

Negativa resolutio tenenda est cum D. Thom. 1. p. q. 37. art. 1. & 2. Scot. in 1. dist. 32. q. 2. Gabr. q. 1. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 10. n. 5. P. Tanner d. 4. q. 4. dub. 2. n. 33. & alii. Probatur primò, quia hæc: Pater est cognoscens, intelligens, seu sapiens sapientia genita: est falsa; siquidem eam ut talem retractavit D. Aug. 1. Retract. cap. 26. & lib. 6. de Trinit. cap. 1. & 2. & lib. 7. cap. 1. & 3. ergo etiam falsa erit hæc: Pater cognoscit, seu intelligit Verbo: cum sint æquivalentes.

Dicent hanc: Pater intelligit Verbo: cum significet actionem, posse admitti; siquidem bene potest dici, quod Pater intelligat producendo verbum: illam verò: Pater est intelligens verbo: esse falsam; siquidem cum significet effectum formalem, falsum est, quod Pater formaliter intelligat verbo, cum Verbum non sit forma, neque quasi forma reddens formaliter intelligentem. Sed contra, quia ex hoc sequitur id ipsum, quod negant; siquidem: Pater intelligit verbo: & Pater est intelligens verbo: sunt omnino idem; sicut omnino est: Petrus intelligit: atque Petrus est intelligens: Ignis calefacit: atque Ignis est calefaciens: ita ut, si ibi datur aliqua differentia, sit tantum grammaticalis, quæ ad rem significatam impertinens est; sed prima significat actionem, & non effectum formalem, sicque est vera; idem etiam dicendum erit de secunda, quod ipsi negant.

Probatur secundò, quia intelligere est denominatione proveniens ab eo, quod est subiecto ratio intelligendi; sed Verbum Divinum non est Patri ratio intelligendi; siquidè Pater non idè intelligit, quia verbum producit; alioqui illud produceret ex necessitate intelligendi; sed idè verbum producit, quia intelligit, ideoque ex fecunditate illud producit; ergo &c. Confirmatur, quia in eo signo, quo Pater est constitutus ad generandum Filium, jam est sapiens, & intelligens omnia; siquidem Filius producit à Patre sapiente, & intelligente; sed non est sapiens, & intelligens verbo pro eo signo, cum pro eo signo non sit verbum, sed pro sequente; ergo &c.

Probatur tertio, quia si Pater diceretur intelligere verbo, significaretur accipere à verbo Sapientiam, & intelligentiam; sed hoc est falsum; siquidem Pater nihil accipit à Verbo, imò Verbum omnia à Patre accipit; ergo &c. Confirmatur, quia ex eo, quod Pater per verbum nihil ultra generet: & Pater, ac Filius per Spiritum Sanctum nihil ultra spirent; neque Pater dicitur generare Verbo; neque Pater, & Filius spirare Spiritu Sancto; sed Pater per verbum nihil ultra intelligit, ac antea intelligebat; ergo non potest dici intelligere verbo.

Oppositum tenent P. Vasq. 1. p. d. 151. cap. 4. n. 22. P. Arrub d. 133. cap. 1. n. 8. P. Alarcon, tract. 5. d. 8. cap. 4. n. 3. & alii: pro quibus: Objicies 1. Ex eo, quod Pater, & Filius vi amoris producant Spiritum Sanctum, verè dicitur: Pater, & Filius diligunt se Spiritu Sancto; ergo etiam ex eo, quod Pater producat verbum vi Intellectionis, verè dicitur: Pater intelligit verbo. Respondeo negando antecedens; neque enim Pater, & Filius diligunt se

Z z z 2

Spiritus

Spiritu Sancto, quia illum producant, sed quia in illo ununtur, tanquam in eo, qui ex vi suae processionis est amor mutuus; non quod formaliter diligant per ipsum Spiritum Sanctum, qui est Amor notionalis, sed quia formaliter se diligunt eo amore, quem ex vi suae processionis per se primo ei communicant, quo sensu dicuntur etiam diligere creaturas Spiritu Sancto; sicque argumentum pro nobis potius, quam contra nos facit, ut consideranti patebit.

207. Inferes: Ergo similiter Pater dicitur etiam intelligere Verbo, quia intelligit eam intelligentiam, quae ex vi suae processionis per se primo communicat Verbo. Respondeo huiusmodi sensum verum quidem esse, ut patet ex dictis; quia tamen usitatus non est in Verbo, ac in Spiritu Sancto; ideo locutio illa absoluta in Spiritu Sancto habet iam determinatè verum sensum; non ita tamen in Verbo, in quo est dubia, & in rigore falsa.

208. Obijcies 2. Intellectus abstrahens universale effectivè, dicitur absolute abstrahere universale: & differentia faciens differre effectivè, dicitur absolute faciens differre; ergo etiam Pater producat Verbum veluti effectivè, dicitur intelligere Verbo absolute. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia denominatio abstrahendi, & faciendi differre, est de se indifferens ad rationem effectivè, & formalem; ideoque satis est effectivè facere abstractionem, aut differentiam, ut dicatur absolute intellectus abstrahens universale; aut differentia effectiva faciens differre: at verò intelligere significat determinatè, non solum actionem, sed etiam formam, quae est subiecto ratio formalis intelligendi: imò iuxta Philosophum, cum intelligere sit quoddam pati, magis exprimit passionem, quam actionem; sicque non potest Pater producat Verbum dici intelligere Verbo absolute, quia Verbum non est forma faciens intelligere.

209. Addo, Argumentum retorqueri posse; nam ex eo, quod intellectus effectivè producat representationem universalem, non dicitur effectivè universalis, sive ut ita dicam *universari*; & ex eo, quod differentia effectivè faciat differre, non ideo differentia dicitur differentia differre; ergo similiter ex eo, quod Pater producat Verbum, non ideo dicitur Verbo intelligere.

210. Obijcies 3. Veluti à priori: Quoties effectus producit sub respectu, & ordine ad denominandum subiectum, vel objectum, potest sumi in casu effectivo, id est in ablativo instrumenti, sive modi, sive causae, & ejus principium construere cum subiecto, vel objecto sumpto in accusativo, ut, *Ignis calore lignum calefacit: Intellectus conceptum verum intelligit: Voluntas amore bonum diligit, &c.* Sed Verbum Divinum producit sub respectu, & ordine ad denominandum objectum dictum, cognitum, & intellectum; sicut Spiritus Sanctus producit sub respectu, & ordine ad denominandum objectum dilectum, & amatum; ergo &c.

211. Respondeo argumentum solum valere, quando denominatio secundum suam propriam rationem reflectit supra principium, ut sit in exemplis adductis, secus verò quando denominatio ex vi significationis non ita potest reflectere supra principium, ut non potest in praesenti. Patet, quia ignis, (idemque dicendum de Intellectu, & Voluntate,) dicitur calore calefacere, quia calefacere est denominatio de se indifferens ad rationem effectivam, & formalem calefaciendi, sicque effectivè quadrat in prin-

cipium: at verò intelligere ex sua formali significatione importat rationem, & receptionem ejus, quod intelligenti est ratio formalis intelligendi, quam cum non habeat Verbum respectu Patris, non quadrat in Patrem intelligere Verbo. Addo retorqueri posse argumentum, quia si calefacere importaret necessariò receptionem in agente, non diceretur ignis calefacere per solam actionem; sed intelligere absolute ita se habet; ergo &c.

Obijcies 4. Quoties propositio affirmativa ita absolute profertur, ut ex modo significandi non inducat determinatum sensum, satis est, quod in aliquo sensu verificetur, ut possit absolute profertur sed hæc: *Pater intelligit Verbo*; ex modo significandi non inducit determinatum sensum, & est affirmativa; potestque verificari in aliquo sensu; si quidem verum est, Patrem intelligere Verbo notionaliter, sive effectivè, prout supra diximus; ergo verum erit dicere absolute: *Pater intelligit Verbo*; & se, & omnia, quae ipsum Verbum representant. Respondeo negando minorem; hæc enim: *Pater intelligit Verbo*: licet sit affirmativa, habet sensum determinatum falsum; siquidem significat, Patrem intelligere Verbo ut formam intelligendi, quod est falsum, ut patet ex dictis; alioqui dicant hanc: *Pater est intelligens Verbo*: posse etiam verificari, utpotè quæ est eadem cum illa, & habet eundem sensum affirmativum.

Obijcies 5. Hæc: *Pater dicit, seu loquitur Verbo*: est vera; ergo etiam vera erit hæc: *Pater intelligit Verbo*. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia dicere, aut loqui Verbo, nihil aliud est, quam producendo Verbum exprimere res dictas, quas Pater verbo exprimit producendo; sicque productio Verbi formaliter est dictio, seu locutio, potestque dici res, Patrem dicere, seu loqui Verbo: at verò intelligere Verbo est, Verbum esse Patri rationem formalem intelligendi, quod dici non potest, cum Verbum non sit formalis intellectio Patris, sicque non potest verè dici, Patrem intelligere Verbo.

Obijcies 6. Hæc: *Pater intelligit in Verbo*: est vera; ergo etiam hæc: *Pater intelligit Verbo*: cum idem valeat. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Pater in prima dicitur intelligere in Verbo suo tanquam in objecto, & imagine, ac exemplari omnium, & se, & omnia, quae representat, non tamen dicitur reddi intelligentem: at verò in secunda dicitur reddi intelligentem Verbo, quod est falsum, cum Verbum non sit forma reddens Patrem formaliter intelligentem, ut diximus.

Dices: Pater etiam in se, & in Spiritu Sancto omnia cognoscit; ergo non solum ea cognoscit in Verbo. Respondeo argumentum jam non probare contra conclusionem: licet tamen quoad hoc qualibet Persona Divina sit ratio objectiva cognoscendi, & se, & omnia; id tamen specialiter reperitur in Verbo, quatenus ex vi suae processionis est imago expressa ad representandum: qua ratione etiam Beati dicuntur communiter videre in Verbo creaturas.

Quæres hic: Utrum hæc, *Filius est sapiens sapientia genitæ*: sit vera? *P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 10. n. 9. & P. Vasq. 1. p. d. 151. cap. 7.* dicunt, hanc propositionem posse accipi in triplici sensu: Primo, si ablativus ille: *sapientia genitæ*, denotet ordinem originis, sumaturque veluti efficienter, ac si dicamus: *Filius est sapiens à sapientia genitæ*; &

& in hoc sensu est falsa; siquidem Filius non procedit ad sapientiâ genitâ, sed ab ingenita, qualis est Pater: in quo sensu etiam Spiritus Sanctus non est Amor cum ordine originis; neque enim verum dices, Spiritum Sanctum amare se ipso cum ordine originis, sive effectivè suo modo.

217. Secundò sumi potest in eo sensu, in quo ablativus ille: *sapientiâ genitâ*: denotet ordinem causæ veluti formalis, sicut homo dicitur rationalis formaliter suâ differentiâ, in quo sensu est etiam falsa; siquidem Filius non est formaliter sapiens per sapientiam genitam notionalem, sed per essentialem ingenitam; quod idem cum proportionem applicandum est Spiritui Sancto.

218. Tertiò sumi potest in eo sensu, in quo denotet ordinem subiecti, & causæ veluti materialis, in quo sensu est vera; efficit enim hunc sensum: *Filius est sapiens se ipso, qui sapientiâ genitâ est*: quod est verum; idemque cum proportionem dici potest de Spiritu Sancto. Quid idem dicendum sit de hac: *Pater est sapiens sapientiâ ingenitâ*? Aliqui eam admittunt, & quidem in tertio sensu est vera: in secundo autem etiam admitti potest, si *sapientiâ ingenitâ* sumatur pro essentiali, in quo sensu de omnibus Personis verificabitur: non autem si sumatur pro notionali, ut patet ex supra dictis: si tamen sumatur in primo sensu nullo modo est vera, sed semper falsa, ut consideranti patebit.

SECTIO XI.

Utrum nomen Imago sit proprium Filii in Divinis?

219. **D**IFFICULTAS I. Qualisnam sit definitio, ac divisio Imaginis? Dico I. Imago definitur à Philosopho 6. Topicor. cap. 2. *Id, cujus generatio est per imitationem*: Unde juxta hanc definitionem duo sunt de ratione imaginis: primum quod detur productio: Secundum quod detur similitudo; adeo ut unum sine alio non constituat quidditatem imaginis; & tam productio sit ab eo, cujus est imago, quam similitudo cum illo, cujus etiam imago est. Cum autem omne illud, quod fit per imitationem, semper repræsentet prototypum, ad cujus imitationem producit, inde est quod omnis imago sit suo modo repræsentativa, & intersit ut medium ad cognitionem sui prototypi.

220. Melius tamen in prædicta definitur Imago à Theologis cum de D. Aug. lib. 83. quæst. 9. 74 sic: *Imago est perfecta similitudo ad suum prototypum repræsentandum expressa*: Ex qua definitione tres oriuntur conditiones requisitæ ad veram rationem imaginis: Prima, ut sit perfecta similitudo; ut autem talis sit debet esse, non solum secundum convenientiam genericam, sed saltem specificam; defectu cujus vermis v. g. qui ab homine procedit non est illius imago.

221. Secunda conditio est, ut verè procedat à suo prototypo, quod innuitur particulâ illâ *expressa*; defectu cujus, etiam in humanis pater non est imago filii, licet ei perfectè sit similis, quia ab eo non procedit. Tertia conditio est, ut hanc repræsentationem habeat ex vi suæ processionis; defectu cujus Heva non fuit imago Adami, licet ei fuerit similis, quia eam similitudinem cum eo non habuit ex vi naturalis modi procedendi ab eo, sed aliunde ex divina Omnipotentia.

222. Advertes tamen primò, prædictam processionem

requisitam ad rationem imaginis tripliciter sumi posse: primò *effectivè*, quatenus unum effectivè procedit ab alio, quæ processio inservit ad rationem imaginis naturalis, in quâ productum per processionem effectivam evadit simile in unitate naturæ cum producente; & sic filius in creatis dicitur imago naturalis patris. Secundò *exemplariter*, sic statua Petri exemplariter ab illo procedit, & producit; non quidem immediatè, sed mediante ideâ ipsius Petri existente in mente artificis, producta tamen ab ipso Petro ut objecto, mediâ sui specie impressâ; quæ processio inservit ad rationem imaginis artificialis, quatenus productum prout sic procedit simile prototypo producenti, non quidem quoad naturam, sed quoad figuram. Tertiò sumitur processio *intentionaliter*, sive intellectualiter, & sic procedit species, sive expressa, sive impressa ab objecto, quæ processio inservit ad rationem imaginis intentionalis, quatenus productum procedit simile repræsentative prototypo producenti.

Advertes secundo, quamlibet ex his processionibus proportionatè sumptam sufficere ad rationem imaginis. Patet, quia tam imago naturalis, quam artificialis, & intentionalis dicuntur verè imagines; sed unaquæque vendicat suam propriam productionem, & similitudinem; ergo quævis ex his productionibus sufficiens est ad rationem imaginis.

Dices cum P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 8. num. 8. de ratione imaginis non est, quod procedat exemplariter ab eo, cujus est imago; siquidem filius in creatis est imago patris, quin ab eo procedat exemplariter. Respondeo primò, nos non asserere, omne illud, quod habet rationem imaginis, debere procedere exemplariter à suo prototypo; sed solum sufficere ad rationem imaginis, quod aliquid sic procedat exemplariter.

Respondeo secundo negando antecedens; credo enim semper ad rationem imaginis intervenire productionem exemplarem; nam cum imago sit origo per imitationem, quæ sine exemplari esse non potest; solum enim exemplar imitatur, inde est, quod necessaria sit processio exemplaris ad rationem imaginis. Unde ad probationem dico, solum in creatis etiam procedere exemplariter à patre semel, quod procedit ad illius imitationem; quæ quidem imitatio, licet non intendatur ab immediato agente, intenditur tamen ab ipsa natura, quod satis est ad rationem exemplaris latè sumpti. Contra prædictam tamen definitionem:

Oppones I. Unus ignis ab alio productus non est illius imago; & tamen verè ab eo procedit similis in natura specifica; ergo &c. Respondeo primò cum aliquibus negando majorem: in re enim definitio imaginis videtur igni ab alio producto convenire, sicque habere rationem imaginis illius.

Respondeo cum communi, data majori, & minori, negando consequentiam; ratio est, quia (ut aliqui dicunt,) in igne producto non manet aliquid de substantia ignis producentis, quod videtur necessarium ad rationem imaginis. Non placent: Primò, quia hoc requisitum liberè inducitur; neque enim in definitione imaginis reperitur. Secundò, quia in arboribus, & plantis manet aliquid de substantia producentis medio semine; & tamen una arbor, sive planta non dicitur imago alterius. Igitur.

Respondeo tertiò negando eandem consequentiam, ratio est, quia ex communi acceptione no-

men *Imago* propriè solùm dicitur de animantibus; sicut etiam nomen *filius*; de aliis verò, præsertim omogeneis, solùm improprie, & translativè. Et huius ratio est, quia ignis, & arbores habent inter se eandem fermè similitudinem etiam quoad formam externam, & natura in illis solùm intendit conservationem, & non representationem, quod est proprium imaginis: at verò animantia habent specialem quandam similitudinem, secundum quam specialiter representant parentes, etiam quoad aliqua signa externa; & natura in illis intendit non solùm conservationem, sed etiam representationem, ideoque & filii, & imagines dicuntur eorum, à quibus producuntur.

229. Oppones 2. Dantur verè imagines, quin à suis prototypis procedant, ut patet: primo in statua Cæsaris v. g. quæ est vera illius imago; & tamen à Cæsare non procedit: Secundò in cognitione, quam habet Angelus de lapide v. g. quæ est vera imago ipsius lapidis; & tamen ab ipso lapide non procedit per speciem à lapide emissam, sed à Deo infusam: Tertiò in Ideis Divinis, quæ sunt imagines creaturarum; & tamen à creaturis non procedunt; ergo &c.

230. Respondeo negando antecedens, ad cuius primam probationem dicimus, statuum Cæsaris procedere à Cæsare, mediante illius specie, quam de illo habet artifex, & à qua dirigitur. Ad secundam dicimus, cognitionem illam Angeli de lapide procedere etiam ab ipso lapide, mediâ ejus specie, quæ licet à Deo infundatur, est tamen species lapidis habens se intentionaliter loco illius, & ejus nomine ad sui cognitionem concurrat. Ad tertiam negamus Ideas Divinas esse imagines creaturarum; sunt enim tantum similitudines exemplares, ut communiter dicitur.

231. Oppones 3. Dantur verè imagines absque similitudine specifica; Cognitio enim, species impressa, & figura artificialis sunt verè imagines; & tamen non habent similitudinem specificam cum suo prototypo, ut per se patet; ergo &c. Respondeo primò cum aliquibus negando antecedens, ad cuius probationem dicunt, prædictam Imaginis definitionem, ejusque explicationem procedere de imagine naturali; non verò intentionali, & artificiali, quales sunt cognitio, species, & figura. Sed contra, quia prædicta definitio competit Imagini, prout præcinit ab omni vera imagine, & ut ab omni est participabilis. Undè:

232. Respondeo secundò negando antecedens, & ejus probationes: cognitio enim, & species impressa habent similitudinem specificam cum suo prototypo, si non in essendo, in representando intentionaliter, quatenus scilicet intelligibiliter prototypon representant secundum propriam, & specificam naturam. Similiter figura artificialis etiam est specificè similis suo exemplari artificialiter, id est, secundum figuram arte inductam, quæ sola ab artifice intenditur. Undè perfecta similitudo imaginis intelligenda est juxta illius divisionem: Pro quo:

233. Dico 2. Imago potest dividi in Naturalem, & Artificialem: Naturalis est, quæ ex natura sua inseparabiliter habet representare suum prototypon, ut filius habet representare patrem: Artificialis est, quæ ope artis representat, ideoque solùm participat rationem imaginis quoad figuram externam contingenter inductam, & à materia separabilem, ut statua Cæsaris Cæsarem figurat, & representat. Deinde Imago naturalis dividi potest in

Realem, & intentionalem: Realis est illa, quæ importat similitudinem in natura quoad substantiam, qualis est similitudo hominis filii ad patrem hominem: Intentionalis est illa, quæ importat similitudinem representationis notificantis rem, ut in se est, quo pacto se habet cognitio v. g. respectu objecti, à quo procedit.

Notandum tamen est primò, Imaginem naturalem communiter usurpari pro reali; sicque Imaginem solere dividi in Naturalem, prout etiam involvit realem, & in Intentionalem, ac Artificialem. Secundò Imaginem, tam Realem, quam Intentionalem dici posse Naturalem, prout naturale opponitur artificiali.

SECTIO XII.

Qualiter ratio Imaginis Filio competit in Divinis?

Dico 1. Filio in Divinis competit ratio Imaginis. Probatur primò ex illo 2. Cor. 4. *Qui* (id est Christus) *est imago Dei*. Et ad Colos. 1. *Imago Dei invisibilis*. Et Sapient. 7. *Imago hominis illius*. Et ad Hebr. 1. *Figura substantiæ ejus*. Eodem sensu vocatur *character*, *sigillum*, *facies*, *candor lucis æternæ*, & *splendor gloriæ*, quæ nomina apud Patres idem sonant, atque Imago.

Probatur secundò ex Sanctis Patribus. D. Greg. Thaumaturg. in regul. fidei. *Deus*, inquit, *de Deo, figura, & imago Deitatis*. Et D. Athan. Dialog. 2. de Trinit. *Filium*, inquit, *esse ipsius Essentie imaginem*, dixit Apostolus. Et D. Basil. lib. 2. contra Eunom. docet *Imaginem esse consubstantentem cum prototypo*. Et D. Cyril. lib. 2. Theaur. cap. 2. *Imago*, inquit, *Patris Filius est*. Et D. Amb. lib. 2. Exameron. cap. 5. *Filius*, inquit, *omnia Patris quasi imago exprimit*. Et in his terminis res est de fide: quæ autem ratione id Filio conveniat, nonnullas continet difficultates infra discutiendas, & decidendas.

Dico 2. Ratio imaginis nequit Deo convenire essentialiter, sed tantum personaliter: seu quod idem est, Ratio imaginis in Deo non est absoluta, & essentialis, sed relativa, & notionalis. Ita Magist. in 1. dist. 27. q. 5. D. Thom. 1. p. q. 35. art. 1. & 2. & lib. 4. contr. gent. cap. 11. D. Bonav. in 1. dist. 31. p. 2. art. 1. & 2. Scot. in 1. dist. 10. quæst. unica ad 1. Capreol. Caiet. Canar. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 8. & 9. P. Vafq. 1. p. d. 145. P. Ruiz d. 64. de Trinit. sect. 3. n. 1. P. Amicus d. 26. sect. 6. num. 191. & nemo inter Scholasticos dissentit, uno excepto Durando infra citando.

Probatur ex definitione Imaginis supra traditâ, & explicatâ, quia de ratione Imaginis, ut diximus est, quod procedat ab eo, cujus est imago; sed nulla perfectio absoluta in divinis procedit, aut habet originem ab aliquo, cujus possit esse Imago; siquidem nulla perfectio absoluta in divinis est producibilis; ergo &c.

Dices: Aliquando Scriptura, & Sancti Patres tribuunt Essentiæ Divinæ rationem Imaginis; ergo &c. Respondeo Scripturam, & Sanctos Patres, si quando id dicunt, sumere Imaginem pro exemplari, inter quod, & Imaginem hoc datur discrimen, quod exemplar est quidem simile suo exemplarizato, ab eo tamen non procedit, neque habet originem, sed potius est illius originativum: at verò Imago, & est similis, & originem habet à suo prototypo. Sit tamen:

Diff.

240. Difficultas 1. Utrum ratio Imaginis verè, & propriè competat Filio in Divinis? Affirmativè. Ita D. Thom. 1. p. d. 35. Caiet. ibid. D. Bonav. in 1. dist. 31. p. 2. art. 1. q. 1. Capreol. in 1. dist. 27. q. 2. Henricus quodlib. 4. q. 2. P. Saar. lib. 9. de Trinit. cap. 8. n. 2. P. Amicus d. 26. n. 192. P. Arrub. d. 127. cap. 2. n. 7. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 2. n. 10. P. Vasq. 1. p. d. 145. cap. 2. P. Molin. 1. p. q. 35. art. 1. d. unica, & alii. Probatum primò authoritate Sacrae Scripturae, & Sanctorum Patrum locis supra citatis n. 235. & 236. & aliis in locis apud Doctores cit. præsertim P. Ruiz.

241. Probatum secundò ratione, quia Filio in Divinis conveniunt omnes conditiones necessariae ad rationem Imaginis, de quibus supra; siquidem procedit à Patre, habet similitudinem cum Patre, non solum in specifica, sed etiam in numerica Natura, idque ex vi suæ processionis formaliter; ergo &c. Confirmatur, quia Filius ea ratione est Imago, quâ est Filius; sed est propriissimè, & perfectissimè Filius; ergo & Imago.

242. Oppositum docuit Durand. in 1. dist. 28. q. 3. ubi negat in divinis esse propriam, & veram rationem Imaginis, cuius sententiam erroneam, aut temerariam censent Doctores supra citati, pro illa tamen: Obijcies 1. Si Filius in Divinis esset propria Imago Patris, aut talis esset ratione Naturæ, aut ratione proprietatis: Non primum, quia Pater, & Filius in Natura non habent similitudinem, sed identitatem: Non secundum; quia proprietates Patris est Paternitas, proprietates Filii est Filiatio; Filiatio autem, & Paternitas non sunt specificè similes, imò potiùs dissimiles; ergo &c.

243. Respondeo cum P. Saar. P. Vasq. & P. Amico infra citandis Filio convenire rationem Imaginis & rationem Essentiae, & rationem proprietatis; siquidem Imago importat & similitudinem, quæ non potest convenire ratione proprietatis; & processionem, quæ non potest convenire ratione Essentiae, ut patet. Quid autem principalitè importet? Videtur dicendum, principalitè importare Naturam, quia ab ea principalitè provenit expressio, sive representatio ad rationem Imaginis requisita. Neque obstat, quod habeant identitatem in Natura; satis enim est, quod distinguantur in Personis; siquidem opus non est, quod ratio formalis fundans similitudinem sit ratio distinctionis, ut patet ex supra dictis, & patebit ex infra dicendis.

244. Obijcies 2. De ratione Imaginis est, quod procedat ab exemplari præcognito, seu ab Idea existente in mente producentis; sed Filius non procedit ab exemplari præcognito, aut ab Idea aliqua; hoc enim dicit dependentiam exemplarizati ab exemplari; ergo &c. Respondeo primò data maiori, negando minorem; Filius enim procedit ab exemplari præcognito, & quasi Idea existente in mente Patris; supponit enim in mente Patris ordinem originis, tam Patris, quàm sui ipsius exemplar. Neque inde sequitur, Filium esse factum, aut dependentem; nam sicut processio est, ut à puro principio producente, & non ut à causa per dependentiam; ita est ab exemplari, ut à puro imitabili, non verò ut à causa per dependentiam; neque enim hic sumitur exemplar prout dicitur excessum perfectionis, & maiorem, sed puram rationem aequaliter imitabilem.

245. Respondeo secundò cum aliquibus negando maiorem; neque enim, ut dicunt, ad rationem imaginis naturalis opus est, ut procedat ab exemplari præcognito; hoc enim solum videtur com-

petere imagini artificiali; aut etiam purè intentionali. Imò etiam imago intentionalis creata, nempe cognitio, non procedit ab exemplari præcognito. Quidquid tamen de hoc sit, re verà Filius in Divinis procedit ex cognitione sui, & omnium, quæ sunt in Deo, ut infra dicemus.

246. Obijcies 3. Idèd cogereur admittere, Filium in Divinis habere propriam rationem Imaginis, quia id affirmat Scriptura, & Sancti Patres; sed etiam homo in Scripturis appellatur Imago Dei, ut constat Gen. 1. Ecclesiast. 17. & 1. Cor. 11. quoniam idèd dicitur propriè Imago Dei; ergo &c. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est: Primò, quia Sancti Patres, & Ecclesia intelligunt loca Scripturae respectu Filii in Divinis de vera, & propria ratione Imaginis; non ita verò respectu hominis. Secundò, quia respectu hominis datur ex opposito evidens ratio, & absurdum; non ita respectu Filii in Divinis. Tertiò, quia in Scripturis homo potiùs dici solet factus ad imaginem Dei, quàm Imago Dei, ut significetur imperfectio moris tendentis, & nunquam attingentis perfectam rationem imaginis: at verò Filius in Divinis dicitur absolute Imago Dei Patris.

247. Obijcies 4. Si Filio in Divinis conveniret propria ratio Imaginis, ei ita conveniret ratione Intellectionis; siquidem de ratione Imaginis est manifestare imaginatum, illud representando; sola autem Intellectio representat, & exprimit; sed non ei ita convenit; siquidem de ratione etiam Imaginis est procedere à suo prototypo; Intellectio autem in Deo à nullo procedit; ergo &c. Respondeo rationem Imaginis convenire Filio in Divinis ratione Intellectionis, non essentialis, sed notionalis, ut constabit ex statim dicendis.

248. Difficultas 2. Utrum Imago conveniat Filio ratione proprietatis Personalis: an ratione Essentiae communis? Triplex est in hac re sententia: Prima asserit rationem Imaginis convenire Filio in Divinis ratione solius proprietatis personalis. Ita D. Bonav. in 1. dist. 31. p. 2. art. 1. q. 1. & 2. Aureol. dist. 27. p. 2. art. 3. & alii. Secunda sententia docet, rationem Imaginis convenire Filio ratione solius Essentiae, connotatâ tantum proprietate personalis. Ita Alens. 1. p. q. 61. memb. 2. art. 1. & 2. D. Thom. in 1. dist. 28. q. 2. art. 2. Zumel. 1. p. q. 35. & videtur esse P. Granada. 1. p. tract. 9. d. 11. sect. 3.

249. Tertia sententia, quam ut probabiliorē tenendam iudicamus, affirmat, rationem Imaginis convenire Filio in Divinis ratione utriusque tam Essentiae communis, quàm proprietatis personalis. Ita P. Saar. lib. 9. de Trinit. cap. 8. num. 5. P. Vasq. 1. p. d. 145. cap. 5. num. 15. P. Amicus d. 26. sect. 7. num. 211. P. Arrub. d. 127. cap. 4. num. 25. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 2. n. 23. P. Prapost. 1. p. q. 35. dub. unico. P. Arriaga 1. p. d. 52. sect. 3. n. 18. P. Compton. tom. 1. d. 64. sect. 3. num. 1. & alii. Probatum, quia ad rationem Imaginis, ut patet ex supra dictis de eius definitione, requiritur, & ut sit similis suo prototypo, & ut ab eo producat; sed Filius in Divinis habet, quod sit similis Patri ratione Essentiae, & quod ab eo procedat, ratione proprietatis personalis; siquidem Filius ratione Relationis dicitur productus, & non similis, imò dissimilis Patri; & ratione Essentiae dicitur similis, & non productus, imò improductus; ergo ratione utriusque & Essentiae, & personalitatis dicitur Imago Patris.

250. Confirmatur, quia ad Hebr. 1. 3. dicitur Filius: *Figura substantiae ejus*. Et in Concil. Antiochen. appellatur.

appellatur: *Imago Divinitatis, Essentie, virtutis, & glorie.* Et D. Cyril. Epist. 10. approbatâ in Concil. Ephelin. *Propter eandem, inquit, quam cum illo habet Essentiam, & imago, & character, & splendor est glorie ejus.* Ex quibus locis satis constat, Filium dici imaginem Patris, quia cum illo habet eandem Essentiam, ratione cujus habet cum illo similitudinem. Deinde ex D. Anselm. in Monolog. cap. 37. *Verbum, inquit, hoc ipso, quod Verbum est, aut imago, ad alterum est, quia non nisi alicujus verbum est, aut Imago:* Ex quo constat ad rationem Imaginis necessariam esse proprietatem personalem, sive relationem, secundum quam Filius est à Patre, & ad Patrem; ergo &c.

251. Obijcies 1. pro prima sententia: Imago est objectiva apparentia rei, ad id vi suæ originis ordinata; siquidem quicquid facit aliud sic apparere, est illius Imago; sed Verbum Divinum ratione solius personalis proprietatis est objectiva apparentia Patris, ad id ex vi suæ originis producta; siquidem ratione illius perfectionis est talis apparentia, ratione cujus distinguitur ab Spiritu Sancto; ab eo autem distinguitur, non ratione Essentie communis, sed proprietatis personalis; ergo &c.

252. Resp. 1. argumentum, si probat, solum probare de imagine artificiali, & intentionali, non autem naturali, qualis est Filius respectu Patris, hæc enim consistit in convenientia ejusdem naturæ cum imaginato, ut patet in creatis, ubi filius est imago patris, quem in se ipso per ejusdem naturæ specificæ unitatem refert, ac repræsentat. Respondeo secundò negando minorem, falsum enim est Verbum Divinum esse objectivam apparentiam Patris ratione solius proprietatis personalis; siquidem talis est, tum ratione ejusdem numero Naturæ, tum ratione similitudinis intentionalis, ratione cujus Patrem in se ipso intelligibiliter repræsentat, & exprimit; exprimit autem ratione notitiæ communis. Unde ad probationem dicimus, Verbum esse apparentiam objectivam Patris per aliquam perfectionem distinctam ab Spiritu Sancto, quatenus ipsa objectiva apparentia Patris completur, non solum per notitiam communem, sed etiam per proprietatem personalem, per quam distinguitur ab Spiritu Sancto.

253. Obijcies 2. Res in esse objectivo apparenti non est imago rei existentis in se ipsa, ratione alicujus absoluti; siquidem prout sic non est aliud à re in se ipsa existente; neque enim rosa, quæ lucet in mente, est alia à rosâ in se ipsâ existente, sed solum talis est ratione objectivæ apparentiæ; sed Verbum ratione essentie absolutæ non est aliud à Patre; ergo prout sic non est illius Imago, sed ratione solius apparentiæ objectivæ, qualis est proprietas personalis, quam habet ex vi suæ specialis processionis. Resp. negando majorem, ejusque probationem; nam verbum creatum est repræsentativum rei ad extra formaliter per aliquid absolutum, nempe per ipsam qualitatem absolutam à potentia, & objecto productam. Deinde falsum est, rem, quæ lucet in mente, esse eandem cum re in se ipsa existente, cum in nobis realiter distinguatur, tanquam verbum mentis, in quo relucet res ad extra in suo esse intentionali, à re ipsa in propria natura existente; licet in Deo cognitio repræsentans, & objectum repræsentatum sit idem, quia idem sunt in Deo ratio cognoscendi, & cognitum.

254. Obijcies 3. D. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 13. docet Verbum eodem modo relativè dici Imaginem, quo Filium; sed dicitur relativè Filius ratione solius proprietatis personalis; ergo & Imago. Respondeo ex D. Aug. solum sequi, imaginem inclu-

dere etiam relationem producti ad prototypum producentem, eamque esse eandem cum relatione Filii ad Patrem, quod concedimus; non tamen quod eodem modo importetur ab Imagine, atque à Filio; ad hoc enim principaliter importatur Relatio, Essentia autem minùs principaliter: at verò ab Imagine principaliter importatur Essentia, ratione cujus est expressiva, & imitativa sui prototypi; minùs verò principaliter relatio ipsa producti ad producens. Unde argumentum solum probat, Filium, & Imaginem referri ad Patrem, & ad prototypum eadem relatione, non tamen eodem modo.

Hinc colliges, licet ratio Imaginis conveniat Filio ratione utriusque tam Essentie, quam proprietatis personalis, dicere tamen principaliter Essentiam; proprietatem verò personalem minùs principaliter. Patet primò ex supra dictis num. 175, ubi egimus de Verbo; in illo enim, & in Imagine eadem parè est ratio. Secundò, quia Imago id principaliter importat, in quo cum imaginato convenit; sed cum eo convenit in unitate, & convenientia naturæ, aut externæ speciei; ergo &c. Tertiò, quia Imago dicitur ab *imitando*; sed imitatur suum prototypum in natura, aut figura externa, ut illud in se ipsa referat, & exprimat, quoad fieri potest; ergo &c.

Obijcies 4. pro secunda sententia: Imago dicitur similitudinem ad suum prototypum, ut patet ex definitione Imaginis, de qua supra; sed Verbum dicitur similitudinem ad Patrem ratione Essentie, non autem proprietatis personalis; in hac enim potius opponitur, & dissimilatur, quam assimilatur Patri; ergo &c. Respondeo argumentum solum probare, rationem imaginis convenire Verbo ratione Essentie, non tamen solius Essentie adæquate; hoc enim etiam habet ratione proprietatis personalis, ob rationem supra factam.

Difficultas 3. Qualisnam Imago Patris sit Filius? Dico 1. Filius non est Patris Imago artificialis. Est certa apud omnes. Probatur primò, quia artefacta solum illa vocantur, quæ ad materiam externam pertinent; ideoque neque res spirituales, ut Angelus; neque actus interni, etiam si ab aliqua scientia dirigantur, dicuntur artificiales, neque ipsa scientia sic dirigens dicitur propriè ars; sed in Deo nulla à fortiori datur materia externa; ergo &c.

Probatur secundò, quia illud dicitur artificiale, quod habet artificium aliquod superadditum rei, seu composito naturali; ex quo fit, ut simplex medicamentum dicatur naturale, & non artificiale; medicamentum autem, quod ex aliqua commixtione resultat, dicatur artificiale; sed hujusmodi artificium non datur in Deo; ergo neque ratio Imaginis artificialis.

Probatur tertiò, quia quod est artificiale procedit ab arte media voluntate, sive liberè, sive necessariò concurrente; non autem per modum puræ naturæ; nam quæ sic procedunt per modum naturæ, ut ab ipsa etiam arte procedunt habitus, & species, non sunt artefacta, sed naturalia; atqui in Deo nihil datur quod sic procedat ab arte; ergo neque Imago artificialis. Dixi *media voluntate, sive liberè, sive necessariò concurrente*, quia si quis artifex esset necessitatus ad exequenda ea, quæ ars ei diceret; quæstio esset de nomine, an talis effectus dicendus esset artificialis.

Dico 2. Filius in Divinis est naturalis realis Imago Patris. Probatur, quia Filius ex vi suæ processionis formaliter accipit eandem naturam, non solum specificam;

specificam, sed etiam individuum, quæ consistit in Intellectione Divina, ut alibi diximus, quam habet Pater, & quem naturaliter realiter imitatur juxta illud Joan. 14. *Qui videt me, videt & Patrem meum*; ergo &c.

261. Dices: Filius accipit eandem numero Naturam cum Patre; sed ubi Natura est eadem non datur Imago, sed identitas; ergo &c. Respondeo negando minorem; identitas enim Naturæ non tollit rationem Imaginis, ut patet ex dictis, imò potius illam perfectissimam constituit. Patet, quia cum ad rationem Imaginis requiratur convenientia in natura, ut patet ex supra dictis, quod major, & perfectior fuerit hæc convenientia cum prototypo, eò major, sive perfectior erit ratio Imaginis: sed non potest esse major, neque perfectior convenientia, quam quæ est per identitatem formæ, à qua provenit similitudo; hanc autem habet Filius cum Patre in Divinis, licet alioqui requiratur distinctio, & processio, quæ satis est quod proveniat à proprietate personali, ut diximus; ergo &c.

262. Dico 3. Filius in Divinis est etiam intentionalis Imago Patris. Ita P. Arriaga 1. p. d. 52. sect. 3. n. 16. P. Martin. d. 29. sect. 3. n. 16. & alii. Probatur, quia Filius in divinis ex vi suæ processionis, non solum est representativus, ut Filius, quod spectat ad Imaginem naturalem realem, sed etiam ut Verbum, quod spectat ad intentionalem representationem; atqui secundum utramque representationem procedit realiter à Patre; siquidem non solum procedit ut Deus formaliter, sed etiam ut perfectissima cognitio; ergo &c.

263. Dices 1. De ratione Imaginis intentionalis est, quod procedat à suo prototypo concurrente per modum objecti, aut per se immediatè, aut per speciem; sed concursus, quo Filius à Patre procedit, non est concursus per modum objecti, sed Naturæ; ergo &c. Respondeo de ratione Imaginis intentionalis esse, quod procedat à suo prototypo concurrente per modum objecti terminativè, & per modum principii productivè; concursus enim objecti per modum principii, sive per se immediatè, sive per speciem, non est minus physicus, & realis, quam quilibet alius concursus: concursus autem, quo Filius à Patre procedit, non solum est per modum objecti terminativè, sed etiam per modum principii productivè; siquidem non solum procedit ut Filius, sed etiam ut Verbum; eadem enim Natura, quæ est primum objectum Verbi, est etiam ejus principium formale quo, non solum ut est perfectissima Natura, sed ut est species intelligibilis, seu potius perfectissima intelligentia omnium intelligibilium; sicque Verbum ut Imago intentionalis procedit à Patre.

264. Instabis: Pater in ratione objecti solum se habet ut terminus cognitus cognitione essentiali, quæ per productionem realem solius proprietatis communicatur Filio; sed Spiritus Sanctus, imò & creatura, hæc eadem ratione sunt termini cogniti, quin tamen Verbum sit eorum Imago intentionalis; ergo neque talis erit respectu Patris. Respondeo Patrem in ratione objecti solum se habere ut terminum cognitum respectu cognitionis essentialis: at verò respectu Verbi includentis ipsam cognitionem, etiam se habere ut principium productivum, ut diximus; hoc autem non reperitur, neque in Spiritu Sancto, neque in creaturis; siquidem ita habent rationem termini cogniti, ut non habeant rationem principii productivi respectu Verbi.

Tom. I.

Dices 2. Cognitio, quam Angelus habet de re materiali, licet sit illius representatio expressa, non tamen est illius imago intentionalis; ergo licet Filius in Divinis sit realis naturalis Imago Patris, non tamen erit illius Imago intentionalis. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia cognitio Angeli de re materiali, licet sit illius representatio expressa, ab illa tamen non procedit, neque per se immediatè, neque mediante aliquâ specie ab ipso objecto emissâ, sed per speciem à Deo infusam: at verò Filius in Divinis, non solum procedit ut representativus Patris, tanquam Filius, sicque ut illius Imago realis naturalis, sed etiam ut Verbum, sicque ut illius Imago intentionalis. Unde:

Notabis hæc, Imaginem naturalem realem in Filio, & intentionalem à parte rei, tam realiter, quam virtualiter coincidere; siquidem prout sic eadem est cognitio, & Natura Dei: at verò quoad nos distingui secundum diversas expressiones; sicut proportionem habita diximus supra de Verbo, & Filio. Patet, quia præscindendo à cognitione, & Natura Divina, neque omnis cognitio est naturæ; neque omnis natura est cognitio, ut cernitur in cognitione, & natura creata; neque enim illa est natura, neque hæc est cognitio.

SECTIO XIII.

Virum solus Filius, & solus Patris sit Imago?

DIFFICULTAS 1. Utrum solus Filius vere, & propriè sit Imago? Affirmativè. Ita D. Thom. 1. p. q. 35. a. 2. D. Bonav. in 1. dist. 31. p. 2. art. 1. q. 2. Richard. Victor. lib. 6. de Trinit. cap. 19. Rupert. lib. 2. de Trinit. cap. 2. D. Athan. in decret. Synod. D. Chrysost. hom. 74. in Joan. D. Basil. hom. 27. D. Nazian. in Apologet. D. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 2. D. Anselm. in Monolog. cap. 37. quos citat & sequitur P. Arrub. d. 127. cap. 2. n. 9. tenent etiam P. Vasq. 1. p. d. 145. cap. 2. P. Molin. 1. p. q. 35. a. 2. d. unica. P. Amicus d. 26. sect. 6. n. 192. P. Arriaga 1. p. d. 52. sect. 3. num. 18. P. Ruiz d. 64. de Trinit. sect. 4. n. 1. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 2. n. 24. P. Preposit. 1. p. q. 35. a. 2. dub. unic. n. 4. P. Compton. tom. 1. d. 64. sect. 2. num. 2. & alii.

Probatur primò authoritate Sacre Scripturæ, & Sanctorum Patrum, & in primis ex Epist. ad Rom. 8. ibi: *Quos præcivit, & prædestinavit conformes fieri Imaginis Filii sui*. Et 2. Cor. 4. *Qui, nempe Christus, est imago Dei*. Et ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei invisibilis*. Et ad Heb. 1. *Figura substantiæ ejus*. Et Sapient. 7. *Imago bonitatis illius*. Et sæpe alibi. Et ex D. Athan ubi proximè. *Quod si eum, inquit, Imaginem nomines, Filium hoc ipso eum esse indicaveris*. Et D. Cyril. Alex. lib. 3. cap. 1. *Propter hoc, inquit, Filius Verbum, & Imago Dei est, quia ex ipso Patre verè ac propriè genitus est*. Hoc idem habent D. Gregor. Nyssen. lib. de different. Essent. Concil. Ephesin. in Confess. fidei. Theodoret. Origen. D. Ambr. D. Hilar. & alii Patres apud P. Ruiz. cit.

Probatur secundò ratione, quia Imago propriè dicta, ut patet ex illius definitione, de qua supra, est similitudo ad representandum procedens à suo prototypo; sed solus Filius est similitudo ad representandum procedens à suo prototypo; siquidem solus Filius est Verbum ex vi suæ processionis formaliter

A a a a

maliter

maliter procedens ut simile in Natura, perfectè &que representans suum prototypum, nempe Patrem; ergo solus Filius est Imago.

270. Confirmatur primò, quia solus Filius est propriè Filius, & verbum; sed ea ratione, quia est Filius, est Imago naturalis, & ea ratione, quia est verbum, est Imago intentionalis; ergo solus Filius est Imago. Secundo, quia si Spiritus Sanctus esset etiam Imago, aut esset Imago artificialis: aut intentionalis: aut naturalis; cum alia non appareat: Non primum, quia non est artefactum: Non secundum, quia non est verbum, aut terminus per Intellectum productus: Non tertium: tum quia non procedit per se primò similis in Natura, sed in Amore: tum etiam, quia si esset Imago naturalis, nulla videtur esse ratio, cur etiam non sit Filius, quod tamen est erroneum.

271. Argues 1. pro Durand. in 1. dist. 28. q. 3. art. 3. Aliqui Sancti Patres appellant Spiritum Sanctum Imaginem Patris, & Filii; sic enim habet D. Greg. Thaumaturg. in regul. fidei: Spiritus Sanctus, inquit, Imago Filii perfectè perfecti. Et D. Athan. in Epist. 1. 3. & 4. ad Serapionem: ibi: Est, inquit, ipse Spiritus Imago Filii. Et D. Basil. lib. 5. contr. Eunom. cap. 6. Christus, ait, est Imago invisibilis Dei; Imago verò Filii Spiritus. Et D. Cyril. Alex. lib. 13. Theaur. cap. 1. Deus igitur verus, inquit, Spiritus Sanctus est, quoniam Filii Dei, qui est verus Deus, Imago perfectissima est. Et D. Damascen. lib. 1. fidei cap. 18. Imago Patris, ait, est Filius, & Filius Spiritus Sanctus. Idem habent D. Epiphanius hares. 76. D. Amb. lib. 1. de Spirit. Sanct. cap. 6. D. Chrysost. 2. Cor. 1. hom. 3. & alii; ergo &c. Respondeo hos Patres, (& si qui sunt similes,) minùs propriè uti nomine Imago erga Spiritum Sanctum, illud sumentes pro perfectà similitudine, ut ostenderent, omnes tres Divinas Personas esse Deum æqualiter, & habere eandem Naturam contra hæreticorum errores, de quibus supra.

272. Argues 2. Omnes condiciones requisitæ ad rationem veræ Imaginis, de quibus supra, conveniunt Spiritui Sancto; siquidem est realiter similis Patri, & Filio ob eandem Naturam, quam cum illis habet; ab eis realiter procedit; & ex vi suæ processionis habet, quod eis sit similis; ergo &c. Respondeo Spiritum Sanctum esse realiter similem Patri, & Filio, & ab eis realiter, procedere similem ex vi suæ processionis, materialiter tamen, non verò ex vi suæ processionis formaliter, seu ex primaria intentione talis processionis, quod sicut ad rationem Filii, ita ad rationem Imaginis requiritur, ut diximus.

273. Argues 3. Negari non potest, quod Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis formaliter accipiat Amorem, ratione cuius Pater, & Filius sunt unus Spirator; sicque eadem unitate, seu similitudine Amoris representat principium spirativum, eo modo, quo Verbum eadem unitate, & similitudine cognitionis representat principium generativum; sed Verbum prout sic est vera Imago Patris; ergo etiam sic erit Spiritus Sanctus respectu Patris, & Filii.

274. Respondeo argumentum solum probare, Spiritum Sanctum ex vi suæ processionis non esse minùs similem principio spirativo, quàm sit Filius principio generativo; non tamen æquè esse Imaginem; siquidem ad rationem Imaginis non satis est similitudo, & processio, ut patet in uno igne, vel calore ab alio igne, vel calore producto, in quibus datur similitudo, & processio, non tamen ratio Imaginis propriè. Et huius ratio à priori est,

quia omnis Imago est ad representandum expressa, quæ, si est naturalis, dicit representationem prototypi viventis cognoscitivam secundum naturam: si intentionalis, secundum cognitionem: si verò artificialis, secundum figuram: at verò virtus spirativa formaliter, neque est Natura, neque cognitio, neque figura, sed habet se per modum impulsus, ut per se patet, & supra diximus.

Argues 4. Filius in quantum est Imago Patris, appellari solet *character*, & *sigillum* Patris, live Dei; sed etiam Spiritus Sanctus sic vocatur à Sanctis Patribus, ut vocatur à D. Athan. Epist. ad Serapionem: Ipse Spiritus, inquit, sigillum, & arguentum est, in quo omnia inungit, & signat verbum; ergo &c. Respondeo nomen *sigillum* (idemque de nomine *character*) esse analogum, quod primariò fumitur pro Imagine expressa, & producta, qualis est Filius respectu Patris: secundariò autem per analogià accipitur pro causa efficiente, & imprimente signaculum & imaginem, quæ res aliq[uod] cognoscatur, & sic accipitur pro Spiritu Sancto, quatenus ut causa efficiens imprimat in hominibus characterem, & sigillum Christi per gratiam, ut potè cui specialiter appropriatur sanctificatio. Ad id cum P. Ruiz cit. sect. 6. n. 15. aliquando vocat sigillum, eo quod sit postrema Persona, claudens numerum Trinitatis; quo sensu vocatur etiam complementum.

Argues 5. Filius, quia est Imago Patris, in qua cernitur ipse Pater, appellatur *facies* Patris; sed eadem appellatio tribuitur Spiritui Sancto, ut patet ex illo Plal. 138. *Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam:* ad quæ verba D. Cyril. lib. 13. Theaur. cap. 2. Spiritum Sanctum *faciem* Patris appellat, quoniam ostendit ipsam *Essentiam* Dei; ergo &c. Respondeo nomen *facies*, licet per metaphoram Deo tribuatur, aptius tamen quadrare in Filium, quàm in Spiritum Sanctum, cui etiam cum aliqua similitudine tribui potest, quatenus, sicut *facies* ducit in cognitionem hominis, ita Spiritus Sanctus nos ducit in cognitionem Dei juxta illud Joan. 14. *Ille vos docebit omnia.*

Difficultas 2. Utrum Filius in Divinis solus Patris sit Imago? Affirmativè. Ita cum communis Doctores supra cit. Probatur, quia Imago illius tantum dicitur Imago, à quo utà prototypo procedit; sed Filius in Divinis à solo Patre procedit, ut est de fide, & constat ex sapè dictis; ergo &c. Hinc patet Filium neque *Essentia*, neque *huiusmodi* Spiritus Sancti, neque creaturarum esse, aut dici posse Imaginem.

Obijcies 1. ex illo ad Hebr. 1. ibi: *Qui cum sit Splendor gloriæ, & figuræ substantia ejus:* ubi videtur significari, Filium esse Imaginem *Essentia*, & *substantia* Patris; ergo &c. Respondeo, sensum locutionis illius esse, ut Filius sit figura, sive Imago substantiæ, id est consubstantialis, & secundum eandem Naturam; non autem purè intentionalis.

Obijcies 2. Filius in Divinis non solum est Verbum Patris, sed etiam *Essentia*, sui, Spiritus Sancti, & creaturarum, ut supra diximus; ergo etiam Imago. Respondeo Filium esse Verbum solius Patris, ut dicentis, quamvis *Essentia*, sui, Spiritus Sancti, & creaturarum sit etiam, ut dictorum, Verbum: cum autem à solo dicente, qualis est solus Pater, procedat, quod necessarium est ad rationem Imaginis, idè solius Patris est Imago.

Inferes: Ergo saltem erit Imago intentionalis *Essentia*, sui, Spiritus Sancti, & creaturarum: cum

tum quia omnium est similitudo intentionalis: tum etiam quia ab illis intentionaliter, seu intelligibiliter procedit. Respondeo negando illationem: tum quia respectu Essentiae, & sui non est similitudo; hæc enim importat distinctionem: tum etiam, quia licet sit similitudo Spiritus Sancti, & creaturarum, non tamen est eorum Imago, quia ulterius requiritur processio; ab illis autem non procedit. Neque etiam verum est, quod Filius procedat ab Essentia, à se, ab Spiritu Sancto, aut creaturis, etiam intentionaliter; siquidem totus concursus, tam realis, quam intentionalis tribuitur Patri ut quod, ratione quidem Essentiae, quæ est ratio formalis ut quod.

281. Instabis: Essentia Divina concurret loco omnium objectorum; sed hoc satis est, ut verbum dicatur procedere ab objectis intentionaliter; ergo &c. Respondeo negando maiorem; neque enim Essentia concurret nomine alterius, sed proprio; prout scilicet in se, & ex se habet, quod sit omnium intelligibilium virtus: cetera autem solum se habent terminativè in ratione objecti.

282. Inferes: Ergo Filius neque respectu Patris erit Imago intentionalis; siquidè Pater in ratione dicti, solum se habet terminativè. Respondeo negando illationem: Pater enim cum in ratione Essentiae formaliter non solum habeat, quod sit producens realiter, ut Pater, sed etiam quod sit producens intentionaliter, ut objectum, coincidit ratio Imaginis realis cum ratione Imaginis intentionalis, ut supra diximus, sicque Filius respectu Patris, non solum est Imago realis naturalis, sed etiam intentionalis.

SECTIO XIV.

Ex quarum rerum cognitione formaliter procedat Verbum Divinum?

283. Uod Verbum Divinum procedat ex cognitione Divina ut ex formali, & specifico principio, ideoque sit Verbum, satis constat ex sepe dictis. Cum tamen Cognition Divina, utpotè comprehensiva, se extendat ad omne cognoscibile, sicque ad omne, quod est formaliter, & eminenter in Deo; sive ad omne ens divinum, & creatum: quæstio satis controversa est inter Doctores Scholasticos: Utrum Verbum Divinum ex horum omnium cognitione formaliter, & per se procedat: an potius ab aliquorum cognitione per se formaliter procedat; ab aliorum autem cognitione solum materialiter, & concomitanter?

284. Advertes primò, hic in præsentī per se formaliter procedere, idem esse, atque ita procedere, ut si à tali cognitione non procederet, aut nullo modo procederet; aut non cum tantà perfectione, quantà modò procedit Verbum: procedere autem materialiter, & concomitanter, idem esse, atque ita procedere, ut talis cognitio habeat se tantum materialiter, concomitanter, & per accidens ad totam perfectionem Verbi. Aliis terminis significari solet, ita ut procedere formaliter ex cognitione alicujus objecti, sit procedere ab ea cognitione, ut est cognitio talis objecti: procedere autem concomitanter, sit procedere ex cognitione, quæ est de tali objecto; non tamen ut est de tali objecto.

Tom. I.

Advertes secundò, quatuor esse, quæ per modum objecti terminant Scientiam, sive Cognitionem Patris, ex cujus Notitia gignitur Verbum; nempe Essentia Divina, ejusque Attributa; Personalitates; creaturæ possibiles; & futura contingentia, sive absoluta, sive conditionata, de quibus omnibus excitatur difficultas. Advertes tertio, manifestum esse, Verbum Divinum procedere formaliter ex cognitione, quæ est de omnibus, etiam liberis, & contingentibus; solumque esse dubium: utrum procedat formaliter ex ea cognitione, ut est de omnibus? In hac sectione disputabimus: An Verbum Divinum procedat formaliter ex cognitione eorum, quæ sunt in Deo, sive absoluta, sive Relativa: in sequenti autem, An procedat formaliter ex cognitione creaturarum, sive possibilem, sive futurarum, & existentium: Sit igitur:

286. Difficultas I. Utrum Verbum Divinum procedat per se formaliter ex cognitione omnium absolutorum, quæ sunt in Deo, id est, Essentiae, & Attributorum? Affirmativè. Ita cum D. Thom. Scot. & aliis tenent ut certum P. Sarr. lib. 9. cap. 4. n. 1. P. Vāsq. 1. p. d. 142. cap. 3. P. Ruiz d. 61. de Trinit. sect. 1. n. 4. P. Amicus d. 26. sect. 2. num. 87. P. Arriaga 1. p. d. 52. sect. 4. n. 21. & alii infra citandi. Probatur prima pars primò, quia cum Verbum Divinum procedat formaliter per cognitionem, talis cognitio alicujus objecti debet esse cognitio perfectissima; sed hujus cognitionis objectum est maxime Essentia Divina; siquidem in omnium sententia est objectum formale Intellectionis Divinæ, ei tribuens specificam rationem; consequenterque vim productivam nostro modo intelligendi; ergo &c.

287. Probatur secundò, quia Essentia Divina est illud, in quo Verbum assimilatur Patri, secundum formalissimam rationem Verbi; sed non ei assimilatur in Essentia, nisi quatenus est Imago producta per Intellectionem perfectissimam Essentiae; ex eo enim provenit, quod sit conceptus Essentiam perfectissimè representans; ergo &c.

288. Probatur tertio, quia Verbum procedit formaliter per actum intelligendi Dei; ergo per illum actum ut terminatum ad objectum primarium, sine quo intelligi non potest; sed objectum primarium illius actus est ipsa Divinitas; siquidem sicut ille actus est ipsum intelligere per essentiam, ita ipsa Divinitas est per se primò intelligibilis per essentiam; ergo ipsa Divinitas est objectum primarium illius actus; consequenterque Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione Divinitatis.

289. Probatur secunda pars primò, quia Verbum Divinum debet formaliter procedere ex cognitione perfectissima, & comprehensiva Essentiae Divinæ, prout hæc est objectum primarium Cognitionis; sed non ita procederet, nisi procederet ex cognitione Essentiae, & Attributorum; siquidem omnia absoluta, sive sint de essentia Deitatis, sive sint illius passionis quoad nos, pertinent ad objectum primarium cognitionis Divinæ comprehensivæ, sine quorum cognitione adæquata non esset Deus perfectè beatus; ergo &c. Confirmatur primò, quia Verbum Divinum debet procedere ex Cognitione Essentiae, ut in se est; sed Attributa sunt perfectiones constituentes Essentiam, ut in se est, etiam virtualiter; ergo &c. Secundò, quia nulla assignabitur ratio in contrarium, quæ oppositum suadeat; ergo &c.

290. Probatur secundò, quia Pater gignendo dedit Filio omnes suas perfectiones, præter esse Patrem, ut supra diximus cum Sanctis Patribus;

A a a z

sed

sed hujusmodi sunt omnia Attributa; ergo omnia gignendo dedit Filio; sed non aliter dat, nisi quando intelligendo producit expressam Imaginem, & conceptum perfectionis intellectæ; ergo ad ea communicanda necessarium requiritur intellectio perfectissima omnium Attributorum; consequenterque ex illa procedit formaliter Verbum.

291. Notabis primò cum *P. Vafq. cit.* hanc resolutionem veram esse; etiam in Sententia Scoti distinguuntur Attributa Divina ab Essentia formaliter à parte rei; siquidem adhuc prout sic uniantur in unâ, eademque cognitione paternâ constituendo per se objectum adequatum perfectissimæ cognitionis, qualis debet esse illa, ex qua formaliter procedit Verbum Divinum.

292. Secundò, similiter esse veram in quacunque sententia de constitutivo Naturæ Divinæ; nam si ve Natura Divina consistat in Intellectivo radicali, si ve in Rationali divino, si ve in Aseitate, si ve in alio prædicato, semper Natura ipsa, & Attributa constituunt unum, & idem objectum primum. Tertiò in nostra sententia, (de qua alibi in Metaphysica,) asserente, Essentiam Divinam consistere metaphysicè in Aseitate; physicè autem virtualiter in Intellectione actuali, prout distinguitur virtualiter à volitione, Verbum Divinum formaliter procedere à cognitione tum Intellectionis, tum volitionis. Adhuc tamen contra conclusionem:

293. Oppones 1. Aliqua absoluta sunt contingentia, ut scientia, & volitio libera; sed Verbum Divinum, cum sit maximè necessarium, non potest procedere formaliter ex cognitione contingentium; ergo &c. Respondeo negando majorem de prædicatis absolutis divinis secundum suum esse intrinsecum; quidquid sit de terminatione ad extrinsecum, de qua infra.

294. Oppones 2. Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione objecti primarii; sed sola Essentia est objectum primum cognitionis Divinæ; siquidem illud est objectum primum, quod est ratio motiva cognoscendi secundarium; Essentia autem est ratio cognoscendi Attributa; ergo &c. Respondeo data majori, de qua infra, distinguendo minorem: sola Essentia est objectum primum cognitionis Divinæ, prout nomine Essentia intelligitur quidquid abstrahit à relativis; trahat minor: prout intelligitur, quod abstrahit ab Attributis absolutis; nego minorem: nam omne absolutum per se cognoscitur in re, licet quoad nos possit Essentia concipi formaliter ut ratio motiva cognoscendi Attributa.

295. Oppones 3. Verbum Divinum procedit formaliter, & per se à sola Natura; sicut Spiritus Sanctus formaliter, & per se procedit à solo Amore; sed cognitio Naturæ supponit ipsam Naturam, tanquam objectum; ergo id, à quo Verbum procedit formaliter, non est cognitio Naturæ, si ve Essentia, sed ipsa Natura, quam præsupponit. Respondeo concessa majore, sumpto nomine *Natura* pro sola cognitione divina; & negando minorem: sola enim cognitio, quæ ab objecto specificatur, procedit, & dependet, qualis est creata, ipsum objectum propriè supponit: cognitio autem, quæ à se habet, quod sit perfectissima cognitio, qualis est divina, simul, ac semel est objectum, & cognitio sui ipsius. Unde Essentia, seu Natura Dei formaliter sumpta est ipsum intelligere, tam sui ipsius, quam reliquorum omnium absque ulla præsuppositione objecti. Addo, prioritatem in ratione objecti non tollere prioritatem in ratione Naturæ,

cum sint in diverso genere. Sed de hoc infra.

Instabis: Cognitio Divina, ut est cognitio sui ipsius, est cognitio reflexa; sed Verbum Divinum non procedit ex cognitione reflexa, sed directa; ergo &c. Respondeo negando majorem de reflexione formali, & cum fundamento in re; licet quoad nos, & absque fundamento ex parte objecti, concipiatur, ut reflexio; alioqui, cognita ipsa reflexione, daretur alia, & hac cognita, etiam daretur alia, sicque in infinitum. Unde ipsa cognitio Divina est per essentiam cognitio sui ipsius absque ulla distinctione, licet quoad nostrum concipiendi modum possint reflexiones in infinitum multiplicari: processio autem Verbi Divini formaliter non est à cognitione divina, prout à nobis fingitur, sed prout in re est cognitio virtualiter distincta à volitione.

Difficultas 2. Utrum Verbum Divinum procedat per se formaliter ex cognitione totius Trinitatis, nempe Patris, sui ipsius, & Spiritus Sancti? Multiplex est in hac re sententia. Prima sententia asserit, Verbum Divinum procedere per se formaliter ex sola cognitione Deitatis, & Attributorum præcisè; non autem ex cognitione alicujus relativi. Ita *Scot. in 1. dist. 10. fine, & dist. 32. & in 2. dist. 1. q. 1. & quodlib. 14.*

Secunda sententia docet Verbum Divinum procedere per se formaliter ex cognitione intuitiva Deitatis, & Paternitatis, abstractiva tamen Verbi ipsius, & Spiritus Sancti. Ita aliqui Thomistæ, quos tacito nomine citat *P. Ruiz* infra citandus, cum *Caiet. 1. p. 34. art. 3. licet P. Ruiz* dicat ei falsò adscribi.

Tertia sententia affirmat, Verbum Divinum procedere per se formaliter ex cognitione intuitiva Deitatis, Patris, & Filii; non verò ex cognitione Spiritus Sancti. Ita *P. Vafq. 1. p. d. 142. cap. 4. P. Turrian. q. 34. art. 3. d. 18. dub. 2. Agid. Luffin. rom. 1. de Beatit. lib. 5. q. 4. art. 4. §. 5. num. 4. Patean. q. 34. art. 3. dub. 2. conclusi. ult. quos citat, & sequitur P. Alarcon. tract. 5. d. 8. cap. 3. n. 2.*

Quarta sententia tenet, Verbum Divinum procedere per se formaliter ex cognitione totius Trinitatis. Ita *D. Thom. 1. p. q. 34. art. 3. quem communiter sequuntur Theologi, Zamel. ibid. q. 34. 1. conclusi. 4. P. Molin. 1. p. q. 34. art. 3. d. unica. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 4. n. 4. Torres. q. 27. art. 5. d. unica. P. Ruiz d. 61. de Trinit. sect. 2. n. 1. P. Granad. 1. p. rr. q. d. 5. P. Zuniga d. 9. dub. 4. & 5. Banez. 1. p. q. 34. art. 3. P. Valent. 1. p. q. 7. de Trinit. punct. 1. P. Amicus d. 26. sect. 3. n. 87. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 3. n. 10. P. Albertin. 2. prædicam. ad aliquid corol. 14. dub. 1. P. Arrub. 1. p. d. 124. cap. 3. n. 11. P. Præposit. 1. p. q. 34. art. 3. dub. 2. n. 14. P. Arriaga 1. p. d. 52. sect. 4. n. 21. P. Compton. tom. 1. d. 64. sect. 4. n. 3. P. Rhodex tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 5. §. 1. P. Martin. d. 24. sect. 6. 7. & 8. Et hæc quidem, ut probabilior, tenenda est: pro qua:*

Dico 1. Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione totius Trinitatis. Probatur primò, quia Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione perfectissimè, & adequatè comprehensiva, ut comprehensiva Deitatis; alioqui Verbum ex vi suæ processionis non esset perfectissimum, neque adequatè comprehensivum; siquidem posset perfectius Verbum excogitari, nempe illud, quod esset cōprehensivum formaliter; sed Cognitio Divina non est perfectissimè, & adequatè comprehensiva Deitatis, nisi ut est cognitio Personarum; ergo Verbum procedit formaliter ex cognitione, non solum, quæ est de Trinitate, sed

sed etiam ut est cognitio Trinitatis.

302. Probatur minor, quia Cognitio non potest esse comprehensiva Deitatis, nisi comprehendat omnem perfectionem intrinsecam ipsius Deitatis, sicque etiam relativam: tunc quia non potest comprehendi Deitas, quin comprehendatur fecunditas ad intra, nempe virtus generativa, & spirativa: tunc etiam, quia perfectiones Personales, licet non includantur in Deitate formaliter, sunt tamen illius proprietates, & perfectiones intrinsecæ, ita ut si Deus non esset Trinus in Personis, non esset æquè perfectus; ergo &c.

303. Probatur secundò, quia Personæ Divinæ non sunt minus fecundæ in ratione objecti terminativi ad terminandam Cognitionem Divinam, quam sunt prædicata absoluta; sed Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione Deitatis, & Attributorum; ergo etiam sic procedit ex Cognitione Deitatis, & Personarum.

304. Probatur tertio, quia aut loquimur de cognitione formali, prout à parte rei est principium per se requisitum ad productionem Verbi: aut de Cognitione, prout concipitur quoad nos terminari ad absoluta præciscendo à relativis: Si primum, cognitio absolutorum, & relativorum est eadem formalissima cognitio absque ulla distinctione virtuali; sed ut est Cognitione Deitatis, & absolutorum est principium per se requisitum ad productionem Verbi; ergo etiam ut est cognitio Personarum: Si secundum; ergo non concipitur adæquate, & ut est perfectissima cognitio, totaque imperfectio est ex parte nostri modi concipiendi; sed Verbum Divinum, ut concipitur perfectissimum, & adæquatum Verbum, necessariò debet concipi, ut procedens ex adæquata, & perfectissima cognitione; ergo &c.

305. Probatur quarto, quia Verbum divinum procedit per se formaliter ex omni perfectione intrinsecâ, & absolutâ cognitionis Paternæ; sed Cognitione Trinitatis dicit in Cognitione Divina aliquam perfectionem intrinsecam, & absolutam, quam Deus non haberet, si Trinitatem non cognosceret; ergo &c.

306. Dico 2. Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione intuitiva, non solum Essentiæ, & Attributorum, sed etiam omnium Personarum. Probatur primò, quia Verbum divinum procedit formaliter ex cognitione Paternâ perfectissimâ; sed perfectissima cognitio, (quando alioqui nihil obstat, quominus talis sit, & ut talis concipiatur,) est intuitiva; ergo &c.

307. Probatur secundò, quia cognitio abstractiva, prout alibi diximus in Logica, aut talis est ob imperfectionem objecti non includentis essentialiter existentiam: aut ob imperfectionem ipsius cognitionis non attingentis objectum ut in se est; sed Cognitione Paterna, ex qua procedit formaliter Verbum, non est abstractiva priori titulo; siquidem existentia est de essentia cuiusque Personæ, & prædicati divini: neque etiam secundo; siquidem Cognitione Paterna ex se habet omnem perfectionem, attingitque objectum ut in se est, & quantum cognoscibile est, cum sit omnium comprehensiva; ergo &c.

308. Probatur tertio, quia Essentia Divina, quæ est veluti species intelligibilis omnium intelligibilium, est propria species Personarum illas representans in ratione objecti, non ut absentes formaliter, sed ut præsentem in eadem duratione; ergo intuitivè; sed Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione Paterna ut representativa Personarum, ut

diximus; ergo procedit ab illa ut intuitivè representativâ.

Advertes hic, quod diximus de Verbo divino, 309. procedere scilicet formaliter ex cognitione omnium, quæ sunt formaliter in Deo, dicendum etiam esse cum proportionem de Spiritu Sancto, nempe procedere formaliter ex Amore omnium, quæ formaliter sunt in Deo; eadem enim in utroque est ratio; nam sicut Verbum Divinum formaliter procedit ex perfectissima cognitione, ita etiam Spiritus Sanctus ex perfectissimo Amore.

SECTIO XV

Solvuntur argumenta aliarum Sententiarum.

ARGUES 1. Verbum Divinum procedit 310. formaliter ex cognitione solius objecti primarii; siquidem, posito objecto primario, intelligitur tota perfectio essentialis Cognitionis; cognitio enim non specificatur ab objecto secundario, & materiali; sed Relationes Divinæ non sunt de objecto primario Cognitionis divinæ; siquidem non cognoscuntur ratione sui, sed Essentiæ, quæ sola est objectum motivum, & formale; objectum autem primarium est illud, ratione cuius cognoscitur secundarium; ergo Verbum divinum non procedit formaliter ex cognitione Personarum. Hoc argumentum tangit difficultatem de acceptione objecti primarii, & secundarii, de quo alibi dicendum, & jam diximus tract. 1. d. 5. num. 11. ideoque minus urget, quia non satis constat de huiusmodi acceptione. Interim.

Resp. primò data majori, negando minorem, ad cuius probationem dicimus, Relationes cognosci ratione sui, saltem quantum est ex parte actus; idem enim actus indivisibiliter terminatur ad Essentiam, & Relationes, prout hæc pertinent ad integritatem Deitatis, suntque illius perfectiones intrinsecæ; licet ex parte objecti Relationes cognoscantur ratione Essentiæ: sic enim, licet figura, & magnitudo cognoscantur ex parte objecti ratione lucidi, & colorati, pertinent tamen ad objectum primarium visionis.

Respondeo secundò negando maiorem: quando enim objectum secundarium tale est, ut pertineat ad intrinsecam perfectionem objecti primarii, & arguat maiorem perfectionem in cognitione, ipsa cognitio per se ad illud terminatur, ita ut si ad illud non terminaretur, non esset æquè perfecta; cum autem Verbum divinum procedat formaliter ex cognitione perfectissima, procedit ex cognitione terminata ad perfectiones relativas; alioqui non procederet ex cognitione perfectissima.

ARGUES 2. Verbum divinum procedit formaliter ex cognitione illius objecti, ex cuius cognitione beatur Pater; sed Pater per se beatur ex cognitione solius absoluti; ergo &c. Respondeo primò, data majori, negando minorem; nam valde probabilis, & communis est opinio asserens, ut diximus loco proximè citato, Relationes divinas pertinere ad objectum essentiale Beatitudinis, saltem respectu Dei; licet enim non sint perfectiones simpliciter simplices, ut diximus, sunt tamen perfectiones intrinsecè integrantes Deitatem, ut in se est in esse reali. Dixi, saltem respectu Dei, quia cum Beatitudo Increata sit longè perfectior, quam

creata, per se, & formaliter perfectiori modo terminatur ad suum objectum, ideoque non solum ad absoluta, sed etiam ad relativa terminatur.

314. Respondeo secundò juxta opinionem asserentem, sola absoluta constituere objectum essentialia Beatitudinis, negando majorem; diversa ratio est, quia cognitio, prout est beatifica, attenditur penes objectum simpliciter satisfativum, quale est solum absolutum: at verò cognitio, prout est principium Verbi, attenditur penes objectum per se representabile; cum autem Relationes sint etiam representabiles, ex earum etiam cognitione formaliter procedit Verbum, ut sit perfectissimum.

315. Argues 3. Verbum Divinum per se formaliter procedit ex eorum cognitione, ex quorum cognitione procedit ut Imago; sed non procedit ut Imago sui, neque Spiritus Sancti, ut diximus; ergo neque ex sui, & Spiritus Sancti cognitione procedit. Respondeo distinguendo majorem: ex quorum cognitione procedit ut Imago Patris; concedo majorem: ut Imago alterius objecti cogniti; nego majorem. Unde concessa minori, negamus consequentiam; nam procedere per se ex cognitione sui, & Spiritus Sancti, non est procedere à se, & ab Spiritu Sancto, quod requiritur ad rationem Imaginis, ut supra diximus, sed est procedere à Patre ut cognoscente Filium, & Spiritum Sanctum, sicque ab eorum cognitione procedit formaliter.

316. Instabis: Objectum est principium cognitionis, ad quam concurrunt; ergo si Verbum procedit proximè ex cognitione sui, & Spiritus Sancti in ratione objecti, procedit etiam remotè à se, & ab Spiritu Sancto; consequenterque ut eorum Imago, quod negavimus. Respondeo antecedens esse universaliter falsum, maximè in divinis; siquidem cognitio Divina non accipit ab objecto vim representativam, cum ex se sit ipsa essentialis omnium representatio. Unde respectu cognitionis Paternæ Filius, & Spiritus Sanctus non habent se ut principium, sed ut terminus. Dixi *maximè in divinis*, quia etiam in creatis non omnis cognitio procedit ab objecto adequato, ut patet in cognitione reflexa supra se ipsam, quæ licet habeat se ipsam pro objecto, à se ipsa tamen non procedit, neque est sui imago, sed tantum representatio.

317. Argues 4. Quamvis non produceretur Spiritus Sanctus, adhuc produceretur Verbum; siquidem cum Spiritus Sanctus sit origine posterior Verbo, antequam intelligatur Spiritus Sanctus, jam perfectè, & adequatè intelligitur Verbum independentè ab illo; ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Spiritus Sancti; siquidem si non esset Spiritus Sanctus, non esset ejus cognitio, cum tamen adhuc esset Verbum.

318. Respondeo falsò supponere, si non esset Spiritus Sanctus, adhuc processurum hoc idem Verbum ab hoc eodem Patre; nam in ea suppositione impossibili neque Pater cognosceret Spiritum Sanctum, sicque non haberet eandem cognitionem, quam nunc habet, consequenterque neque eandem essentiam; neque Verbum esset expressivum Spiritus Sancti; consequenterque non haberet idem principium, sive cognitionem à qua procederet, ac proinde non esset idem Verbum. Unde ad probationem dicimus, antequam intelligatur Spiritus Sanctus originativè, intelligi perfectè, & adequatè Verbum originativè; non tamen antequam intelligatur Spiritus Sanctus objectivè, & terminativè; neque enim simultas, aut prioritas

in ratione objecti, tollit posterioritatem originis, ut ex dicendis constabit.

Inferes: Ergo idèd Verbum est, quia est Spiritus Sanctus; consequenterque processio Verbi pendet ab Spiritu Sancto. Respondeo hanc instantiam non habere majorem difficultatem in verbo, quam in ipsa Cognitione Divina; siquidem cum hæc repræsentet Spiritum Sanctum, etiam argui potest: Ergo idèd cognitio Divina est, quia est Spiritus Sanctus. Ad hanc igitur equivocationem dicimus, idèd Verbum est, quia est Spiritus Sanctus objectivè, seu terminativè; concedo illationem; quia est Spiritus Sanctus originativè; nego illationem: Unde per illos terminos solum significatur connexio cognitionis cum objecto, & contra; non autem processio aliqua in ratione principii, & principiati.

Argues 5. Specialiter contra secundam conclusionem: cognitio intuitiva terminatur ad objectum in se existens; sed in eo priori, in quo Pater est principium Verbi; Verbum, & Spiritus Sanctus nondum intelliguntur in se existere; ergo in illo priori nondum intelligitur cognitio intuitiva Verbi, & Spiritus Sancti; consequenterque Verbum non procedit formaliter ex eorum cognitione intuitiva. Probatur Minor, in qua est vis argumenti, nam in primis Verbum non intelligitur in se existens, nisi in eo signo, in quo intelligitur productum; in eo autem priori, in quo Pater est prior Verbo, Verbum non intelligitur productum. Deinde quoad Spiritum Sanctum, cum processio Verbi sit prior processione Spiritus Sancti, in eo priori, in quo Pater gignit Verbum, non potest intelligi existens Spiritus Sanctus; alioqui intelligerentur in se existentes, antequam producti; ergo &c.

Advertendum est primò, hoc argumentum continere duplicem fallaciam: Prima est, quia confundit prioritatem, & posterioritatem originis, seu à quo cum prioritate, & posterioritate durationis, seu in quo. Secunda est, quia arguit ex nostro imperfecto modo cognoscendi ad objectum, ut est in se, quod ut evites.

Advertendum est secundò, prioritatem, & posterioritatem originis non tollere simultatem durationis; siquidem solum consistit in eo, quod unum ab alio procedat, non tamen è contra, quod stare potest cum eo, quod utrumque in omni signo durationis coexistat; semper tamen unum ab alio procedendo, ut cernitur in causa, & effectu creatis, quæ in eodem instanti reali, in quo causa producit effectum sunt simul duratione reali, licet causa sit prior realiter prioritate originis, quia scilicet ita sunt simul causa, & effectus, actio, & terminus, ut hic procedat per actionem ab illa, non tamen è contra. Advertendum est tertio, processionem Verbi à suo principio esse independentem à nostro modo concipiendi, & potius accommodandam esse nostram conceptionem processioni Verbi, quam Verbum nostræ conceptioni. His positis.

Respondeo primò ad argumentum, concessa majori, distinguendo minorem: in eo priori, quo Pater est principium Verbi, non dum intelliguntur Verbum, & Spiritus Sanctus in se existere, tanquam in priori à quo originis; concedo minorem: tanquam in priori in quo durationis; nego minorem. Unde ad probationem concedimus, Verbum, & Spiritum Sanctum non intelligi existentes, nisi in eo signo, in quo intelliguntur producti; in omni autem signo durationis intelliguntur producti; siquidem prioritas originis solum facit, ut non

non habeant rationem principii producentis, sed termini producti, quod non tollit simultatem existentiam, ut patet ex dictis; sicque Patrem esse priorem Verbo, & utrumque Spiritu Sancto, nihil aliud est, quam Patrem esse principium Verbi, & utrumque Spiritus Sancti, non tamen è contra: in omni autem signo, in quo Pater concipitur ut produciens, debet concipi Filius ut productus; & in omni, in quo Pater, & Filius sunt produciens, Spiritus Sanctus est productus; ex quo patet absolute fundamento ex parte Dei concipi à nobis prioritatem, & posterioritatem durationis, cum hæc non colligatur ex prioritate originis. Quia tamen aliqui admittunt in Deo inter divinas Personas prioritatem, & posterioritatem durationis, seu in quo per rationem saltem quoad nos.

324. Respondeo secundò distinguendo majorem: cognitio intuitiva terminatur ad objectum in se existens pro eo signo, in quo existit, aut existet; concedo majorem: in se existens in omni signo; nego majorem. Similiter distinguo minorem: in eo priori, quo Pater est principium Verbi, Verbum, & Spiritus Sanctus non intelliguntur in se existentes pro eodem signo priori, nempe Patris; transeat minor: pro posteriori signo, nempe Filii, & Spiritus Sancti; nego minorem: hoc autem sufficit ad rationem notitiæ intuitivæ.

325. Patet, quia cognitio, quam Deus habet ab æterno de futuris, est intuitiva, prout terminatur ad eorum existentiam; & tamen hæc non est ab æterno, sed est, aut erit pro sua determinatâ differentia, & posterioritate temporis; ergo similiter de Cognitione Patris respectu Filii, & Spiritus Sancti, prout diximus. Idem cum proportionem dici solet de cognitione, quam Deus, prout præscindit à Personis, easque concipitur antecedere, habet de ipsis Personis Divinis, quæ est intuitiva, quatenus terminatur ad ipsas Personas ut existentes, non pro priori signo Deitatis, sed pro posteriori Personarum. Et juxta hunc modum dicendi admittunt aliqui, posse Personam productam concipi ut virtualiter futuram quoad nos respectu Personæ producentis. Sed de hoc jam alibi in Logica tract. 4. d. 3. à num. 134.

S E C T I O. XVI.

Virum Verbum Divinum procedat formaliter ex Cognitione Creaturarum?

326. **A**CTENUS diximus, Verbum Divinum procedere formaliter per se ex cognitione omnium, quæ sunt formaliter in Deo; videndum nunc est; utrum etiam sic procedat ex cognitione eorum, quæ in Deo sunt eminenter? Cum autem quæ in Deo continentur eminenter sint creaturæ, quarum alie sunt possibiles, alie futuræ, & alie existentes, in hac Sectione solum erit quæstio de Cognitione possibilem; in sequenti autem de cognitione aliarum: Sit igitur

327. Difficultas 1. Utrum Verbum Divinum procedat per se formaliter ex cognitione creaturarum possibilem? Affirmative. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. & 4. contr. gent. cap. 13. D. Bonav. in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 2. Richard. ibid. art. 2. q. 3. Egid. art. ult. q. 4. Gabr. in 1. dist. 27. q. 3. art. 3.

dub. 1. conclus. 2. Ferrar. 4. contr. gent. cap. 13. Caier. 1. p. q. 34. art. 3. Bannez. Zumel. P. Molin. ibid. P. Valent. 1. p. q. 7. de Trinit. punct. 2. P. Soav. lib. 9. de Trinit. cap. 6. n. 4. quos citat, & sequitur P. Ruiz d. 63. de Trinit. sect. 1. n. 3. & 4. P. Granad. 1. p. tract. 9. d. 6. n. 5. P. Amicus 1. p. d. 26. sect. 4. n. 126. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 3. n. 14. P. Preposita 1. p. q. 34. art. 3. dub. 3. n. 23. P. Arriaga d. 52. sect. 4. n. 18. P. Zuniga d. 6. dub. 6. P. Compton. tom. 1. d. 64. sect. 6. n. 1. P. Martin. d. 24. sect. 6. P. Becan. de Trinit. cap. 5. P. Rhodex tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 5. S. 2. & alii.

Probatur primò ex D. August. lib. 15. de Trinit. cap. 13. & 4. ubi inter alia dicit, Verbum Divinum esse de omnibus, quæ sunt in Scientia Dei: ubi particula de denotat formalem rationem procedendi; sic enim dicitur esse de substantia, de Memoria fecunda Patris, &c. Accedit D. Ansel. in Monolog. cap. 30. ubi cum dicat, Verbum non requirere creaturas futuras, dicit tamen simpliciter representare creaturas, quasi dicat, requirere possibiles; alioqui eas non representaret.

328. Probatur secundò, quia Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione adæquatæ, & perfectissimè comprehensiva, ut comprehensiva Deitatis; siquidem procedit ex cognitione adæquatæ infinita, & illimitata; alioqui non esset verbum infinitum, & illimitatum; cognitio autem infinita, & illimitata Dei includit in suo conceptu formaliter rationem comprehensivæ; sed Verbum Divinum non procederet per se formaliter ex cognitione comprehensivâ, ut comprehensivâ Deitatis, nisi procederet formaliter ex cognitione possibilem; ergo &c. Probatur Minor, quia cognitio possibilem includitur formaliter in adæquatâ comprehensione Deitatis: tum quia adæquata comprehensio Deitatis includit adæquatam comprehensionem Omnipotentia, & Idæarum Divinarum; hæc autem non possunt perfectè comprehendere, nisi comprehensio possibilem; cognitio enim comprehensiva causæ includit cognitionem effectus: tum etiam quia cognitio adæquatæ, & perfectè comprehensiva includit cognitionem omnium, quæ in objecto comprehenso sunt & formaliter, & eminenter; alioqui non esset illius comprehensiva; sed in Deitate continentur eminenter possibilia; ergo &c.

329. Probatur tertio, quia cognitio possibilem dicitur in Cognitione Divinâ perfectionem intrinsecam absolutam, & simpliciter simplicem; sed Verbum procedit formaliter ex Cognitione includente omnem perfectionem absolutam in genere cognitionis; alioqui non procederet formaliter cum omni perfectione simpliciter, quæ est in Scientia Patris; neque esset per se adæquatum verbum notitiæ Patris dicentis; ergo &c. Probatur Major: Primò, quia licet possibilia secundum se sint extra Deum, illorum tamen representatio est perfectio Dei intrinseca, & absoluta; sicut eorum potentia productiva, & continentia eminentialis est perfectio Dei intrinseca; ergo &c. Secundò, quia, ut alibi jam diximus in Philosophia, non ideo creaturæ continentur in Omnipotentia; & representantur in Idæis Divinis, quia sunt absolute possibiles; imò ideo sunt possibiles absolute, quia continentur in Omnipotentia, & in Idæis Divinis representantur; nam si non ita continentur, neque representarentur, essent simpliciter impossibiles; ergo illa continentia, & representatio dicitur intrinsecam perfectionem in Deo, quæ si non daretur, neque Cognitione Divina, neque Verbum

Divinum

Divinum ex illa procedens esset æquè perfectum ; ergo ut tale sit , debet per se formaliter procedere etiam ex Cognitione creaturarum possibilem.

331. Oppositum tenent *Scor. in 1. dist. 2. q. 7. & dist. 32. q. 1. & in 2. dist. 1. q. 1. & quodlib. 14. §. Hic intelligendum est. P. Vafq. 1. p. d. 143. cap. 3. P. Arrub. d. 125. cap. 5. n. 21. P. Thirrian. q. 34. art. 3. d. 18. dub. 3. P. Albertin. tom. 2. in predicam. Ad aliquid. q. 14. dub. 1. n. 8. P. Alarcon. tract. 5. d. 8. cap. 9. n. 13. Oham. in 1. dist. 27. q. 3. sine, & alii : pro quibus Argues 1. ex D. Ansel. in *Monolog. cap. 30.* ubi docet, licet nulla foret possibilis creatura, adhuc futurum esse Verbum in Deo ; ibi : *Si ille cogiteretur, inquit, nulla aliā existente essentia, sive aliis existentibus, necesse est Verbum coeternum illi esse cum illo ; ergo videtur sentire, Verbum per se non procedere ex cognitione creaturarum possibilem ; alioqui non dixisset, adhuc futurum esse, creaturis non existentibus.* Respondeo D. Ansel. solum velle, Verbum Divinum adhuc fore, etiam si nulla daretur creatura existens, aut futura, ut liquet ex verbis citatis ; non autem si nulla foret possibilis.*

332. Argues 2. Creaturæ possibiles non sunt de objecto primario Cognitionis Divinæ ; sed Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione solius objecti primarii ; secundarium enim habet se solum per accidens, & concomitanter ad primarium, ejusque cognitionem ; ergo &c. Respondeo 1. distinguendo majorem : non sunt de objecto primario secundum se, seu quantum est ex parte objecti ; concedo majorem : secundum quod sunt eminenter in Deo, & quantum est ex parte actus ; nego majorem : eadem enim formalitas actus, etiam virtualiter indivisibilis, tendit in Essentiam, quæ tendit in creaturas possibiles ; siquidem non est comprehensivus Essentiæ, nisi videndo in ea ipsa possibilitia.

333. Respondeo secundò concedendo absolutè majorem, & negando minorem : neque obstat, quod cognitio videatur solum specificari ab objecto primario ; neque enim specificatur ab eo nudè sumptò, sed ut connexo cum secundario ; nam prout sic majorem dicit perfectionem in actu, & ex illo sic perfectò procedit Verbum formaliter ; Adde tamen, Cognitionem Divinam non habere eam perfectionem ab objecto, ut supponitur in cognitione creata, sed ex se, cum sit omnium representatio, ut supra diximus.

334. Argues 3. Prius intelligitur Verbum Divinum productum, quam intelligantur cognita possibilia ; siquidem cognitio Patris prius terminatur ad quidquid est formaliter in Deo, quam ad creaturas, sicque prius terminatur ad Verbum ; sed illa cognitio est intuitiva ; ergo terminatur ad Verbum, ut prius existens, & productum ; consequenterque non requiritur per se cognitio possibilem ad ejus productionem. Respondeo negando majorem, ad ejus probationem dicimus cognitionem Patris prius quoad nos terminari ad quidquid est formaliter in Deo, quam ad creaturas, sicque prius ad Verbum intuitivè, ut ad aliquid existens, & productum, non tamen pro eodem priori cognitionis, sed pro posteriori productionis juxta ea, quæ supra diximus *an. 320.*

335. Dixi quoad nos, quia in re nulla est prioritas, aut posterioritas durationis, in qua Cognitionis divina terminetur ad se, & postea ad creaturas, sed simul, ac semel naturā cognoscuntur omnia necessaria, & ex eorum cognitione producitur Verbum ; per illam verò prioritatem quoad nos solum significatur aliter concipi terminum cognitionis, & aliter terminum

productionis. Undè ut terminus objectivus prius est Verbum, quam possibilia ; ut terminus autem productus, intelligitur posterior possibilibus, prout hæc sunt terminus objectivus.

Argues 4. Verbum Divinum est magis necessarium, quam sunt creaturæ possibiles ; siquidem habet necessitatem, quam habet Deus, quā major non potest excogitari, & quam non habent creaturæ possibiles, quibus sublati, non tolleretur Deus, hoc autè per impossibile sublato, illæ per locū intrinsecum tollerentur ; sed quod ita est magis necessarium, & independens, est prius ; ergo prius est Verbum Divinum, quam creaturæ possibiles ; consequenterque non potest ab earum cognitione formaliter procedere.

Respondeo (quidquid alii respondeant) distinguendo majorem : Verbum Divinum est magis necessarium, quam sunt creaturæ possibiles, prout in se sunt ; concedo majorem : prout representantur in cognitione Divina ; nego majorem : & hujus ratio est, quia prout in se sunt dependent ab omnipotentia, & Ideis Divinis, in qua dependentia consistit earum minor necessitas ; sunt enim positivè possibiles, quia in Deo continentur, non tamen è contra : at verò prout representantur in Cognitione divina, sunt ipsa earum representatio Deo intuitiva, quæ non est minùs necessaria, ac divina, quàm est ipse Deus, & Verbum : Undè :

Notandum est, absolutè æquè necessariò esse creaturas possibiles, ac est productum verbum, siquidem connexio Dei cum illis est summè necessaria ; dici tamen minùs necessaria, quia sunt necessaria ratione Dei, non tamen est Deus necessarius ratione illarum. Neque obstat, quod si representatio creaturarum in Deo concipitur ratione objecti minùs necessaria, quàm representatio Essentiæ, etiam concipiat verbum magis necessariò procedere ex cognitione Essentiæ, quàm creaturarum ; non, inquam, obstat, quia hoc non tollit summam necessitatem Verbi, sicut neque summam necessitatem Cognitionis Divinæ.

Argues 5. Prius intelligitur Deus constitutus in suo esse intrinseco, sicque completè subsistens, triplici nimirum subsistentiā, quam intelligatur ordinari ad producendas creaturas ; siquidè omnis respectus ad extra supponit ipsum esse ad intra ; sed non intelligitur completè subsistens, nisi productio verbo ; siquidem subsistit completè triplici subsistentiā, quarum una est subsistentia Verbi, ergo &c.

Respondeo prius intelligi Deum constitutum, & subsistentem triplici subsistentiā, quàm ordinatur ad producendas creaturas, ordine essendi, non tamen ordine cognoscendi simul, & essendi ; potest enim ordo cognoscendi esse prior ordine essendi, ut patet in Verbo, & Spiritu Sancto, qui prius intelliguntur cognosci, & ex hac cognitione indè intelligitur esse Verbum, & deindè Spiritum Sanctum ; ita tamen ut in omni ordine semper divina intelligantur priora ; nam ordine cognoscendi, prius intelligitur cognita Essentia, deindè Persona, & deindè possibilia ; ordine autem essendi, prius intelligitur Deus, & processiones divinæ, quàm intelligantur producibiles in se creaturæ : at verò sicut prius intelligitur cognosci verbum, quàm produci, ita prius intelligi potest cognitio creaturarum, quàm productio verbi, quia illa est ordine essendi essentialis, hoc autem notionale. Et ratio est, quia licet in re omnia sint simul, quoad nos tamen Verbum cognoscitur ut productum, non pro eodem priori cognitionis, ex qua procedit, sed pro suo posteriori processionis ; & creaturæ

creaturæ cognoscuntur ut producibiles, non pro eodem priori cognitionis, & processionis verbi, sed pro suo posteriori.

341. Argues 6. Cognition Divina, ut est cognitio possibile, nullam perfectionem intrinsecam addit supra cognitionem Deitatis, ut est Deitatis cognitio; siquidem Deus in suo esse intrinseco est omnino absolutus à creaturis; alioqui esset ab illis dependens; sed Verbum Divinum non requirit per se ad sui productionem objectum illud, ex cuius cognitione non sit in Deo aliqua perfectio intrinseca; ergo &c.

342. Circa hoc argumentum tripliciter discurrit *P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 6. à num. 8.* Primò dicit, cognitionem possibilem non addere supra cognitionem Essentiae formalitatem, seu perfectionem aliquam, etiam virtualiter distinctam, sed eandem indivisibiliter, quæ tendit in Essentiam, tendere etiã in possibilia. Secundò, si dicamus addere formalitatem cognitionis per rationem distinctam. Tertiò, si dicamus, cognitionem Essentiae, quantum est ex se, esse tam absolutam à possibilibus, quam est ab existentibus, & futuris, solumque ad ea extendi necessario ratione termini non repugnantis; sicut extenditur contingenter ad futura, & existentia ratione termini contingentis. Ita *P. Soar.* qui licet priori modo tantum admittat in Deo cognitionem possibilem, sentit tamen, omnibus hismodis defendi posse, Verbum procedere formaliter per se ex cognitione possibilem.

343. Ego tamen probabilius censeo: Primò, Deum cognoscere possibilia; tum eadem cognitione indivisibili Essentiae; tum cognitione virtualiter extrinsece distincta: prima enim est cognitio creaturarum in Essentia; secunda verò est cognitio creaturarum ex Essentia in se ipsis, de quo alibi in Materia de Scientia Dei: Secundò, admissio illo tertio modo extensionis ad creaturas, defendi non posse coherenter, Verbum per se formaliter procedere ex cognitione possibilem, nisi etiam defendendo procedere similiter ex cognitione contingentium, quod tamen ipse *P. Soar.* probabilius negat *cap. 7. num. 3.* ut infra videbimus. Unde ad argumentum.

344. Respondeo negando maiorem; cognitio enim possibilem addit perfectionem intrinsecam, sive indistinctam, sive distinctam virtualiter; siquidem talis cognitio non esset perfecta, imò non esset talis cognitio talis Essentiae, nisi etiam esset cognitio possibilem. Unde ad probationem dicimus, Deum esse quidem absolutum ab omni respectu prædicamentali reali, seu formali ad creaturas; non tamen ab omni connexionem, & representationem reali, quæ nullam dicit dependentiam; neque enim Deus est propter creaturas, imò è contra, creaturæ sunt possibiles propter Deum. An autem huiusmodi respectus dicendus sit transcendentalis? Vide quæ diximus in *Physic. tract. 2. d. 5. à n. 245.* ubi diximus: An Omnipotentia divina sit relatum transcendens ad creaturas possibiles?

345. Instabis: Licet nullæ forent possibiles creaturæ, adhuc Deus esset perfectissimus in suo esse intrinseco; quis enim dicat, sublatâ possibilitate unius formicæ v. g. tolli etiam Dei possibilitatem, aut perfectionem? ergo cognitio possibilem nullam addit Deo perfectionem intrinsecam; consequenterque Verbum ex eorum cognitione non procedit formaliter. Respondeo negando antecedens; talis enim suppositio destruit principium possibilitatis, nempe Deum: sicut enim creaturæ sunt possibiles, quia continentur in Deo; ita

Tom. 1.

solum possunt considerari impossibiles; sublatâ potentia divina; sicque admittâ earum impossibilitate, destruitur potentia Divina, quæ est principium possibilitatis earum.

Urgebis: Ut se habent creaturæ existentes ad Scientiam visionis; ita se habent possibiles ad scientiam simplicis intelligentiæ; sed Cognition divina, ut est de existentibus non dicit perfectionem Deo intrinsecam; ergo neque ut est de possibilibus. Respondeo negando maiorem; diversa ratio est, quia existentia, & futura nullam habent representationem intrinsecam in Scientia divina, quam non supponant ut possibilia; siquidem quidquid representatur de existentibus, & futuris, est aliquid possibile: at verò possibilia habent representationem per se in Scientia Divina; nam sicut sunt quid distinctum à Deo, debent à Deo ut distincta cognosci; non autem cognoscerentur, si non representarentur. Unde possibile est necessarium; futurum autem est contingens; at representatio Deo in scientia necessaria non est contingens.

Argues 7. Ex cognitione illius objecti procedit Verbum, ex cuius cognitione beatur Pater; sed Pater non beatur per se ex cognitione creaturarum; ergo neque Verbum ex earum cognitione per se procedit. Omissis aliis solutionibus. Respondeo negando maiorem; diversa ratio est, quia ut supra jam diximus, ad beatitudinem essentialem satis est cognitio, ut est cognitio objecti perfectissimi, & satiativi, quales non sunt creaturæ: at verò ad perfectionem Verbi producendi attenditur cognitio, ut est perfectissimum principium communicationis; ut sic autem includit omnem perfectionem cognitionis etiam attingentis possibilia; nam sicut de ratione Verbi absolute est, quod sit expressivum dicentis; ita de ratione Verbi perfectissimi, quale est divinum, est, quod sit adæquatum, & perfectissimè expressivum Patris dicentis etiam possibilia.

Argues 8. Si Verbum Divinum per se procederet ex cognitione creaturarum possibilem, sequeretur esse eorum Imaginem; siquidem Verbum est Imago objecti, ex cuius cognitione, seu specie originatur; Verbum autem originatur ex cognitione creaturarum; sequela autem est falsa; ergo &c. Respondeo negando sequelam, quia Verbum divinum procedit ex cognitione possibilem, pro ut solum habent rationem termini; Verbum autem solum est Imago illius objecti, quod non solum habet rationem termini, sed producit, aut per se, aut per speciem ipsum Verbum.

Argues 9. Spiritus Sanctus non procedit formaliter ex amore creaturarum possibilem; ergo neque sic procedet Verbum ex earum cognitione. Respondeo primò, dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est, quia cum circa possibilia non detur Amor necessarius, Deus enim non dicitur amare creaturas, nisi ad extra producendas, sicque amore libero, ex hoc non potest per se procedere Spiritus Sanctus: at verò cum circa possibilia habeat Deus scientiam, sive cognitionem necessariam, bene potest ex hac per se formaliter procedere Verbum.

Respondeo secundò, negando antecedens; Deus enim non solum diligit necessario seipsum, suamque Essentiam, sed etiam creaturas possibiles, ut terminos suæ Omnipotentiae: unde sicut Verbum procedit per se ex cognitione possibilem, tanquam ex objecto necessario, & per se requisito, & cognito cum ipsa Omnipotentia; ita etiam

B b b b

Spiri-

Spiritus Sanctus ex eorumdem amore procedit, tanquam ex objecto necessario, & per se requisito, ac dilecto cum ipsa Omnipotentia. Neque obstat quod Spiritus Sanctus dicatur tunc Amor creaturarum; siquidem etiam sic Verbum dicitur Verbum creaturarum, prout supra diximus.

351. Argues 10. Si Verbum procederet per se ex cognitione possibilem, sequeretur, Patrem prius cognoscere creaturas, quam eas cognoscerent Filius, & Spiritus Sanctus; sed hoc est falsum; siquidem omnes tres Personæ, sicut ex æquo producantur, & amant creaturas, ita ex æquo eas cognoscunt; ergo &c. Respondeo distinguendo sequelam; sequeretur, Patrem prius cognoscere creaturas cognitione notionali; concedo sequelam: cognitione essentiali; nego sequelam: hoc autem esset absurdum; non ita verò illud, imò est necessarium. Et eodem modo dicendum de amore creaturarum.

352. Argues 11. In Deo illa sunt priora, quæ nullum dicunt respectum *ad extra*, & posteriora, quæ talem respectum dicunt; siquidem illa sunt priora, quæ sunt intimiora; intimiora autem sunt, quæ non dicunt respectum *ad extra*; sed productio Verbi nullum dicit respectum *ad extra*; cognitio autem creaturarum illum dicit; ergo prior est productio Verbi, quam cognitio creaturarum; consequenterque Verbum ex earum cognitione non procedit formaliter.

353. Respondeo primò negando maiorem; nam Omnipotentia in omni sententia est prior productione Verbi, cum ex illius cognitione procedat Verbum; & tamen Omnipotentia dicit respectum ad creaturas, cum nequeat concipi sine illis. Respondeo secundò negando minorem; constat enim ex communi Scholasticorum sententia, Verbum divinum involvere respectum ad creaturas; nam eo ipso, quod procedit ex earum cognitione, procedit cum respectu, saltè rationis ad illas.

354. Argues 12. Ex illis tantum per se procedit Verbum, ex quibus originatur; sed non originatur ex creaturis possibilebus; ergo ex illis per se non procedit. Respondeo negando absolutè maiorem; jam enim supra diximus, Verbum non solum per se procedere ex illis, quæ ad ejus productionem requiruntur originativè, sed etiam ex iis, quæ requiruntur terminativè.

355. Argues 13. Si Verbum procederet per se ex cognitione creaturarum, sequeretur, Verbum vilescere, quatenus ita procederet dependenter à cognitione creaturarum, ut sine illa esse non posset; sed hoc non est dicendum; ergo &c. Respondeo negando sequelam; imò vilesceret Verbum, si ex cognitione creaturarum non procederet. Patet, quia vilesceret Scientia Divina, si creaturas ignoraret; ergo etiam vilesceret Verbum, si esset murum ad expressionem creaturarum; esset autem, si ex earum cognitione non procederet.

SECTIO XVII.

Utrum Verbum Divinum procedat formaliter ex scientia libera creaturarum?

356.

ENSUS questionis est: an sicut Verbum Divinum procedit formaliter ex Scientia simplicis intelligentiæ, quæ ut est de possibilebus, necessaria est, & abstractiva: ita etiam formaliter procedat ex scientia Visionis, quæ ut est de objecto cōtingenter exi-

stenti, aut futuro, intuitiva est, & libera? Sit igitur.

Difficultas 2. Utrum Verbum Divinum procedat per se formaliter ex cognitione futurorum, & existentium? Negative. Ita videntur tenere D. Thom. 1. p. quest. 3. art. 34. tenent ibi Caiet. P. Molin. d. unica, Bannez, Zúmel. q. sua 1. conclus. 3. P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 7. n. 3. Scot. locis supra cit. ex quibus à fortiori sequitur P. Vāsq. 1. p. d. 143. cap. 1. P. Turrian. cit. P. Albertin. cit. P. Alarcon. tract. 5. d. 8. cap. 9. n. 13. P. Granad. tract. 9. d. 7. n. 5. P. Arrub. d. 125. cap. 2. n. 3. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 3. n. 19. P. Preposit. 1. p. q. 34. a. 3. dub. 3. num. 19. P. Becan. cap. 5. tract. 2. q. 3. conclus. 2. P. Amicus d. 26. sect. 5. num. 162. P. Arretin. d. 24. n. 75. & alii.

Probatur primò à priori, quia ab ea cognitione per se formaliter procedit Verbum, à qua si non procederet, aut nullo modo procederet; aut non procederet æquè simpliciter perfectum, ut omnes admittunt; sed Verbum Divinum ita procedit ex cognitione futurorum, & existentium, ut si ab illa non procederet, adhuc eodem modo, & æquè simpliciter perfectum procederet; ergo ab illa per se formaliter non procedit. Probatur minor, quia licet non esset futura, neque existentes creaturæ, quæ de facto sunt futura, & existentes, ut re ipsa potuerunt non esse, adhuc esset idem Verbum Divinum cum omni perfectione simpliciter, quam modò habet à Patre; siquidem, ut ex principiis fidei est evidens, cognitio contingentium, ut talis, nullam addit perfectionem intrinsecam Cognitioni Divinæ, quæ in Deo sit, positis futuris, & non esset, illis sublati; neque quia dantur creaturæ existentes, datur aliquid formaliter positivum in Deo, quod non daretur, si illæ non existerent; ergo Verbum Divinum eodem modo, & æquè perfectum procederet, etiam si ex eorum cognitione non procederet; consequenterque à tali cognitione per se formaliter non procedit.

Probatur secundò, quia Verbum Divinum est summè necessarium; cognitio autem contingentium, ut talis est, libera est, & contingens; ergo Verbum Divinum non potest per se formaliter ex illa procedere; siquidem terminus non potest esse magis necessarius, quam sit ejus principium.

Dicent primò, cognitionem contingentium esse necessariam disjunctivè, quatenus Deus necessariò debet habere, aut cognitionem de his futuris, aut de eorum carentiis; licet enim utrumque extremum sit cōtingens determinatè; indeterminatè tamen alterum eorum est necessarium. Sed contra, quia Verbum Divinum habet esse determinatè necessarium; ergo debet prodire à principio determinatè necessario; alioqui esset æquè contingens, quatenus solum, aut necessariò est hoc Verbum, aut ejus carentia.

Dicent secundò, cognitionem cōtingentium esse absolutè contingentem; ex suppositione tamen futurorum esse necessariam; sicque Verbum Divinum ex tali cognitione ex suppositione necessaria procedere necessariò, & per se. Sed contra, quia illud, quod est necessarium ex suppositione omnino libera, est simpliciter liberum, & contingens; alioqui omnia contingentia dicerentur absolutè necessaria, quia omnia talia sunt ex suppositione; sed ita habet illa scientia; ergo &c.

Dicent tertio cum P. Arriaga infra citando, in Verbo Divino distinguenda esse duo quasi partialia verba, alterum necessarium, & alterum contingentium, & quoad primum esse omnino necessarium.

necessarium; quoad secundum autem, quatenus scilicet est expressivum futurorum, & contingentium esse contingens: sicut in ipsâ Scientiâ datur, & scientia necessaria, & scientia libera; neque enim, inquit, est major difficultas in Verbo, quàm in ipsâ scientiâ.

363. Sed contra est primò, quia Scientiâ Divinâ non est per se formaliter scientiâ contingentium, sed id ei quasi extrinsecè accedit; esset enim eadem perfectissima in se, etiam variatis futuris; ergo idem dicendum de verbo. Secundò, quia inde sequitur, Verbum Divinum posse absolute dici contingens; si enim per se includit rationem verbi contingentis, totum, quod ex contingentem conjunctis confurgit, absolute est contingens. Tertiò, quia inde sequitur, posse dici, dari in Deo duo verba, alterum necessarium, & alterum contingentem, sicut dicitur dari in Deo duplex Scientiâ, necessaria scilicet, & libera.

364. Totum audacter concedit P. Arriaga in re, licet non quoad modum loquendi propter usum, sed quàm periculosè alii judicent; præterquam quod: Sequitur primò, aliquid Verbum Divinum, imò totum hoc Verbum Divinum, quod per se formaliter tale est, potuisse non esse, quod quidem solis Ariani placere potest. Secundò, Verbum Divinum, quod per se, & formaliter tale est, dici, & esse posterius Spiritu Sancto. Patet, quia prius sunt in Deo decreta libera, quàm scientiâ contingentium; ergo prior est processio Spiritus Sancti, utpotè procedens ex iis decretis liberis, quàm processio verbi, utpotè procedens ex hac scientiâ libera. Unde cum uterque per se formaliter procedat ex iis principiis ut liberis, hoc Verbum Divinum, ut per se formaliter procedit, erit posterius hoc Spiritu Sancto, ut per se formaliter procedit; & quod inde est Spiritus Sanctus, ut per se adæquatè talis est, non procedet adæquatè à Patre, & Filio, quo quid periculosus?

365. Probatur tertiò, quia si Verbum Divinum per se formaliter procedit ex cognitione libera futurorum, talis processio debet esse vera, & realis in se; siquidem quod in re convenit, non est aliquid fictum, aut per solam denominationem extrinsecam; sed hoc esse non potest; ergo &c. Probatur Minor, quia si processio prout sic esset vera, & realis, esset activa ex parte Patris, & passiva ex parte Filii; siquidem non minus opponitur produciens, & productum propter productionem contingentem, quàm propter necessariam; eo autem dato; aut ex parte Patris est eadem Paternitas, & ex parte Filii eadè Filiatio; aut aliquid Paternitati, & Filiationi superadditum: Non primum; siquidem Paternitas, ut supponitur, habet adæquatè suum terminum necessarium; productio autem termini necessari non potest esse productio termini contingentis: Non secundum, quia illa nova, & contingens productio, aut esset accidentaliter, quod non dices; aut substantialiter, & tunc præterquam quod sit aliquid, quod simpliciter potuit non esse, quod est absolum; constitueret diversas Personas secundum se contingentes; consequenterque dabitur unus Pater necessarius, & alius contingens, similiterque de Filio, quod non est dicendum.

366. Dicent, cognitionem contingentium, formaliter ut talis est, non esse Naturam, cujus communicatio sit Patris ad Filium; sicque non sequi dari alium Patrem, & alium Filium contingentem. Sed contra, quia licet cognitio contingentium non sit Natura respectu Patris, & Filii neces-

Tom. I.

sarii, erit tamen Natura Patris, & Filii contingentis; cum etiam sit aliquid substantiale, & per veram productionem viventis à vivente communicatum.

367. Probatur quartò, quia ab ea cognitione formaliter procedit verbum, quàm Pater formaliter, & non solum radicaliter Filio communicat; sed Pater non communicat formaliter Filio cognitionem contingentium; ergo ex illa formaliter non procedit. Probatur Minor, quia tam decreta libera, quàm scientiâ libera de illis resultant æquè primò in tota Trinitate, eique immediatè conveniunt; siquidem prius supponitur Natura in Patre, Verbo, & Spiritu Sancto, quàm intelligatur aliquid liberè decernere ad extra; sed quæ formaliter, & immediatè conveniunt toti Trinitati, jam communicatâ Naturâ, non communicantur formaliter, sed censentur resultare, posita communicatione ad intra; ergo Pater non communicat formaliter Filio cognitionem contingentium; consequenterque Filius ex illa formaliter non procedit.

368. Dicent primò cum P. Arriaga; licet Filius prius habeat Naturam, & hæc velit, & cognoscat liberè, Filium tamen neque velle, neque cognoscere liberè, quoadusque à Patre producatur ea terminatio libera, & identificetur Filiationi. Sed contra est primò, quia falsò fingit, requiri aliquam novam productionem, ut volitio, & scientiâ personarum terminentur ad objecta libera. Secundò, quia omnis productio in divinis est ad communicandum aliquid Personæ productæ; ergo si scientiâ libera supponitur jam in Filio, ut Filius est, per resultantiam in Natura Filii, ad quid ultra requiritur nova illa productio, ut Filius illam dicatur habere?

369. Dicent secundò, eam scientiam resultare quidem in Natura Patris, & Filii, sed ut communicatâ à Patre ipsi Filio, & ab utroque Spiritui Sancto; sicut enim in necessariis, inquit, ita in liberis ea terminatio convenit Patri à se immediatè, Filio autem à Patre, & Spiritui Sancto à Patre, & Filio. Sed contra est primò, quia jam supra diximus, falsò fingi in Deo novam illam productionem, & quidem ad communicandam per se formaliter terminationem liberam.

370. Secundò, quia inspiratio activa, ut docet ipse P. Arriaga d. 50. sect. 2. num. 10. non communicatur formaliter Filio à Patre, sed solum radicaliter ex eo, quod censetur resultare in voluntate Patris, & Filii, posita productione verbi; ergo idem à fortiori dicendum erit de volitione, & scientiâ liberâ.

371. Tertiò, quia falsò supponit, posse eodem modo philosophari in his productionibus quoad terminationes liberas, atque quoad terminationes necessarias. Patet, quia Spiritus Sanctus, ut procedit ex amore libero est prior verbo, prout hoc procedit ex scientiâ libera, ut concedit ipse P. Arriaga; sed in productionibus necessariis Verbum est prius Spiritu Sancto; ergo non coherenter potest dicere, sicut in necessariis attēditur prioritas originis, ita in liberis.

372. Dicent tertiò, decreta, & objecta libera esse priora in ratione objecti, posteriora autem in ratione originis. Sed contra, quia decreta libera omni modo antecedunt scientiam liberam; alioqui scientiâ esset causa rerum, tollereturque libertatem; ideoque omnes tenentur fateri, scientiam liberam non esse principium actus liberi, sed illum omni modo supponere.

373. Oppositam sententiam tenent P. Valent. 1. p. q. 34. punct. 2. & lib. 4. de Trinit. cap. 3. P. Zuniga d. 9. Bbbb 2. 4ub. 7.

dub. 7. P. Ruiz d. 63. de Trinit. sect. 4. n. 1. & acerrimè P. e. Arriaga 1. p. d. 52. sect. 4. à num. 33. P. Compton. tom. 1. d. 64. sect. 7. n. 2. ubi pro se citat D. Thom. 1. p. q. 37. art. 2. ad 3. & q. 42. art. 6. ad 2. P. Rhodæ tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 5. § 2. & alii: pro quibus: Argues 1. autoritate Concil. Florent. sapè cit. quatenus definit, *Omnia, quæ habet Pater dedisse Filio, præter esse Patrem*; Pater autem habet scientiam futurorum. Deindè ex D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 14. ubi docet, Verbum nasci ex omnibus, quæ sunt in scientia Patris; in scientia autem Patris sunt etiam creaturæ futuræ, & existentes. Idem habet tract. 21. in Joan. cap. 5. & lib. 80. quest. 9. 63. ubi notandum, tam Concil. quàm D. Aug. loqui de omnibus indifferenter, sicque eodem sensu loqui de cognitione possibilem, atque futurorum; ergo &c.

374. Resp. facile ad Concil. & D. Aug. Patrem scilicet omnia dedisse Filio præter esse Patrem; & Verbum esse de omnibus, quæ sunt in scientia Patris aut formaliter; aut radicaliter: nam Pater communicando per se scientiæ necessariam, radicaliter in ea ei communicat terminationem liberam; sicut alibi diximus, communicatâ voluntate, ei communicari radicaliter spirationem activam. Neque obstat, quod Concil. & D. Aug. universaliter, & indifferenter loquantur, sic enim loquuntur, quia omnia in necessariis, aut formaliter, aut radicaliter continentur.

375. Argues 2. Verbum Divinum procedit formaliter ex cognitione adæquatè, & perfectissimè comprehensiva Deitatis, Omnipotentia, & voluntatis divinæ, ut supra diximus; sed huiusmodi cognitio includit per se notitiam contingentium; siquidem ex suppositione, quod aliqua existant, aut sint futura, non potest non ea repræsentare; alioqui non esset adæquatè, & perfectissimè comprehensiva; ergo &c. Respondeo concessa majori, negando minorem; perfectio enim cognitionis comprehensiva non attenditur ex aliqua suppositione libera, sed absolute: Undè licet scientia absolute comprehensiva necessariò extendatur ex tali suppositione ad illa objecta, talis tamen extensio est accidentaliter perfectæ illius comprehensioni, quæ eadem omnino esset, etiam si ad ea objecta non extenderetur, cum de se habeat omnem repræsentationem, & solum ei accedat libera, & extrinseca terminatio ad talia objecta; sicque ad perfectissimam comprehensionem solum requiritur, quod attingantur, & cognoscantur omnes effectus possibiles.

376. Argues 3. Pater loquitur Filio non solum de necessariis, sed etiam de contingentibus futuris; sicque Verbum non solum est Verbum necessarium, sed etiam contingentium; atqui loqui in Patre est producere, sicut audire in Filio est produci, seu procedere; omnis autem productio, seu processio in divinis est per se, & non per accidens; alioqui etiam per accidens esset terminus productus; ergo Verbum divinum per se procedit ex cognitione contingentium.

377. Respondeo distinguendo majorem: Pater loquitur Filio, non solum de necessariis, sed etiam de contingentibus futuris radicaliter; cōcedo majorem: formaliter; nego majorem: Pater enim eatenus communicat Filio scientiam liberam contingentium, quatenus formaliter ei communicat necessariam possibilem: & idem dicimus de auditione Filii; eatenus enim verbum audit, & producit verbum contingentium, quatenus producit verbum necessariorum; cui ex suppositione, quod sint

futura, debetur extensio, & terminatio ad illa.

Argues 4. De ratione Verbi divini est, procedere ex cognitione omnium, quæ ipso dicuntur; sed Verbo divino dicuntur non solum possibilem, & necessaria, sed etiam futura, & contingentia; ergo &c. Respondeo distinguendo majorem: de ratione Verbi divini est, procedere ex cognitione omnium, quæ ipso dicuntur, ea tamen ratione, qua dicuntur; concedo majorem: aliter; nego majorem: à Patre autem non dicuntur per se, & formaliter contingentia, sed solum radicaliter; sicque Verbum procedit ex eorum cognitione radicaliter, non autem formaliter.

Argues 5. Cognitio intuitiva futurorum dicit in Deo perfectionem infinitam, licet non distinctam à cognitione possibilem; sed Verbum, cum debeat esse perfectissimum, postulat per se procedere ex cognitione dicente omnem perfectionem infinitam; ergo &c. Respondeo negando majorem; neque enim scientia futurorum, ut talis est formaliter, dicit in Deo cognitionem formaliter infinitam, sive distinctam, sive indistinctam, à cognitione necessaria; siquidem ut talis est formaliter, solum addit connotationem ad res futuras, sine qua ipsa cognitio divina eandem suam, totamque perfectionem necessariam, & intrinsecam retineret, ut per se patet.

Instabis: Licet cognitio possibilem non addat distinctam perfectionem supra cognitionem Essentia; tamen ut est cognitio possibilem est per se principium Verbi; ergo etiam licet cognitio contingentiam non addat perfectionem distinctam supra cognitionem possibilem, erit per se principium Verbi. Respondeo dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est, quia cognitio possibilem ita imbibitur in cognitione Essentia, ut hæc habeat necessariam connexionem cum possibilem, ita ut non possit esse perfecta cognitio Essentia, nisi etiam in Essentia cognoscantur ipsa possiblem: at verò cognitio Essentia nullam intrinsecam connexionem habet cum contingentibus; siquidem sine illis potest intelligi cum omni sua perfectione intrinseca. Dixi dato antecedente, quia, ut patet ex supra dictis, cognitio possibilem in se ipsis addit perfectionem virtualiter distinctam, saltem extrinsecè, supra cognitionem Essentia.

Argues 6. Verbum divinum per se postulat procedere, ut forma, & exemplar practicum omnium, quæ sunt in mente paterna, ut docet D. August. lib. 6. de Trinit. cap. 10. sed est exemplar, non solum possibilem, sed etiam contingentium; ergo &c. Respondeo supponi falsum, Verbum divinum esse exemplar practicum contingentium ratione scientia visionis liberæ; cum tale sit ratione scientia simplicis intelligentia, in quo sensu intelligendus est D. Aug. nam scientia libera non dirigit, sed supponit liberum decretum, & objectivam rerum futuritionem.

Argues 7. Verbum divinum est ipsum imperium, quo Deus imperat productionem creaturarum juxta illud Joan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt*; sed imperium practicum non est respectu possibilem; ergo futurorum; consequenterque Verbum divinum ex eorum cognitione procedit. Respondeo Verbum dici imperium Patris appropriativè, (sicut ipsa externa operatio dicitur appropriativè de Patre,) quatenus in verbo repræsentantur creaturæ factibiles; quod tamen non tollit, quominus imperare, & producere ad extra immediate conveniat toti Trinitati; sicque ex hoc non sequi-

sequitur, Verbum per se formaliter procedere ex cognitione futurorum. Omitto alia, quæ in idem fermè recidunt, & ex dictis facile solvi possunt.

383. Difficultas 3. Utrum Verbum Divinum procedat per se formaliter ex scientia conditionata, nempe objectorum sub conditione futurorum? Negativè. Ita P. Soar. lib. 9. de Trinit. cap. 7. num. 9. P. Amicus d. 26. num. 170. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 3. n. 21. P. Vasq. P. Albertin. P. Arrub. d. 125. cap. 3. num. 12. & alii supra cit. Probatur eadem ratione, quâ supra probavimus non procedere formaliter ex cognitione existentium, quia horum conditionalium determinata cognitio accidentaria est perfectæ comprehensioni Essentiæ; siquidem eadem maneret in se scientia perfectissima, & comprehensiva, si, ut re verâ poterant, non essent talia futura; sicut enim Deus prævidit conditionatam poenitentiam Tyrriorum, quia convertendi essent, poterat videre eorum impenitentiam, si, ut poterant, convertendi non essent; ergo &c. Neque obstat, quod hæc futura non pendeant ex aliquo decreto in Deo actu existente: tum quia satis est, quod sint objectivè libera: tum etiam quia pendent à decreto etiam libero objectivè, in quo etiam fundatur eorum futurum.

384. Ex dictis colliges primò, si dicamus cum communi, Deum cognoscere non entia necessaria, id est, impossibilia, etiam ex eorum cognitione procedere formaliter Verbum. Ita Authores cit. Probatur, quia talis cognitio pertinet per se ad perfectam comprehensionem Essentiæ; siquidem tam necessariò Deus cognoscit illa objecta impossibilia, quàm cognoscit possibilia; ergo &c.

385. Dixi, si dicamus cum communi Deum cognoscere non entia impossibilia, quia quæstio est: An Deusea propriè cognoscat? Probabile enim est, eatenus cognoscere impossibilia, quatenus possibilia cognoscit, quorum mutua repugnantiam identitatis perfectè cognoscit: sicut enim, ut alibi diximus in Metaphysica, idè Deus non potest producere impossibilia, quia potest possibilia producere; ita dici potest, idè cognoscere impossibilia, quia possibilia cognoscit. Dixi etiam non entia necessaria, quia non entia, seu negationes contingentes, ut negatio actualis existentie rei liberæ, non sunt minus accidentariæ respectu perfectissimæ comprehensionis cognitionis divinæ.

386. Colliges secundò, quod hætenus diximus de verbo comparative ad Cognitionem Patris, dicendum esse cum proportionem de Spiritu Sancto comparative ad Amorem Patris, & Filii, seu unius Spiritatoris, nempe ut procedat formaliter, non solum ex Amore Essentiæ, Attributorum, & Personarum, sed etiam ex Amore necessario possibilibus; non ita tamen ex Amore libero. Patet, quia sicut in comprehensione Essentiæ imbibitur cognitio omnis veritatis possibilis; ita in Amore Summi Boni, & summè perfectio, imbibitur Amor complacentiæ in omni bonitate possibili: Item sicut cognitio libera accidentaliter se habet ad absolutam perfectionem cognitionis; ita etiam Amor liber accidentaliter se habet ad summum, & absolutum Amorem; ergo &c. Sed de hoc infra.

DISPUTATIO VIII. De Personâ Spiritus Sancti.

SECTIO I.

An, & qualiter Spiritus Sanctus procedat à Patre, & à Filio?

RES fuerunt de Spiritu Sancto principales hæreses: Prima fuit eorum, qui illi distinctam à Patre, & Filio Hypostasim negabant. Hanc præter Sabellianos, qui unam tantum Personam in Divinis ponebant, contra quos jam supra egimus, docuerunt alii apud D. Hieron. in Epist. ad Galat. cap. 4. & apud D. Athan. in Dialog. 4. de Trinit. Secunda eorum, qui eum divinitate spoliabant cum Ario, & Macedonio Constantinopolitano Episcopo, contra quos etiam jam supra diximus. Tertia fuit eorum, qui confitentes, Spiritum Sanctum esse æquè Deum, ac Patrem, & Filium, & à Patre procedere, negabant tamen procedere etiam à Filio; quo errore ad hæc usque tempora laborant Græci, & Armeni. Quis autem hujus erroris fuerit Author, nondum apud omnes constat. Certum tamen est, errorem illum fuisse antiquum, ad illumq; abolendum plurima coacta fuisse Concilia, inter quæ jussu Eugenii IV. coactum fuit Concil. Florent. anno 1437. ubi Græci conveniunt cum Latinis; sed in patriam reversi, iterum in eundem errorem sunt relapsi, in quo pertinaciter perseverant usque in præsentem diem, qui error est potissima causa eorum Schismatis, & separationis ab Ecclesia Latina. Hujus erroris fundamenta infra proponemus, & dissolvemus. Sit igitur.

Conclusio 1. Spiritus Sanctus, non solum à Patre, sed etiam à Filio realiter procedit. Est de fide, Ita D. Thom. 1. p. q. 36. art. 2. P. Soar. lib. 10. cap. 1. P. Vasq. 1. p. d. 146. P. Præposit. 1. p. q. 36. dub. 1. P. Ruiz d. 67. de Trinit. sect. 1. & sequent. P. Amicus d. 27. sect. 2. n. 19. P. Tanner. d. 4. q. 4. dub. 5. num. 1. P. Arrub. d. 128. cap. 3. num. 12. P. Arriaga d. 53. sect. 1. P. Becan. cap. 6. sect. 2. P. Valent. d. 2. q. 10. punct. 3. P. Martin. d. 30. sect. 1. P. Molin. 1. p. q. 36. art. 2. d. 1. & 2. & omnes alii Doctores catholici.

Probatur primò autoritate Scripturæ Joan. 16. ubi loquens Christus Dominus de Spiritu Sancto: Ille, ait, me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis: si ergo quæ annunciaturus est accipit à Filio, à Filio procedit; siquidem in divinis nequit una Persona aliquid accipere, nisi per originem. Undè D. Cyril. Alex. lib. 11. in Joan. cap. 1. Quoniam, ait, consubstantialis Filio est, proceditq; per eum, omnem ejus habens virtutem, idè ait, quia de meo accipiet. Deindè Joan. 15. Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: unam autem Personam ab alia mitti in divinis, est ab illa procedere ex D. Aug. lib. 4. de Trinit. cap. 20. Ab illo itaque, ait, mittitur, à quo emanat. Deindè

Bbbb 3

Joan. 16.